

ΠΑΝΔΟΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΕ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κ.λπ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

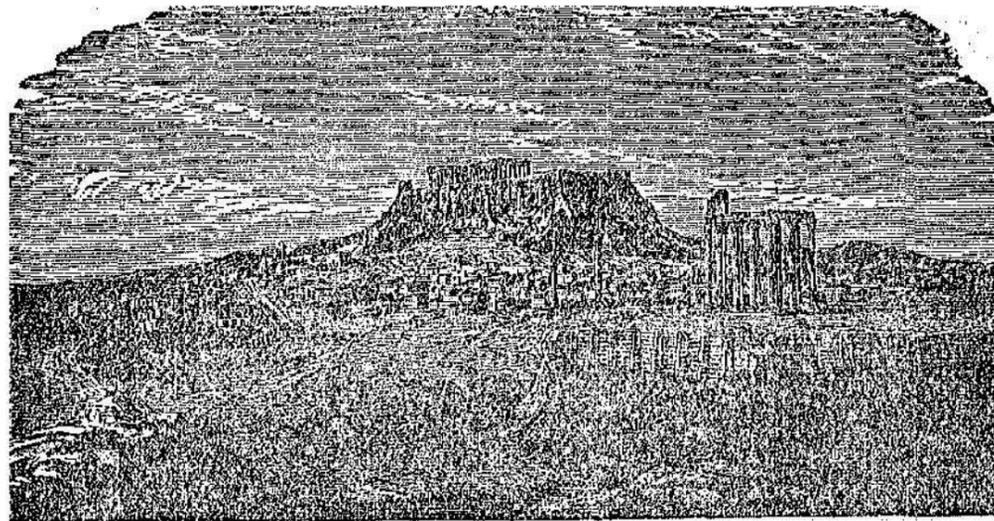
ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1860 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1861.

ΑΘΗΝΑΙΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Σ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ.

1861.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 248.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΙΚΟΥΣΗΣ

ὑπὸ Κ. Παπαρρήγοπούλου.

(Συνέχ. καὶ τέλος. 18α φυλλ. 246 καὶ 247.)

—000—

Ὅστις παρίστη λαλήσαντα τὸν γραμματέα τοῦ Γάλλου ναυάρχου ὁ Καντεμίρης, ἔπειτα δ' ἐπιφέρει τὰ ἑξῆς.

« Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐξηκολούθησεν ὁ Παναγιώτης, ἐπειδὴ, ὡς χριστιανὸς καὶ ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πίστεώς μου ἀφοσιωμένος, δυσχεραίνω διὰ τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων ἐκβασίν, ἐβασάνισα τὸν νοῦν μου ἵνα ἐπινοήσω πῶς τοιαῦτα συμφοραὶ δύνανται ν' ἀποτραπῶσιν ἀπὸ τῶν ἠμοσιῶν μου. Ἀφ' ἐνὸς θεωρῶ ὅτι, ἂν δὲν δεχθῆτε τοὺς Γάλλους εἰς τὴν πόλιν σας, αὐτοὶ θέλουσιν ἀμέσως ἐνωθῆ μετὰ τῶν Τούρκων καθ' ἡμῶν ὥστε ἀποβάλλοντες τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, οὐ μόνον θέλετε προσβάλλει αὐτοὺς προσωπικῶς, ἀλλὰ θέλετε θεωρηθῆ καὶ ὡς κοινὸί τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας, καὶ μετὰ τῆς Κανδίας θέλετε συναπολέσει πάνταν ὑπόληψιν. Ἀφ' ἑτέρου δέ, δεχόμενοι τοὺς Γάλλους, αἰτινὲς προσέρχονται ὡς φίλοι καὶ ἐπίκουροι, αἰσθάνομαι, καὶ ὑμεῖς τὸ αἰσθάνεσθε κάλλιον ἐμοῦ, ὅτι θέλετε ἐπιστάσει καθ' ἡμῶν τε καὶ κατὰ τῆς δαίμο-

κρατίας ὑμῶν συμφοράς μεγάλας. Διότι ἔχετε ἐν ταῦθα συναγμένους τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν εὐπατριδῶν τῆς Ἑνέτίας καὶ τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ, ὥστε, ἂν ἅπαντες οὗτοι οἱ ἄνδρες, ἡπέσασιν μαχόμενοι, ἢ ἀπαχθῶσιν αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Γαλλίαν, ἢ ἐν Ἰταλίᾳ ἐπικράτειά σας θέλει γίνεαι εὐχερῶς βορὰ τῆς δυνάμεως ἐκείνης. Σὰς ὁμολογῶ, ὅτι ποτὲ δὲν εἶχα μεγάλην ὑπόληψιν εἰς τὴν καλὴν πίστιν τῶν Γάλλων, οἵτινες, ἐπὶ τῷ προσχῆματι τῆς φιλοφροσύνης, ἀπατώσιν ὅλον τὸν κόσμον· εἰμαι δὲ σταθερῶς πεπεισμένος ὅτι θέλουσιν ἐπιβουλεύη καὶ τοὺς ἀντιπάλους σας, ὅπως ὑμᾶς, καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν εἶναι νὰ ἀποβάλλωσιν ἀπὸ τῆς νήσου πρώτον τοὺς Ἰννετοὺς ἔπειτα τοὺς Τούρκους, ἵνα προσθέσωσι τὸ λαμπρὸν τοῦτο βασίλειον εἰς τὰς ἄλλας αὐτῶν ἀδίκους κτήσεις· καταρθώσαντες δὲ τοῦτο ἄπαξ, πιστεύωστέ με ὅτι θέλει εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξωθηθῶσιν ἐντεῦθεν. Ὅθεν, ἐπειδὴ δὲν ἐμπορεῖτε νὰ ἀνέξητε ἀκόμη πολὺ καὶ εἶναι ἀσθενεὶς νὰ πείσῃτε μετ' ὀλίγον εἰς τὰς χεῖρας ἢ τῶν Τούρκων, ἢ τῶν Γάλλων, εἰς ἡμᾶς ἀπόκειται νὰ κρίνητε τί τὸ προτιμότερον· ἢ νὰ υποκλιθῆτε δηλαδὴ εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Γαλλικῆς διακινδυνεύοντες ἴσως τὴν τύχην καὶ ὅλον τὸ ἐπιλοῖπτον κράτους σας, ἢ νὰ συμβιβασθῆτε ἐπὶ τοῦ παρόντος μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἐπὶ ἄριστοις ἐπιμοίς, ἐπιφυλαττόμενοι νὰ ἀνακτήσῃτε τὸ κτήμα σας εὐχερῶς, καθ' ἣν ἐποχὴν ἤθελον οὗτοι περιπλακῆ εἰς ἕτερον τινα πόλεμον. Ἴδου τί εἶχα νὰ σας κοινοποιήσω, ὁρμώμενος, ὡς βλέπετε, ἀπὸ ζήλου κα-

θαρού ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἀπὸ ἀγάπης πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς μου, εἰς οὐδὲν δὲ λογιζόμενος τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς μου καὶ τὴν θυσίαν τοῦ παρὰ τῆ Ἱψηλῆ Πύλῃ ἀξιωματός μου, ὅπερ θαρρόντως δύναμαι νὰ εἰπῶ ὅτι δὲν εἶναι μικρὸν. Σὰς ἀφίνω λαίπῳ νὰ ἀποφασίσαι ἐν τῇ συνέσει σας, τί δύνασθε καὶ ὀφείλετε νὰ πράξητε ἐπὶ τοῦ προκειμένου πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος ὑμῶν. »

Μετὰ τὴν συνδιάλεξιν ταύτην ὁ Παναγιώτης ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐξακολουθεῖ ὁ Καντεμῖρης. Ὁ δὲ Μοροζίνης, λησμονήσας τὸν ὄρκον, ὃν ἔδωκε τοῦ νὰ μὴν εἰπῇ εἰς κανένα τὰ διακονωθέντα εἰς αὐτόν, συνεκάλεσε τὴν αὐτὴν ἐσπέραν τοὺς στρατηγούς τῆς φρουρᾶς καὶ τοὺς κυριωτέρους τῶν πολιτῶν, καὶ ἐθέσας εἰς αὐτοὺς τὴν μετὰ τοῦ Παναγιώτη συνδιάλεξιν, ἠρώτησε τί φρονοῦσι περὶ τοῦ πρακτέου. Οἱ δὲ, βασανίσαντες ἐπιμελῶς τὴν ὑπόθεσιν, ἀπεφάνησαν ὁμοθυμαδὸν ὅτι προτιμότερον νομίζουσι νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Τούρκους, εἴαν ᾖναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃσι συνθήκην ἔντιμον, ἢ νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς μακρὰν καὶ αἰσχροὴν αἰχμαλωσίαν. Τὴν ἐπισύσαν ὁ Παναγιώτης, διηγήθει εἰς τὸν μέγαν βεζύρην ὅσα πρὸς τὸν Μοροζίνην ἐλάλησε, προσέθηκεν ὅτι ἵνα πεισθῶσιν ἔτι μᾶλλον οἱ ἀθυμήσαντες Ἕνετοὶ, δὲν ὑπολείπεται εἰμὴ νὰ παραθῇ τὸ ἔξῃς τοῦτο. Λύθημερὸν τὸ ἐσπέρας εἰκοσι τῶν μεγαλύτερων πλοίων τοῦ τουρκικοῦ στόλου νὰ ἐκπλεύσῃσιν ἐν πάσῃ μυστικότητι πρὸς τὴν νῆσον Κύπρον· καὶ ἀφοῦ ἀπομακρυνθῶσιν εἰς δίκστημα εἰκοσι περίπου μιλίων, ν' ἀνακάμψουσι φέροντα γαλλικὴν σημαίαν. Ὁ βεζύρης εὖρον ἄριστον τὸ ἐπινόημα, ἔδωκεν ἀμέσως τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς, καὶ κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἐσπέρας, οὐρίου ὄντος τοῦ ἀνέμου, ἐξέπλευσαν τῶ ἦντι τὰ πλοῖα. Ἐπανερχομένων δὲ αὐτῶν, πλοῖα ἰσάριθμα ἀντεπεσθῆλλον εἰς ἀπάντησίν των, καὶ ἅμα ἐπλησίασαν αἱ δύο μοῖραι, ἐχαιρέτισθησαν ἀμοιβαίως κατὰ τὸ ἔθος· μετ' ὃ ἡ φέρουσα τὴν γαλλικὴν σημαίαν μοῖρα εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα ἡμοῦ μετὰ τῆς τουρκικῆς. Οἱ σκοποὶ τοῦ φρουρίου, ὅτε κατὰ πρῶτον διεκρίναν τὰ νομιζόμενα γαλλικὰ πλοῖα, πιστεύσαντες ὅτι ἔρχονται εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, διεσάλπισαν ἀμέσως τὸ γεγονός, πολλὴν προξενήσαντες εἰς τοὺς κατοίκους χαρὰν. Ἐπειτα, ἐξεληθούσης τις ὑπὸ τουρκικὴν σημαίαν μοῖρας, περιέμενον νὰ ἴδωσι νευμαχίαν τινὰ, ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως τῆς ὀποιᾶς ἐξήρτητο ἡ τύχη των. Ἀλλ' ὅτε μετ' ὀλίγον αἱ δύο μοῖραι συνεισῆλθον ἐν εἰρήνῃ εἰς τὸν λιμένα, ἀφοῦ ἀντήλλαξαν ἀμοιβαίον χαιρετισμὸν, ἡ χαρὰ μετεβλήθη εἰς ἀνησυχίαν, ἡ δὲ φρουρὰ τῆς Κανδίας δὲν ᾔστερε πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τὴν παράδοξον ταύτην τῶν Γάλλων διαγωγὴν. Τότε ὁ Μοροζίνης, καθὼς καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι εἰς οὓς εἶχον διακονιωθῆ οἱ λόγοι τοῦ Παναγιώτη, δὲν ἐδίστασαν νὰ πιστεῦσῶσιν ὅσα οὗτος εἶχε προειπεί· καὶ πεπεισμένοι πάντες, ἀρχηγοὶ, στρατιῶται καὶ λαὸς, ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς σωτηρίας, ἐθεώρησαν προτιμότερον νὰ ἀναβῶσιν ἑαυτοὺς εἰς ἔγθρους ὁμοιογυμένους ἢ εἰς φίλους ἀπατεθῶνας. Ὅθεν, ἀνευ

πλειοτέρας ἀναβολῆς, ὁ Μοροζίνης ἐκπέμπει αὐθιμερὸν δι' ἀκατίου δύο ἀνδρας φέροντας τὰ τῆς εἰρήνης σύμβολα πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, ἵνα καθικετεύσῃσιν αὐτὸν νὰ συναινέσῃ ὥστε, ἐν τόλμῃ τινὲς κειμένῳ μεταξύ τῆς πόλεως καὶ τοῦ στρατοπέδου, νὰ συνέλθωσιν οἱ κυριώτατοι ἐκατέρωθεν ἀξιωματικοὶ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ συνομολογήσῃσι τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως. Ὁ βεζύρης ἔπεισε νὰ παραδεχθῇ τὴν πρότασιν καὶ διώρισεν ἐν τῷ ἅμα τοὺς ἐπιτρόπους αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ αὐτὸν τὸν διερμηνέα Παναγιώτην, οἵτινες ἦλθον εἰς λόγους πρὸς τοὺς πληρεξουσίους τῶν Ἕνετῶν, εἰς σκάνάς στηθείας κατ' ὄψιν τοῦ λευκοῦ πύργου. Μετὰ μακρὰν δὲ ὀπισσῶν συζητήσεων, οἱ τελευταῖοι ὑπέσχεοντο νὰ παραδώσῃσι τὸ φρούριον, ἐπὶ τῷ ὄρει ὅτι θέλει ἐπιτροπῇ εἰς πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ, στρατιώτας τε καὶ πολιτάς, Ἕλληνας καὶ Φράγκους, νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν ἴδια μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν καὶ τῶν πραγμάτων καὶ, κυριωτέρας τῆς συμβάσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ βεζύρη, ἀπέπευσεν ὁ Μοροζίνης, καταλιπὼν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν πόλιν ἔρημον σχεδὸν κατοίκων.

Ταῦτα ἱστορήσας ὁ Καντεμῖρης, ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἀφήγησις αὐτοῦ διαφέρει οὐσιαστικῶς τῶν κοινῶς περὶ τοῦ γεγονότος τούτου παρὰ τοῖς χριστιανοῖς λεγομένων· καὶ δὲν προτιθεμαι, ἐπιφέρει νὰ ἀναείρω τούτους, ἀλλὰ συγχρόνως δὲν βλέπω διατὶ ἠθέλωμεν ἀπορήψαι ἐντελῶς τὴν ἀνωτέρω ἐκθεσιν. Ἔς οὐδένα τῶν γινωσκόντων τὴν πονηρίαν τῶν Ἕνετῶν θέλει φανῆ παραδόξον, ὅτι, καυχόμενοι πάντοτε ἐπὶ ἐξῆγῳ συνέσει, ἠσχύνθησαν νὰ ὁμολογήσῃσι τὴν ἀπάτην εἰς ἣν ἦδη περιεπεσον καὶ ἀπέφυγον νὰ διαδώσῃσι τὴν καθαρὰν περὶ τούτου ἀλήθειαν. Καὶ ἔπειτα, προστίθουσιν, ἰδοὺ φέρω μάρτυρα τῶν λόγων μου αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν Μαζούδ, ὃν ὁ Παναγιώτης μετεχειρίσθη εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν. Τὴν ἀνωτέρω περιεργον ἔθεσον ἡκούσα ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, τοῦ ὁποῦ ἡ μαρτυρία ἔχει τοσοῦτον πλεῖστον βᾶρος, ὅσον οὗτος, ὑπηρετήσας ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρα ἔτη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πατρὸς μου Κωνσταντίνου Καντεμῖρη καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἀντιόχου, προήχθη, ἔνεκεν τῶν μακρῶν καὶ πιστῶν αὐτοῦ ἐκδουλεύσεων, μέχρι τοῦ ἀξιωματός τοῦ Ποστελνίκου.

Ταῦτα ὁ Καντεμῖρης. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ἢ ὁ Μαζούδ ἐκεῖνος δὲν ᾔστερε τί ἔλεγεν εἰς τὸν ἱστορικόν μας, ἢ ὁ ἱστορικὸς διηγήθη τὰ πράγματα ἄλλως ἢ ὅπως ἤκουσεν αὐτὰ παρὰ τοῦ Μαζούδ· διότι, ἵνα τὰ λοιπὰ πάντα παραλίπωμεν, ἡ ἐκθεσις τοῦ Καντεμῖρη προὑποτίθησιν ὅτι ὁ γαλλικὸς στόλος, δὲν ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῶν Ἕνετῶν· καὶ ὁ μὴ ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ὁ γαλλικὸς οὗτος στόλος, μετὰ τῆς πεζικῆς ἐπικουρίας ἣν ἔφερον ὑπὸ τοὺς δούκας Βωφόρτ καὶ Ναύκλ, ἐφθασεν εἰς Κανδίαν περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου 1669· ὅτι οἱ ὁμηρικὸι Γάλλοι, μὴ ἀρνούμενοι εἰς τὴν ἄμυναν, ἀντεπεσθῆλλον κατὰ τῶν πολεμίων ἔξω τοῦ τείχους· παρὰ τὰς συμβουλάς τοῦ Μοροζίνη· ὅτι εἰς τὴν ἔξοδον ταύτην ἀπέβαλον 300 ἀνδρας καὶ τὸν ἔτα

τῶν ἡγεμόνων, τὸν δούκα Βωφόρτ· ὅτι μετ' ὀλίγον ἐν γαλλικὸν δίκροτον κατεστράφη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ πυρός, καὶ ὅτι τότε ὁ ἕτερος τῶν ἡγεμόνων δούξ Ναύκλ ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπὸ τῆς Κανδίας, δύο περίπου μῆνας μόνον διατριψας ἐν αὐτῇ· ἢ δὲ ἀναχώρησις αὐτῆ τοῦ γαλλικοῦ στόλου καὶ στρατοῦ, ἢ συμβάσα περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου τοῦ 1669, συνετέλεσεν εἰς τὴν μετ' ὀλίγας ἡμέρας παράδοσιν τῆς πόλεως. Ἔστε ἡ ἱστορία ἐκείνη τοῦ Καντεμῖρη στερεῖται πάσης βᾶσεως, καὶ ὅσα οὗτος διηγείται περὶ τῶν μηχανημάτων, δι' ὧν ὁ Παναγιώτης Νικουσίης προέλαβε δῆθεν τὴν ἀφίξιν τῆς γαλλικῆς ἐπικουρίας, εἶναι ἀναγκαιῶς καταπαρὰς μύθος.

Ἀλλὰ εἰς τί συνίσταται λοιπὸν ἡ θρυλλουμένη ἐκείνη ἐξαιρετος συνδρομή, ἣν ὁ Παναγιώτης Νικουσίης παρέσχεν εἰς τὸν μέγαν βεζύρην κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης; Ὁ Ἀμμηρος, ὅστις ἀποκρούει εὐλόγως καὶ χλευάζει τὴν διήγησιν τοῦ Καντεμῖρη, ὁμολογεῖ συγχρόνως ὅτι ἡ ἄλωσις τῆς Κανδίας διηκολύνθη διὰ τῆς εὐγλωττίας ἣν ἀνεδείξεν ὁ Παναγιώτης κατὰ τὰς τελευταίας διαπραγματεύσεις. Ἀλλ' ἂν ἡ ἐνέργεια τοῦ διερμηνέως μας εἰς τοῦτο μόνον περιωρίσθη, οὐδεὶς θέλει ἀρνηθῆ ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ἀξία τῆς μεγάλης φήμης, ἣτις ἐπεκράτησε περὶ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς προκειμένης περιστάσεως. Διότι, διὰ τῶν μακρῶν καὶ ἐπιμόνων ἐπιθέσεων τοῦ Κιουπρλή, ἅπαντα τὰ τεῖχη τοῦ φρουρίου εἶχον μεταβληθῆ εἰς σωρὸν ἐριπέλων· μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γάλλων, μετ' ὧν συναπέπλευσαν καὶ αἱ ναυτικαὶ μοῖραι τοῦ Πάπα καὶ τῆς Μελέτης, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀξιωματῶν ἀνδρῶν, ὅσοι ἠδύνατο ἔτι νὰ ἐξακολουθήσῃσιν ὑπὲρ τοῦ φρουρίου ἀμυνόμενοι, εἶχεν ἐλαττωθῆ τοσοῦτον, ὥστε ἡ παράδοσις κατήντησεν ἀναπόδραστος. Δὲν βλέπομεν λοιπὸν διατὶ λέγεται ὅτι ὁ Παναγιώτης συνετέλεσε πολὺ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τούτου· διότι ὁ Καντεμῖρης ἀνακράζει ὅτι ὁ Παναγιώτης κατόρθωσε, διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος αὐτοῦ, ἔτι εἰκοσιτέσσαρον ἔτων πεισματωδέστατος πόλεως καὶ χεῖμαρβῶν αἰμάτων δὲν εἶχον δυνηθῆ νὰ ἐπιτύχῃσιν· διατὶ, καὶ τοῦ Καντεμῖρη τὰς μεγαληγορίας ἐὰν ἀφήσωμεν κατὰ μέρος, αὐτὸς ὁ Ἀμμηρος, ἐκτὸς τοῦ παραπαρεθέντος χωρίου, ἄλλοῦ που ῥητότερον ἀξιοῖ, ὅτι ὁ Παναγιώτης προσήνεγκεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἱ. Πύλιν· καὶ ἀνάγκη ἔρα νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς ἑτέρας τοῦ ἀνδρὸς ἐνεργείας τὴν περὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην διαθρυλληθεῖσαν πολλὴν φήμην.

Ἀσφαλεῖς καὶ ἐμμερτῶρους περὶ τούτου εἰδήσεις δὲν ἔχομεν· ἀλλ' ἀρκεῖ ἴσως νὰ ἀναπολήσωμεν ἐπὶ μικρὸν τὰ κατὰ τὴν Κρήτην ἐπὶ τῶν χρόνων ἐκείνων, ἵνα φθάσωμεν εἰς πιθανόν τι καὶ εὐλογον συμπέρασμα.

Ἰπὸ τὴν ἐνετικὴν κυριαρχίαν, αἱ τέσσαρες μεγάλαι τῆς Κρήτης ἐπαρχίαι περιεῖχον ὑπὲρ τὰς 200,000 κατοίκων. Ἐν τούτων ὑπῆρχον μὲν καὶ τινες Ἰουδαῖοι καὶ Ἀρμένιοι, καὶ τῆς Ἀράβων φυλῆς ἐγκλιταεταθεῖσαι εἰς τὴν νῆσον ἐν τῇ 12ῃ ἑκατον-

ταετηρίδι, ἀλλὰ οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἦσαν ὁμοιογυμένως Ἕλληνας. Ἡ ἐνετικὴ κυβέερνησις, μάλιστα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πτώσεως τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ κράτους, οὐδὲν σχεδὸν ἔπραξε, καθάπερ προείπομεν, τὸ δυνάμενον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν ὕλικὴν τοῦ τόπου προκοπὴν καὶ εἰς τὴν θεραπείαν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἀξιώσεων· οὐδὲν ἤττον, διὰ τῆς εὐφυίας τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὸ σχετικῶς ἐπεικὲς τῆς ξενικῆς ἐκείνης κυριαρχίας, καὶ διὰ τῆς φυσικῆς τῶν πραγμάτων ἀναπτύξεως, ἡ Κρήτη ἀπέβη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μὴ τῶν εὐπορωτέρων καὶ τῶν ὀλιγώτερον ἀπαιδούτων ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἐν τῇ ἐκκεδεκτῇ ἑκατονταετηρίδι, οὐδεμία μὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ νήσῳ ἑλληνικὴ σχολή, εἴαν πιστεύσωμεν τὸν Κρούσιον· καὶ ὅμως πλεῖστοι τῶν λογίων Ἑλλήνων, τῶν περὶ τὰ τέλη τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης καὶ μέχρι τῶν μέσων τῆς ἀκολουθοῦ διαλαμπάντων, κατήγοντο ἀπὸ τῆς Κρήτης. Ἴνα δὲ μὴ παρατείνωμεν ἐπὶ πολὺ τὸν λόγον ἀναφέροντες ἐνταῦθα πάντας ὅσοι ἢ περὶ θεολογικὰς συζητήσεις ἢ περὶ τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν διέτριψαν, περιορισθώμεν δὲ εἰς ἐκείνους μόνον, οἵτινες εἰς τὴν καθαρὰν γλῶσσαν ἠσχολήθησαν, ἵτις δὲν γινώσκουσι τὸν Πόρκιον τὸν συγγράψαντα τὴν πρώτην τοῦ νεωτέρου ἡμῶν ἰδιώματος γραμματικὴν, καὶ ἐκδόντα αὐτὴν ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἀφιερῶσαντα αὐτὴν εἰς τὸν περὶ τὴν καρδιναλίον Richelieu· Αἱ τραγωδίαι τοῦ Γεωργίου Χορτάτση, τὰ βουκολικὰ τοῦ Νικολάου Δημητρίου, τοῦ ἐξ Ἀποκορώνων, ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἢ ἀνάλογα ἔργα, μαρτυροῦσι τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἐπίδοσιν τῆς τότε Κρήτης. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἐρωτοκρίτου Βιγνέντιος Κορνάρος φαίνεται Ἕνετὸς τὴν καταγωγὴν· ἀλλ' εἰς τὴν Κρήτην συνέβη ὅτι εἶχε συμβῆ καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ τὴν τρισκαιδεκάτην καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτην ἑκατονταετηρίδα· εἴαν διηλαθῇ τινὲς τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν ἐξετασθῶσιν, ἢ καὶ ὁ Καντεμῖρης ἀνακράζει ὅτι ὁ Παναγιώτης κατόρθωσε, διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος αὐτοῦ, ἔτι εἰκοσιτέσσαρον ἔτων πεισματωδέστατος πόλεως καὶ χεῖμαρβῶν αἰμάτων δὲν εἶχον δυνηθῆ νὰ ἐπιτύχῃσιν· διατὶ, καὶ τοῦ Καντεμῖρη τὰς μεγαληγορίας ἐὰν ἀφήσωμεν κατὰ μέρος, αὐτὸς ὁ Ἀμμηρος, ἐκτὸς τοῦ παραπαρεθέντος χωρίου, ἄλλοῦ που ῥητότερον ἀξιοῖ, ὅτι ὁ Παναγιώτης προσήνεγκεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἱ. Πύλιν· καὶ ἀνάγκη ἔρα νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς ἑτέρας τοῦ ἀνδρὸς ἐνεργείας τὴν περὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην διαθρυλληθεῖσαν πολλὴν φήμην.

Καθὼς δὲ οὐδεμίαν ἑλληνικὴν σχολὴν εὐστάσαν ἐν Κρήτῃ οἱ Ἕνετοὶ, οὕτω οὐδὲν ἔπραξαν καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ὕλικῆς τῶν κατοίκων προαγωγῆς, ὡς ἂν ἐφοβούντο μήπως ὁ λαὸς οὗτος εὐπορήσας ἀποθῆ μᾶλλον δυσκυβέερνητος. Τετρακόσιοι ἔξιν εὐπατρίδαι ἐνέμοντο τὴν χώραν, ὡς δεσπόται καὶ κύριοι, οἱ δ' Ἕλληνας κάτοικοι ἦσαν καταδεδικασμένοι· νὰ ὑπηρετῶσιν αὐτοὺς, νὰ φορολογῶνται καὶ νὰ ὑποτάσσωνται. Ἀλλ' ἐὰν ἡ χώρα ἐμενεν εἰς χεῖρας τῶν Ἕνετῶν, ἡ θάλασσα τοῦλάχιστον ἦτον ἐλευθέρη. Πολλοὶ Ἕλληνας κάτοικοι τῶν κυριωτέρων τῆς Κρήτης πόλεων, ἐπιδοθέντες εἰς τὴν ναυτικὴν ἐμπορίαν, ἀπέκτησαν περιουσίας ἀξιολόγους, καὶ ἔπεμπον τὰ τέκνα αὐτῶν ἐπὶ σκοπῷ ἐπαι-

δευσεως εις Ινετιαν και εις Πικδούνην, όπου οι νέοι
είκονοι δὲν ἑλλημόνον ἅπαντες τὴν πατρίδα αὐ-
τῶν, ἀλλὰ πολλοὶ, ἐπανερχόμενοι εἰς τὰ ἴδια, συν-
ετέλουν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν αὐτῆς ἀ-
νάπτυξιν.

Ἀπὸ δὲ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μακροῦ τῶν Τούρκων
πολέμου, ἡ ἐνετικὴ κυβέρνησις, πιεζομένη ὑπὸ τῆς
χρηματικῆς ἀπορίας καὶ μετανοοῦσα, ὡς φαίνεται,
διὰ τὴν περιφρόνησιν ἣν μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης
εἶχε δεῖξει πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῆς Κρήτης κατοί-
κους, ἐξέδωκε δόγμα, δι' οὗ ὥρσεν ὅτι, ὅστις κα-
ταβάλλῃ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον 60,000 φλω-
ρίων, λαμβάνει τὸ μέγα τοῦ Πατρικίου ἀξίωμα καὶ
προσδιώρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν τοιοῦτοτρόπως ὀφθα-
λέμων νὰ ἀποκτηθῶσιν ἀξιώματα, κατ' ἀρχὰς εἰς
πέντε, ἔπειτα ὁμοῦ ἀνεβίβατε τὸν ἀριθμὸν τούτου
μέχρις ὀγδοήκοντα· μίᾳ δὲ τοῦ δόγματος τούτου
διατάξεως ῥητῶς διελάμβανεν ἡ ὅτι μεταξὺ τῶν ὑ-
ποτελῶν ἢ ξένων ἐθνῶν τὸ περιφανές καὶ βρασιλικὸν
τῶν Ἑλλήνων γένος θέλει προτιμηθῆ περὶ τὴν ἀπο-
νομήν τῶν ἀξιωμάτων ἐκείνων, καθὼ ἐπὶ πολλὸν χρό-
νον κτησάμενον ἄλλοτε τὴν ἀρχὴν καὶ ἄξιον ἀνα-
δειχθῆν τῆς εὐνοίας τοῦ κράτους. Ὁ ἔπειτα πρόδηλον
ἦτον ὅτι ἡ ἐνετικὴ κυβέρνησις ἐπεθύμει ἤδη ἐκ παν-
τὸς τρόπου νὰ προσοικειωθῆ τοὺς Ἕλληνας αὐτῆς ὑ-
πηκόους.

Καὶ βραδέως μὲν ὁπωσοῦν ἐπύρροντο τὰ δεύ-
ματα ταῦτα τῆς φιλοφροσύνης, ἔτι δὲ καὶ ταῦτα
ἀντι πολλῆς χρηματικῆς θυσίας προσεφέροντο· δι' ὅ
οὐ κλείεται τῶν κατοίκων οὐδεμίαν ἐδείξαν προθυ-
μίαν εἰς τὸ νὰ ὑπερμαχῆσων ὑπὲρ τῆς ξενικῆς ἐ-
κείνης κυριαρχίας ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ καὶ κρι-
σίμῳ κατὰ τῆς τουρκικῆς κατακτῆσεως ἀγῶνι ἰδίως
δὲ οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων ἀναφέρεται ὡς θελήσας νὰ
ὠφελθῆ ἀπὸ τῶν περὶ ἀγορὰς τοῦ ἀξιώματος τοῦ
Πατρικίου προτάσεων τῆς ἐνετικῆς πολιτείας. Τι-
νὲς ὅμως, εἴτε ἔχοντες κοινὰ τινα πρὸς τοὺς ἑνε-
τοὺς συμφέροντα, εἴτε δειλασθέντες ὑπὸ τῶν ὀφθα-
λέμων ἐκείνων εὐνοϊκῶν διαθέσεων, εἴτε καὶ ἀναλο-
γίζμενοι ὅτι ἡ ἐνετικὴ κυριαρχία ἦτον ὅπως ἠέ-
ποτε ὀλιγώτερον ἀποτρόπαιος τῆς ἐπακειλουμένης
τουρκικῆς τυραννίας, εὐκρινῶς συνετάχθησαν μετὰ
τῶν ἑνετῶν καὶ γενναίως ὑπὲρ αὐτῶν ἠγωνίσθησαν.
Τὰ ἑλληνικὰ τάγματα τὰ ἐγκλισηθέντα ἐν τῷ με-
γάλῳ τῆς νήσου φρουρίῳ, διέπρεψαν ἐπὶ τῆ ἀν-
δρεία αὐτῶν τσοσούτων, ὥστε ἐθαυμάσθησαν καὶ
ὑπ' αὐτῶν τῶν Γάλλων πολεμιστῶν, τοὺς ὁποίους ὁ
Λουδοβίκος ΙΔ' εἶχαν ἐκπέμψῃ εἰς ἐπικουρίαν τῆς
Κανδίας. Ἦσαν δὲ οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι ἐπιτήδειοι το-
ξοὶ μάστιγα, καὶ ἀξιοὶ μὲν τῆς ἀρχίας περὶ
τοῦτο φήμης τῶν Κρητῶν, μέγαν δ' ἐμποιοῦντες εἰς
τοὺς πολέμους φόβον. Πολλοὶ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν
ἀπέβησαν πολυβύβλητοι καὶ προήχθησαν εἰς ἀνώ-
τερα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἀξιώματα, οἷον
οἱ συνταγματάρχαι Ζιμπῆς καὶ Παλαμῆς, καὶ ὁ
λοχαγὸς Κάλλαμος, ἅπαντες Σρακιανοὶ, ἦν τὰ ὀ-
νόματα, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Laguilletiere,
ἀνετίροντο τότε καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς ὀνόματα

ἀνδρῶν ὧν τὰ ἔργα ἐμαρτύρουν τὸ τί ἠδύνατο νὰ
πράξῃ ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ, ἐάν αἱ περιστάσεις ἐπ-
έτασον αὐτῇ νὰ ἀναλάβῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀνε-
ξαρτησίας ἀγῶνα.

Ὅτως εἶχον τὰ πράγματα ἐν Κρήτῃ ὅτε ἀνέ-
λαβε τὴν διεκπεραίωσιν τοῦ πολέμου τούτου ὁ Ἀ-
χμέτ Κιουπριλῆς καὶ ἀπεβίβασθαι εἰς τὴν νῆσον συν-
επαγόμενος μετ' ἐκτουτοῦ τῶν Παναγιώτην Νικολά-
σῃν. Ἡ ἄλωσις τῆς Κανδίας, περὶ ἣν ἰδίως ἠσχο-
λήθη καὶ ἦν ἐπὶ τέλος ἐπέτυχεν ὁ Μέγας Βεζίρης,
ἐμελλε βεβαίως νὰ καταφέρῃ πληγὴν θανάσιμον
εἰς τὴν ἐνετικὴν κυριαρχίαν. Ἦδὲ τούτοις τὸ πε-
διώτερον τῆς χώρας εἶχεν, ὡς φαίνεται, πρὸς πολ-
λοῦ κύβηι τὸν ἀγῶνα εἰς τὰ πολυάριθμα μουσουλ-
μανικὰ στίφη· ἀλλ' ὑπελείποντο τὰ ὄρη, καὶ μά-
λιστα τὰ ὑπὸ τῶν γενναίων Σρακιανῶν κατεχόμενα
ὄρη. Εἰς τὰ δυσπρόρητα ταῦτα τῆς χώρας μέρη
κατέφυγον πιθανώτατα καὶ οἱ μαχιμώτεροι τῶν ὀ-
μαλωτέρων τόπων κάτοικοι. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι,
καθάπερ πολλὰκις εἶπομεν, οὐδεμίαν εἶχον ἰδιαι-
τέραν ἀφορμὴν νὰ ἀγαπήσῃ τὴν ἐνετικὴν κυριαρ-
χίαν· προκειμένου ὅμως ἤδη νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν
τουρκικὴν, ἠθέλον βεβαίως ἀναλάβῃ πάντα κίνδυνον
ἵνα ἀποκρούσωσιν τὴν νέαν ταύτην καὶ πολὺ
μείζονα τυραννίαν, τσοσούτων μᾶλλον ὅσον, πρὸς
τοὺς Σρακιανούς ἰδίως, οἱ ἑνετοὶ ἀνέκαθεν εἶχον
θεωρῆσαι φρόνιμον νὰ πολιτευθῶσι πολὺ ἐπιεικέστε-
ρον ἢ πρὸς τοὺς ἐπιλοίπους τῆς νήσου κατοίκους,
καὶ καταλιπόντες τοὺς ἄρειτάς ἐκείνους ὅλως σχε-
δὸν αὐτονομίους, ἠρκοῦντο λαμβάνοντες παρ' αὐτῶν
ἐλαφρὸν τινα φόρον. Οἱ Σρακιανοὶ λοιπὸν δὲν ἠ-
σαν εὐδιάθετοι νὰ ἀναγνωρίσωσιν ἀμαχατί ἕτερον
δυσκολώτερον κυρίαρχον. Ἦν τούτοις τὰ ὄρη αὐτῶν
ἦσαν δυσπρόρητα· οἱ ἄνδρες ὀνομαστοὶ ἐπ' ἀν-
δρεία· ἐπειδὴ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Καν-
δίας, οἱ ἑνετοὶ διετήρησαν κατὰ τὰς συνθήκας τρεῖς
ἔτι τῆς Κρήτης λιμένας, τὴν Καραβοῦσαν, τὴν Σαῦ-
θαν καὶ τὴν Σπυραλοῦγγαν, οἱ Σρακιανοὶ ἠδύνατο
νὰ λαμβάνωσι πολλὰς παρ' αὐτῶν βοήθειας· εἰς τὴν
Ἀχμέτ Κιουπριλῆν κατ' οὐδένα λόγον δὲν συνέφε-
ρε, μετὰ τὴν διὰ τσοσούτων μοχθίαν καὶ κινδύνων
κατορθωθείσαν ἐπὶ τέλος ἄλωσιν τῆς Κανδίας, νὰ
ἐπιχειρήσῃ ἀγῶνα νέον, οὐδὲν ἦττον ἐπικίνδυνον,
δυνάμενον νὰ παραταθῆ ἐπὶ πολὺ καὶ νὰ ἐπιφέρῃ
συμφεράς μεγάλας. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἶχεν ἀ-
πανθῆσαι· πολλὰκις αἱ στάσεις αὐτοῦ μικροῦ ἐδέησε
νὰ ἐπιφέρωσι τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ αὐτῆς τῆς πο-
λιορκίας τῆς Κανδίας· ἡ ἄλωσις τοῦ φρουρίου τού-
του ὑπεδείχθη πάντοτε εἰς αὐτὸν ὡς τὸ τέρμα τῆς
τριακονταετοῦς πείρου ἐκείνης ἐπιχειρήσεως· ὁ
Μέγας Βεζίρης δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀπαιτήσῃ παρ'
αὐτοῦ νέας θυσίας, καὶ πρὸς τούτοις τὰ κοινὰ τοῦ
κράτους συμφέροντα προεκάλουν τὴν ταχείαν αὐτοῦ
εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐπάνοδον. Ἀπαραίτητος ἄρα
ἦτον ἡ ἀνάγκη νὰ ἀναγνωρίσῃ πᾶσα ἡ λοιπὴ νῆ-
σος, καὶ ἰδίως τὸ ἄρεινότερον αὐτῆς μέρος, τὴν
τουρκικὴν κυριαρχίαν, ἀνεῦ περαιτέρω ἐχθροπρα-
ξίῶν καὶ εἰς τοῦτο, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, συνετέλεσε

πολὺ ὁ Παναγιώτης Νικουσης, ἀναδειχθεὶς τὰ μά-
λιστα ὠφέλιμος εἰς τὸν Ἀχμέτ Κιουπριλῆν. Διὰ τί-
νων διαπραγματεύσεων, διὰ τῶν ἐνεργειῶν ἐπέ-
τυχε τοῦ σκοποῦ, εἶναι ἄδελον· τὸ βέβαιον εἶναι
ὅτι οἱ Σρακιανοὶ, οὐ μόνον διετήρησαν τότε ἅπαντα
τὰ προνόμια ὅσα ἐπὶ τῆς ἐνετικῆς κυριαρχίας ἐνε-
μοντο, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐλαφροτάτου φόρου, ὃν
πρότερον ἐπλήρωνον, ἀπῆλλάγησαν. Ἐπὶ μίαν ἑκα-
τονταετηρίδα, οὔτε Ἀγῶν, οὔτε Καθῆν εἰς τὰ ὄρη
αὐτῶν ἐδέχοντο· ἐπεμπον μόνον διωρὰ τινα εἰς τὴν
Βαλιδὲ Σουλτάναν, ὡς πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ ἦσαν ὀ-
λως ἐλεύθεροι καὶ αὐτονομούμενοι κατὰ τὰ πάτρια.
Καὶ ἐδέησε νὰ ἐπέλθωσιν αἱ μεγάλαι συμφοραὶ τῆς
ἐπαναστάσεως, ἥτις ἐξερράγη κατὰ τὸ δεύτερον ἡ-
μισυ τῆς ἀκολούθου ἑκατονταετηρίδος, ἵνα, πρὸς τοὺς
ἄλλοις, ἀποβάλλωσι καὶ οἱ Σρακιανοὶ τὰ πλεῖστα τῶν
προτέρων πλεονεκτημάτων· διότι τότε, ἐν τῇ μέσῳ
τῶν ἀπεριγράπτων δυστυχημάτων τὰ ὅποια οἱ Τούρ-
κοὶ ἐπήνεγκον εἰς ὅλας τὰς ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικου-
μένας χώρας, προσβλήθης καὶ οἱ ἄρεινοὶ ἐκεῖνοι
ἀπρασδοκῆτως ὑπὸ τοῦ Πασᾶ τῆς Κρήτης, ἠναγ-
κάσθησαν νὰ ὑποκύψωσι κατὰ πρῶτον εἰς τὴν πλη-
ρωμὴν τοῦ χαρακτοῦ.

Ὁ Παναγιώτης Νικουσης ἐπέστρεψε βεβαίως τὴν
προσοχὴν τῶν Κρητῶν καὶ εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις
τὰς ὁποίας ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἐπιχει-
ρήσει ἀπὸ τῶν μέσων τῆς ἐπτακαίδεκάτης ἑκατον-
ταετηρίδος, καὶ περὶ ὧν εἶπομεν πλεονεκτήματα ἐν
τῇ προοίμῳ τῆς παρούσης βιογραφίας, ἰδίως εἰς
τὴν κατάργησιν τοῦ παιδομαζώματος, ὅπερ ἦν μέ-
χρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐν τῶν μεγίστων δεινῶν τῆς
τουρκικῆς καταδυναστείας· καὶ εἰς τὴν κατάπαυ-
σιν τῶν ἀθρόων καὶ ἀναγκατικῶν ἀλλαχοπιστιῶν.
Ὅπως δὴ ποτε, ἡ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κανδίας ὀ-
λοσχερῆς καὶ ἀπόλεμος ὑπὸ τῆς ἐπιλοίπου νήσου
ἀναγνώρισις τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, φαίνεται
ἀποτέλεσμα ἐνεργείας τινός, ἀφανοῦς μὲν, πιθανω-
τάτης δὲ τοῦ διερμηνέως· καὶ τοῦλάχιστον τοιοῦτο-
τρόπως δύναται νὰ ἐξηγηθῆ μέχρι τινός ἡ μεγίστη
φήμη ἣν ἐκτήσατο κατὰ τὴν προκειμένην περίστα-
σιν· διότι, ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ἡ σύμπραξις αὐ-
τοῦ εἶχε τὰς διαπραγματεύσεις τὰς προηγηθείσας
τῆς ἀλώσεως τοῦ φρουρίου, κατ' οὐδένα λόγον δὲν
δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐξαιρετὸς τις ὑπηρεσία.

Ἐἴπομεν ἤδη πῶς πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἡ διαγωγή
τοῦ διερμηνέως ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἵνα ἐκτιμηθῆ
δεόντως. Ὅτε εἰς τὰς παραμονὰς τῆς πτώσεως τῆς
Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἔσχατος τῶν Κωνσταντίνων,
οὐδένα ἄλλον τρόπον βλέπων σωτήριος, ἐθεώρησεν
ἀπαραίτητον νὰ παραδεχθῆ τὰς περὶ ἐκκλησιαστι-
κῆς ἐνώσεως προτάσεις τοῦ Πάπα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι
ὅτι, ἀντὶ τῆς παραχωρήσεως ταύτης, θέλει λάβῃ
ἀποχρῶσάν τινα ἐπικουρίαν τῆς Δύσεως, μεγάλη
τότε προέκυψεν ἀντίπαλος μερὶς, ἥτις, πολιτικὸν
μὲν ἀρχηγὸν ἔχουσα τὸν Νοταρᾶν, ἐκκλησιαστικὸν
δὲ τὸν Σχολάριον, ἐπρέσβευσε, ὅτι προτιμότερον
νὰ ἴδωσιν οἱ Ἕλληνες τὸν Τούρκον ἄρχοντα ἐν Κων-
σταντινουπόλει ἢ νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν κυριαρχίαν

τοῦ Ἀρχιερέως τῆς δύσεως. Καὶ ὁ μὲν Κωνσταν-
τίνος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, μέχρι τῆς τελευταίας στιγ-
μῆς ἐλπίζοντες νὰ σώσωσι τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρ-
τησίαν, ἔπεσον ἐπὶ τῶν ἐπαλξεων τῆς πόλεως, ἡ-
ρωϊκῶς ὑπὲρ αὐτῆς ἀμυνόμενοι· οἱ δὲ περὶ τὸν Νο-
ταρᾶν καὶ τὸν Σχολάριον, ἀπελπισθέντες περὶ τῆς
πολιτικῆς αὐτονομίας, ἐζήτησαν ἐκ παντὸς τρόπου
νὰ διασώσωσι τοῦλάχιστον τὸ δόγμα καὶ τὴν ἐθνι-
κότητα. Αἱ δύο αὐταὶ πολιτικαὶ μερίδες, ὧν ἡ μὲν
ἦτον ἐνδοξαίτερα, ἡ δὲ πρακτικώτερα, ἐξηκολούθη-
σαν ὑφιστάμενοι καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ διάστημα τῆς
τουρκικῆς κυριαρχίας· καὶ ἡ μὲν ἐξ αὐτῶν, ἡ σκο-
πὸν ἔχουσα ἀδιέλπτον τὴν ἀμεινον ἐπιτυχίαν τῆς
πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐξεπροσωπεῖτο ὑπὸ τῶν
ἀδιακόπων στάσεων, δι' ὧν τὸ ἔθνος, καίπερ ἀκα-
τακῶστως ἠττώμενον, δὲν ἔπαυσε νὰ διαμαρτύ-
ρηται ἐνόπλιος κατὰ τῆς ξενικῆς τυραννίας· ἡ δὲ,
θεωροῦσα ὅτι ἡ ὥρα τῆς πολιτικῆς ἀναστάσεως εἰ-
σέτι δὲν ἦρχισεν, ἠγωνίζετο νὰ ὠφελθῆ ὅσον ἐνδέ-
χεται κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπὸ τῆς ἀμαθείας, ἔπειτα
δὲ καὶ ἀπὸ τῆς ἀσθενείας τοῦ ξένου κυριάρχου, ἵνα
ἐνώσῃ, συντηρήσῃ, καὶ ἀναπτύξῃ ἅπαντα τῆς ἑλ-
ληνικῆς ἐθνικότητος τὰ στοιχεῖα, παρασκευάζουσα
τοιοῦτοτρόπως τὴν ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι τελευ-
ταίαν τοῦ ἔθνους παλιγγενεσίαν. Ἐάν θαυμάζωμεν
καὶ ἐξυμῶμεν δικαίως τὴν ἀπεγνωσμένην αὐτα-
πάρνησιν τῶν ἀνδρῶν ὅσοι ἐπρέσβευσαν καὶ διὰ
τοῦ αἵματος αὐτῶν καθήγιασαν τὸ πρῶτον τῶν
φρονημάτων τούτων, μέχρι τῆς ὥρας καθ' ἣν ἐ-
θριάμβευσαν διὰ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως· μὴ
περιφρονήσωμεν, μηδὲ καταδικάσωμεν τοὺς ὅσα-
δοὺς τοῦ ἐτέρου φρονήματος, διότι τελευταίον διὰ
τῶν προσταθειῶν αὐτῶν ἐπροστατεύθη ἡ ἐκκλησία,
προήχθη ἡ ἐκπαίδευσις, ἀνεπτύχθησαν πολλὰ ὕλικά
συμφέροντα, συντηρήθη ἡ ἐνότης τοῦ ἔθνους, καὶ,
ἐνὶ λόγῳ, ἐξεχερσώθη, ἐκαλλιεργήθη καὶ ἐσπάρη ὁ
ἀγρὸς τῆς ἐπαναστάσεως, τοῦ ὁποίου γενεαὶ ἕτεραι
ἐμελλον νὰ θερίσωσι τοὺς καρπούς· καὶ ἂν περὶ τὸν
θερισμὸν τούτον αἱ γενεαὶ ἐκεῖναι ἐμελλον νὰ χύ-
σωσι ποταμούς αἱμάτων, μὴ λησμονήσωμεν δι' ὅ-
σων καὶ οἶων συμφορῶν καὶ δι' ὅσων αἱμάτων ἐπί-
σης ἐδέησε νὰ ποτισθῆ ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, πρὶν πα-
ραγγῆ τὸν καρπὸν τῆς αὐτονομίας.

Ὁ Παναγιώτης Νικουσης ὑπῆρξεν εἰς τῶν εὐκλειε-
στέρων ἀνδρῶν τῆς μερίδος ἥτις, διὰ τῆς θερα-
πειᾶς καὶ ἐξευμενίσεως τοῦ ξένου δυνάστου, ἐπὶ τε-
τρακῶσα ἔτη, δὲν ἔπαυσε παρασκευάζουσα τὴν σω-
τήριον ἡμέραν τῆς 28 Μαρτίου 1821. Ἡ πεποιθήσις
τῆς μερίδος ταύτης ἦτον ὅτι τὸ ἔθνος ἠδύνατο, ἐν
καιρῷ τῷ προσήκοντι, νὰ ἐπιτύχῃ ἀσφαλέςτερον καὶ
ταχύτερον τοῦ μεγάλου ἐκείνου σκοποῦ ὅπὸ τῆς
τουρκικῆς κυριαρχίας μᾶλλον ἢ ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην·
καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς τοιαύτης πεπονήσεως συνέ-
πραξεν ὁ Παναγιώτης Νικουσης μετὰ τοῦ Ἀχμέτ
Κιουπριλῆ περὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης. Βεβαίως ὁ
ἄνθρωπος ὁ ἀγωνιζόμενος νὰ μεταβιβάσῃ τὴν πα-
τρίδα αὐτοῦ, ἡ μέρος τῆς πατρίδος, ἀπὸ μίαις ξενι-
κῆς κυριαρχίας εἰς ἕτεραν, οὐδὲν παύεται ἐνδοξόν·

καὶ λαμπρόν· ὑπάρχουσιν ἄλλοι ἐποχοὶ ἢ περιστάσεις, καθ' ἃς εὐμελῆ καταδικασμένοι νὰ ἀρκώμεθα εἰς τὸ σχετικῶς χρησιμώτερον. Μήπως ἕτερός τις πολιτικὸς ἀνὴρ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὅστις πολὺ λάκις καὶ δικαίως ἐξυμνήθη ἐπὶ τῆ συνέσει αὐτοῦ καὶ δεξιότητι, ἐπραξεν ἄλλο τι ὅτε, ὡς βεβαίως, συντέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀνατεθῆ ἢ προστασία τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὴν Ἀγγλίαν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν Αὐστρίαν; Μόνος δὲ ὁ χρόνος θέλει ἀποδείξει τίς τῶν δύο, εἰς τὰς ἀνάλογους ταύτας περιστάσεις, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἢ ὁ Παναγιώτης Νικουῆς, ἐστάθμισεν ὀρθότερον τὰ μέλλοντα τῆς πατρίδος αὐτοῦ συμφέροντα.

Ἄλλ' ὁ βίος τοῦ Παναγιώτη Νικουῆς παρίστη· αἰν ἡμῖν ἑτέραν τινὰ πράξιν, ἢς ἡ λαμπρότης δὲν ἐπικιάζεται δι' οὐδενὸς τῶν θλιβερῶν ἐκείνων αἰσθημάτων τὰ ὅποια, φυσικῶ τῶ λόγῳ, καταλαμβάνουσι πᾶσαν ἑλληνικὴν ψυχὴν ἐπὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κρήτης· ἢ δὲ πράξις αὕτη εἶναι ὁ ἐπιτήδειος τρόπος δι' οὗ κατέσχευε τῶν δύο ἰσχυροτέρων τῆς Εὐρώπης δυνάμεων, ἀποδοῦς εἰς τὸ γένος αὐτοῦ τὴν ἀποκλειστικὴν κατοχὴν τοῦ ἁγίου Τάφου. Ἐνταῦθα ὁ ἀνὴρ ἐθρῖκαθεύσεν ὑπὲρ καθαροῦ καὶ ἀμέσου ἑλληνικοῦ συμφέροντος. Δὲν θέλομεν ἱστορήσει τὴν μακρὰν περὶ τῆς κατοχῆς τῶν ἱερῶν τόπων ἀλλῆν μετὰ τῶν ἑλλήνων καὶ τῶν δυτικῶν περὶ τούτου ἐγράψαμεν ἄλλοτε εἰδικὴν πραγματείαν, ἐπιγεγραμμένην μὲν α ὁ ἅγιος Τάφος, ἢ δημοσιευθεῖσαν δὲ ἐν τῷ 78 φυλλαδίῳ τοῦ περιοδικοῦ τούτου συγγράμματος· νῦν περιοριζόμεθα εἰς μόνον τὰ γεγονότα ὅσα συνέχονται ἀμέσως μετὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Παναγιώτη Νικουῆ. Ἐν ἔτει 1673 ὁ περιφανὴς καὶ πολυβύλλητος πρέσβυς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' Nointel, ἐπεχείρησε λαμπρὰν μέχρι τοῦ ἁγίου Τάφου περιουσίαν, ἵνα ἀναζωοπύρῃ αὐτόθι τὸ ἀξίωμα τοῦ Βασιλέως αὐτοῦ ὡς προστάτου τῶν ἁγίων τόπων. Μὴ ἀρκοῦμενος δὲ εἰς ὅσα κατέχον οἱ Λατῖνοι, ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ αὐτοῖς διὰ τῆς βίας καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων κατεχόμενα. Ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, μαθὼν ταῦτα, ἀπέρχεται εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου διέτριβε τότε ὁ Σουλτάνος, καὶ ἐμφανισθεὶς ἐνώπιον αὐτοῦ τῇ 6 Ἰανουαρίου 1673, κατηγοροῦσε δημοσίᾳ καὶ διὰ πολλοῦ θάρρους τὸν Nointel καὶ τοὺς Λατίνους διὰ τὴν ἀναιρέσιαν αὐτῶν, καὶ ἀπήγγελε τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀδικήματος, προσάγων εἰς ὑποστήριξιν τῶν λόγων αὐτοῦ, Χάτι Σερῖφ τὸ ὅποῖον ὁ Παναγιώτης Νικουῆς εἶχε κατορθώσει νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῆς Υ. Π. ὑπὲρ τοῦ γένους ἡμῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Παναγιώτης δὲν ἔζη πλέον· καὶ ἀδύλον εἶναι εἰς πόλιν ἀκριβῶς τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐποχὴν καὶ περιστασιῶν ἀπίσπασε τὸ φερμάνιον τοῦτο, ὅπερ ἐπὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἐβρέθη μετὰ τῶν ἐγγράφων αὐτοῦ. Πέθειον δὲ εἶναι ὅτι ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, προσαγαγὼν τὸ Χάτι Σερῖφ, ἔλαβε βεράτιον δι' οὗ ἀπενεμήθη εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ κατοχὴ τοῦ ἁγίου Τάφου, τῆς Βηθλεὲμ, τῶν λύχνων, ταπήτων καὶ κλειδῶν, ἀντὶ 4000 γροσιῶν τὰ ὅποια κατ' ἔτος

ὄφειλον νὰ πληρώνωσιν εἰς τὸ τσαμίον τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτη. Οἱ Φραγκισκανοὶ ἠγωνίσθησαν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ κατορθώσωσι τὴν ἀνάκλησιν τοῦ βερατίου, καὶ προσέφερον ἐπὶ τούτῳ εἰς τὸν Μιγαν Βεζίρη 10,000 τάλληρα· ἀλλ' ὁ Ἀχμέτ Κιουπρλίης, ἐμμένων πιστὸς εἰς τὴν μνήμην τοῦ τεθνεώτος φίλου του, διέταξε νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἀπαρεγκλίτως τὰ ἀποφασισθέντα· καὶ τῷ ὄντι τὴν 25 Ἰανουαρίου 1676, οἱ Ἕλληνας ἐγκατεστάθησαν ἐπισήμως ἐν τῇ κατοχῇ ἀπάντων τῶν προαναφερθέντων τόπων. Ὁ Ἀμπρως, ἱστορῶν τὸ ἀξιοσημειώτονον τοῦτο κατόρθωμα τοῦ Παναγιώτη Νικουῆ, ἐπιφωνεῖ τὸ ἐξῆς τοῦτο συμπέρασμα, τὸ ὅποῖον καὶ ἄλλοτε παρ' ἡμῶν παρατεθὲν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἐπαναλάβωμεν αὐτὸς σήμερον, διότι λαμπρῶς εἰκονίζει ἅπασαν τὴν ἰσχὴν καὶ τὴν δεξιότητα τοῦ ἐξόχου ἐκείνου πολιτικοῦ ἡμῶν ἀνδρός· α Ἐνφ, λέγει ὁ Ἀμπρως, ὁ αυτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἐφιλονέικουν πρὸς ἀλλήλους παρὰ τῇ Υ. Πύλῃ περὶ τῆς τιμῆς τῆς προστασίας τοῦ ἁγίου Τάφου, ἐπέτυχον οἱ Ἕλληνας τὴν τιμὴν ταύτην μετὰ τῶν δύο ἐκείνων μαχομένων. »

Τοσαῦτα ἠδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν περὶ τοῦ δημοσίου βίου τοῦ Παναγιώτη Νικουῆ, ὅστις ἀπέθανεν ἐξ ἀποπληξίας τῇ 2 Οκτωβρίου 1673. Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ διεξέλωμεν τὰς ἐπιείσεις ὅσας οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωποι τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, καὶ ἰδίως οἱ πρέσβεις τοῦ αυτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, καθυπέβαλον εἰς τὰς αὐτὰς αὐτῶν εἰς ὄλον τὸ διάστημα τῶν εικοσιπέντε ἐνιαυτῶν, καθ' ὅς ὁ ἀνὴρ οὗτος δὲν ἔπαυσε πράττων τὰ δημόσια πράγματα ἐν τῇ πρωτεύουσιν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ἠθέλομεν βεβαίως γνωρίσαι πλείστας ὅσας περιστάσεις καὶ υποθέσεις, ἐν αἷς διέλαμψεν ἡ ἐξαιρετικὴ ἐκείνη ἐπιτηδεύσις, ἣν βλέπομεν τοσοῦτον ἐγκωμιαζομένην οὐ μόνον ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἱστοριογράφων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ αὐτῶν τῶν Τούρκων. Καὶ εἰς τὰς πηγὰς ταύτας παρακείμενον πάντα ὅστις ἠθέλων ἐπιχειρήσει πληροτέραν τοῦ ἀνδρός βιογραφίαν. Ἐὶ δὲ καθ' ἡμᾶς, ἀναγκασθέντες, νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ πρὸς κτεθέντα ὀλίγα γεγονότα, ἐπιφέρομεν ἤδη καὶ τινὰς περὶ αὐτοῦ κρίσεις καὶ διηγήσεις, ὧν τινὲς μὲν εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον μυθώδεις, συντελοῦσιν ὅμως καὶ αὐταὶ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τοῦ ἀνδρός κατὰ τούτο, ὅτι δεικνύουσιν ὅποια περὶ αὐτοῦ ἐπεκράτει παρὰ τοῖς πολλοῖς ὑπόληψις καὶ φήμη.

Λέγεται ἐπὶ παραδείγματι ὅτι οἱ Τούρκοι ἀπέδιδον εἰς τὸν Παναγιώτην ἀλλοκότους τινὰς ἀστρολογικὰς γνώσεις καὶ μαντικὴν τινὰ ἢ προφητικὴν τοῦ μέλλοντος ἐπιστήμην. εἰς ἀπόδειξιν δὲ ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα περιστατικά. Ἐπὶ τῆς πολιτορίας τῆς Κωνσταντίας ὁ Παναγιώτης τρέχει δραμαίως μίαν τῶν ἡμερῶν πρὸς τὸν Βεζίρη καὶ τὸν καθικεστῆν νὰ ἐξέλθῃ ἀμέσως ἀπὸ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ, βεβαίως ὅτι κινδυνεύει, ἐὰν μείνῃ εἰς αὐτὴν πλείστορον· ὁ Βεζίρης ἐγείρεται ἀδυστάτως καὶ

ἀφήσας τὸν ἐπεδύτην ἐπὶ τῶν προσκεφαλαίων ἐφ' ὧν ἀνεπαύετο, μεταβαίνει εἰς σκηνὴν ἑτέραν, ἢν καὶ ἔβρεχε βροχάκιος· μόλις δὲ τούτου γενομένου, σφαῖρα κανονίου τῶν ἐπάλλεων διασχίζει τὴν σκηνὴν τοῦ Βεζίρη, καὶ ἐπιπεσοῦσα ἐπὶ τῆς θέσεως ἦν πρὸ μικροῦ ἐγκατέλιπε, διατρύπῃ τὸν ἐπεδύτην καὶ τὸ προσκεφάλαιον.

Ἀνάλογον τι διηγούνται ἐπὶ συνέθῃ ἐπὶ τῆς πολιτορίας τοῦ Καμινιέκου τῷ 1672· διότι λέγεται ὁ Παναγιώτης προαναγγέλλας τὴν ἀλωσιν τῆς πόλεως κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν. Ὅλοι ὅσοι ἐγίνωσκον τὴν δύναμιν καὶ τὴν θέσιν τοῦ φρουρίου τούτου, ἐθαύρασαν τὴν προφητείαν ὡς παράλογον· ἀλλὰ τὰ πράγματα ἐπεδεδείχθησαν τοὺς λόγους τοῦ διερμηνέως, κυριευθεῖσης τῆς πόλεως τῇ 27 Ἀυγούστου τοῦ ἔτους ἐκείνου.

Καὶ τὰ κατὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ ἀνδρός ἱστοροῦνται εἰς τρόπον ὅστω ἀποδεικνύσιν ὅτι μετεἶχε προφητικῆς τινος δυνάμεως· διότι λέγεται, ὅτι εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Σάκας κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἀστευόμενος ποτε ὁ Ἀχμέτ Κιουπρλίης πρὸς τὸν φίλον του, εἶπε πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅτι τῷ ἐφαίνοτο παράδοξον πῶς ἀνθρώπος, οἷος αὐτὸς, τοσοῦτον ἐπιτυχῶς τοσαῦτα πράγματα προῖδαν, νὰ μὴ εἰμπορῇ νὰ προεἶπῃ τίποτε περὶ ἐαυτοῦ· εἰ δὲ Παναγιώτης ἀπήγγελεν ὅτι, ἐὰν ὁ Βεζίρης λάβῃ τὸν κόπον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ περὶ τὴν ἑκτην ὥραν τῆς νυκτός, θέλει ἴδει ἐκεῖ παράδοξόν τι ὅχι ἀνευ δυσκαρτεσίας τινὸς καὶ θλίψεως. Ὁ Βεζίρης, ἀνυπόμονος νὰ ἴδῃ τὸ περίεργον τοῦτο, μεταβαίνει τῷ ὄντι περὶ μεσονύκτιον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Παναγιώτη, καὶ εὕρισται παρὰ τὴν εἴσοδον μὲν ὑπηρετίας θρηνοῦντας, ἐνδοτέρῳ δὲ τὸν φίλτατον αὐτοῦ Ὀδυσσεῖα πνέοντα τὰ λοιπὰ. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τῶν ὑπηρετῶν τῷ εἶπεν, ὅτι ὁ Παναγιώτης εἶχε παραγγεῖλαι αὐτῷ νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Βεζίρη, ὡς ἀμοιβὴν ὄλων αὐτοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν, τὴν χάριν τοῦ νὰ μετακομισθῇ ὁ νεκρὸς του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ἐνταφιασθῇ αὐτόθι, ὁ Κιουπρλίης ἀπήγγελεν εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην ὡς ἐξῆς. « Λυπούμαι διότι ὁ Παναγιώτης, τὸν ὅποῖον τοσοῦτον ἠγάπησα καὶ ὅστις ὑπηρετήσε τὸ Δαδλέτι πιστότερον ἢ ὅσον προσεδόκατο τοῦτο παρὰ χριστιανοῦ, ἀναδειχθεὶς, κατὰ τε τοῦτο καὶ κατὰ τὰ ἄλλα αὐτοῦ σπάνια προτερήματα, ὑπέρτερος καὶ αὐτῶν τῶν μουσουλμάνων, δὲν ἐπέσθη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν εἰς τὸν προφήτην ὑποταγὴν του· διὰ τῆς πράξεως αὐτοῦ ταύτης ἠθέλε δέοντως στεφανώσῃ ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον, καὶ τότε ἐγὼ αὐτὸς ἠθέλα παρακολουθήσει τὴν κηδεῖαν του. Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἑλλειψὶς αὐτοῦ αὕτη θέλει παρεμποδίσει τὴν εἰς τὸν παράδεισον εἴσοδόν του, νομίζω δικαίον νὰ ἀνταμείψω τὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μας ζῆλόν του, ἐγκρίων τὴν αἴτησιν αὐτοῦ καὶ ἐπιτρέπων νὰ ἐνταφιασθῇ ὅπου ἐπιθύμει. » Ὁ μέγας Βεζίρης λοιπὸν συνεχώρησεν εἰς τοὺς ὑπηρετίας τοῦ Παναγιώτη νὰ μεταφέρωσι τὸν νεκρὸν του εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς Χάτι Σερῖφ, ἀπευθυνόμενον μὲν πρὸς τὸν Καϊμακάμη, παραγα-

γέλλον δὲ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην νὰ τὸν κηδεύσῃ μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς πομπῆς ἐν τῷ χώρῳ ὅν εἶχεν ἐκλέξει διὰ τὴν ταφὴν αὐτοῦ. Ὅθεν ἅπαντες οἱ Ἕλληνας καὶ οἱ ἀλλοδαποὶ χριστιανοὶ, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνδημοῦντες, προσεκλήθησαν εἰς τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ, ὅστις ἐκομίσθη ἐν πολλῇ παρατάξει εἰς μίαν τῶν νήσων τῆς Προποντιδος, καὶ ἐνεταφιάσθη εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ ὅποῖον ζῶν εἶχε πολυειδῶς κοσμήσει.

Ἄπαντα τὰ διηγήματα ταῦτα, τὰ ὅποια ἐνδέχεται νὰ ἔχωσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ὑπόστασιν τινὰ ἀληθείας, περιεκαλύφθησαν ὑπὸ μυθωδῶν κοσμημάτων. Πιθανώτερα ἴσως εἶναι ἡ ἀπάντησις, ἣν ὁ Σουλτάνος ἔδωκεν εἰς τὸν Βαννῆ ἐφέντην, ὅτε οὗτος, ἀγανακτῆσας διότι ἠττήθη ἐν ταῖς πρὸς τὸν Παναγιώτην θρησκευτικαῖς συζητήσεσιν, ἐζήτησε τὸν θάνατον τοῦ διερμηνέως λόγῳ βλασφημίας, δυνάμει τοῦ προαναφερθέντος δόγματος τοῦ Σουλταϊμῆ τοῦ Μεγάλου. α Ἄν οὐ εἶχα εἰπεῖ, βεβαίως εἶναι ὅτι ἀπήγγελεν ὁ Μωχάμ. Δ' πρὸς τὸν Βαννῆ ἐφέντην, νὰ μὴ ἐρχεσθαι εἰς λόγους θρησκευτικῶς πρὸς τὸν ἄπιστον αὐτόν; ἄφες τον εἰς τὸ ἐξῆς ἡσυχον, διότι εἶναι ἀναγκαῖος εἰς στήριξιν τοῦ κράτους μας. »

Ἄλλ' ἰδοὺ γεγονότα τινὰ καὶ φρονήματα περὶ τοῦ ἀνδρός ἀσφαλδέτερα. Ἐν περίπτω ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παναγιώτη, ὁ περιάνυμος Κολθέρτος, ὁ τοῦ Λουδοβίκου Δ' μέγας ὑπουργός, ἔγραψε τῇ 10 Νοεμβρίου 1674 πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν τῆς Γαλλίας Κύριον Nointel ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας, κατὰ πρῶτον δημοσιευθεῖσης ἐν τῷ περὶ Ἀθηνῶν συγγράμματι τοῦ Κόμητος Delaborde, παρατίτομεν τὴν ἀκόλουθον περικοπὴν. α Διατρίβοντος ἐνταῦθα τοῦ γραμματέως σα; Κυρίου Ιακωβί, εἶχον ἐπιφορτίσει αὐτόν νὰ ἀσχοληθῇ περὶ τὴν ἀναζήτησιν ὄλων τῶν χειρογράφων ὅσα δύνανται νὰ ὑπάρχωσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἀγοράσας αὐτὰ νὰ μοι τὰ πέμψῃ, διότι ἐπεθύμουν πολὺ ν' ἀποκτήσω τοιαῦτα τινὰ διὰ τὴν βιβλιοθήκην μου, ἀνευ ἄλλως πολλὰ μεγάλης δαπάνης. Πιθανώδως δὲ ἡμᾶς οὐκ ἔμνηον νὰ τῷ ἐπιτρέψῃτε νὰ λάβῃ τὴν φροντίδα ταύτην δι' ἐμὲ, ἀλλὰ καὶ νὰ συντρέξῃτε αὐτόν καθόσον τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ καθόσον ἠθέλε λάβει γροσίαν τῆς συνδρομῆς σας. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔγραψε πρὸ ὀλίγου ὅτι ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Παναγιώτη, τοῦ Α' διερμηνέως τοῦ Μεγάλου Βεζίρη, εἶναι πολλὰ μεγάλη καὶ πρόκειται ἴσως νὰ πωληθῇ, περὶ οὗ σας ἐλάλησε βεβαίως ἅμα ἐπανελθόντα εἰς Κωνσταντινούπολιν, σὰς γράφω ἐυχαρίστως περὶ τῆς υποθέσεως ταύτης, ἵνα σὰς εἶπω ὅτι ἠθέλε συμφέρει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως νὰ ἐνασχοληθῆτε εἰς τὸ νὰ γνωρίσητε καλῶς ὅποια τινὰ εἰσὶ τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, καὶ ἂν ὑπάρχωσιν ἐν αὐτῇ ἢ ἀρχαιότατα χειρόγραφα ἢ βιβλία ἱστορικὰ περὶ Ἀνατολῆς, ἢ ἔργα συγγράφων, γνωστῶν μὲν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀλλὰ μὴ δημοσιευθέντα ἔτι ἐν Εὐρώπῃ, διότι, τοῦτου δόθεντος, ἠθέλων εἶναι συμφέρον καὶ ἀρεστὸν τῷ βασι-

λεῖ νὰ ἀγοράσῃ ταῦτα πάντα διὰ τὴν βιβλιοθήκην τῆς Α. Μ. ἄλλ' ἐὰν δὲν θέλων εὐρέθῃ εἰς τὴν βιβλιοθήκην ταύτην εἰμὴ βιβλία προσευχῶν, ἢ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ἑλληνικὰ βιβλία, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι δι' ἡμᾶς καμμίαν ὠφέλειαν, εἰς τοιαύτην περίστασιν, λέγω, δὲν θέλετε ἀγοράσει τὴν βιβλιοθήκην ταύτην. »

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη μαρτυρεῖ ὅτι εἶχον ὑπόληψιν οὐ μικρὰν περὶ τῆς παιδείας τοῦ Παναγιώτη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ γαλλικοῦ κράτους, ἐν καὶ κατὰ δυστυχίαν, μὴ ἔχοντες ὑπόψιν τὴν συνέθειαν τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης, δὲν γνωρίζομεν ἐὰν εὐρέθῃσαν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ διερμηνεύως τὰ ζητούμενα χειρόγραφα καὶ συγγράμματα, ὅποια τινὰ ἴσταν ταῦτα, καὶ εἰς ποίαν τιμὴν ἠγορεύθησαν.

Ἰδού δὲ πῶς ὁ Ἄμμηρος ἱστορεῖ τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Παναγιώτη Νικουσι. « Ζημία οὐχὶ κοινὴ διὰ τε τὴν Πύλιν καὶ τὴν αυτοκρατορικὴν αὐτὴν ὑπῆρξεν ὁ θάνατος τοῦ Παναγιώτη Νικουσι, ἀποβιώσαντος ἐξ ἀποπληξίας. Ἐπὶ εἰκοσὶ καὶ πέντε ἔτη, τὸ μὲν πρῶτον ὡς διερμηνεύς τῆς αυτοκρατορικῆς πρεσβείας, ἔπειτα συγγράων ὡς διερμηνεύς τῆς τε Πύλης καὶ τῆς πρεσβείας, τελευταῖον δὲ, ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὴν Κρήτην στρατείας τοῦ Ἀχμέτ Κιουπρλί, ὡς διερμηνεύς μόνος τῆς Πύλης, μεγίστας ὑπηρεσίας προσήνεγκεν εἰς μὲν τὴν Πύλιν, συντελέσας εἰς τὴν ταχύτεραν τῆς Κανδίας παράδοσιν, εἰς δὲ τὴν αυτοκρατορικὴν αὐτὴν, διὰ τῆς ἀνκαλύψεως καὶ τῆς ἐπανειλημμένης ματαιώσεως τῆς ἐνεργείας τῶν Οὐγγῶν ἀποστατῶν, αἵτινες καὶ μόνον ἐχάρησαν διὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἦν δὲ ὁ πολιτικὸς αὗτος ἀνὴρ δεξιὸς μὲν περὶ τὰς διαπραγματεύσεις, προρατικώτατος δὲ τῶν δημοσίων πραγμάτων, παράδειγμα τιμιότητος, ὀχύρωμα κατὰ τῆς στάσεως, προστάτης τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ὑπὲρ ἧς ἀπελογήσατο μὲν πρὸς τὸν Βενετὴν Ἐρέντιν, ἐκτίχαστο δὲ τὴν κατοχὴν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερῶν τόπων, καὶ συνελόντι εἰπεῖν, θεμελιὸς λίθος τῆς ἐπιβροῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ τῆς Πύλης πράγματα. »

Μετὰ τὸ ἐγκώμιον τοῦτο ἱστορικοῦ ἐμβριθοῦς, ὅστις πρὸς τοὶς ἄλλοις εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἄπασαν τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν πρέσβων τῆς αυτοκρατορίας, πᾶς ἐπιφανὴς ἡμῶν ἤθελεν εἶναι περιττός. Περὶ τοῦ κατ' ἴδιον βίου τοῦ ἀνδρὸς ὀλίγα, καθ' ἃ προεῖπομεν, γνωρίζομεν. Ἀπέθανε μὲν ἐξ ἀποπληξίας, ἀλλ' εἶχε πρὸ μνηθῶν ἀσθενήσει βαρῆως, ὡς δηλοῦται ἀπὸ τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἐπιστολῆς, ἣν ἔγραψε τῇ 8 Σεπτεμβρίου 1473, τρεῖς περίπου ἑβδομάδας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ, πρὸς τὸν Βασιλεὺς τῶν Ἑνετῶν Κουρηνῶν, ἐν ἧ ὁμιλεῖ περὶ τῆς δεινῆς ἀσθενείας, ὑπὸ τῆς ὁποίας αὐτός τε καὶ ὁ Μέγας Βεζύρης κατετρώχοντο ἀπὸ τῆς ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἀναχωρήσεώς των. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ λέγεται, κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀμμηρου παρατιθέμενον *Recueil* (*Histoire de l'état présent de l'église grecque*), γυνὴ φιλόδοξος καὶ ἀγέρωχος καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ

μάλιστα πράγματα ἀνάμιγνυομένη, ὃ δὲ Παναγιώτης παρίσταται ὡς ὑπερδίδων ἐν ὅτε πλέον τοῦ δέοντος εἰς τὰς ἀξιώσεις ἐκείνας. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Γιαννάκης Κληρονόμος διατέλεσε μετ' αὐτὸν διερμηνεύς ἀλλὰ μόνος τῆς γερμανικῆς αυτοκρατορίας, διότι εἰς τὸ παρά τῇ Ἰ. Πύλῃ μέγα αὐτοῦ ἀξίωμα ὁ Παναγιώτης διάδοχος Ἑλλήνων δὲν ἔσχεν εἰμὴ Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον τὸν ἐξ ἀπορρήτων, τοῦ ὁποίου καὶ τὸ στάδιον καὶ τὸ ὄνομα ἀπέβη πολὺ παρ' ἡμῶν γνωστότερον ἄλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὀλίγοι ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐγίνωσκον τὰ κατὰ τὸν Παναγιώτην Νικουσι, τὸν ἀερογωνιαῖον τοῦτον λιθῶν, ὡς πρὸ μικροῦ εἶπεν ὁ Ἀμμηρος, τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐπιβροῆς εἰς τὰ ὀθωμανικὰ πράγματα, ἐνομιλαμεν καλὸν νὰ διαλάβωμεν ἐν ταῦτά τινὰ περὶ τοῦ ἀνδρὸς, εὐχόμενοι ὅπως ἕτεροι, πλείστορον ἔχοντες ἡμῶν χρόνον καὶ εὐτυχίσαντες νὰ ἀναδιφῶσιν ἐγγραφα, τὰ ὅποια ἡμεῖς δὲν εἶχομεν ὑπόψιν, συμπληρώσωσι τὴν εἰκόνα ἐνὸς τῶν περιφανῶν ἀνδρῶν, ὅσους παρήγαγε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπὶ τῆς μακρᾶς ἐποχῆς τῆς δουλείας αὐτοῦ.

Ἡ ΝΗΣΟΣ ΑΝΔΡΟΣ

καὶ οἱ ἐν αὐτῇ Δυνάσται (1207—1566).

(Συνέχ. τῆς φυλλῆς. 244, 245 καὶ 246.)

—ooo—

III. Ἄνδρῆς Ζένος δυνάστης Ἄνδρου.

1427—1437.

Ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ νέου κυριάρχου εἶχε καθησυχᾶσαι ἐπὶ καιρὸν τινὰ ἡ ὑπόθεσις τοῦ οἴκου Σαρμαρίπα, ὅστις ἀντικατέστησε τὴν ἀποθανούσαν Μαρίαν Σανούδην. Οἱ ἀδελφοὶ Χρυσίνος καὶ Νικολῶς ἐδακίμασαν πολλὰ ὅπως συμφωνήσωσι μετὰ τῆς Βενετίας περὶ τοῦ ποτὲ ὑπὸ τῆς Μαρίας κατεχομένου τριτημορίου τῆς Βυβόιας. Τὴν 18 Ἀπριλίου 1427 ἐπετρέπη αὐτοῖς νὰ πληρώσωσι τὸ ποσὸν 4 λιρῶν, 17 σολιδίων καὶ 9 [2] δηναρίων, τὰ ὅποια ἡ μήτηρ αὐτῶν ἐχρεώσεται ἀκόμη εἰς τὸ βενετικὸν ταμεῖον διὰ καθυστερουμένης φόρου ἐπὶ τῶν εἰσπραξιῶν ἐν τῷ ἐνὸς ἔτους, διότι ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων δικῶν, εἰς τὰς ὁποίας πάντοτε εὐρίσκειτο ἡ οἰκογενεὶα των, εἶχον ἐκπέσει πολλὰ, καὶ αὐτῶν ἡ κατάστασις ἐγένετο καὶ ἐξῆς ἀφορμὴ νὰ ἀρξίσωσι νέας δικάς.

Ὅσον ῥωμαῖος καὶ δραστήριος ἦτο ὁ Πέτρος Ζένος, τόσον ἀδρανὴς καὶ ἀβήρωτος ἦτο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἄνδρῆς, καὶ ἡ κατάστασις τῆς υγείας αὐτοῦ μὴνυε πρῶτον θάνατον. Ἰδὼν εὐθὺς μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ περιέπεσαν εἰς κινδυνώδη ἀσθένειαν ἀπειλοῦσαν τὸ τέλος ἐγγύς, ὅθεν ἡ Βενετία ἵνα προλάβῃ πᾶν ἐνδεχόμενον, ἔγραψε τὴν 19 Ἰουλίου 1427 τῷ βασιλεῖ τῆς Κύπρου Αντωνίῳ Μιχιέλλῃ καὶ τοῖς συμβούλοις αὐτοῦ Θεόδωρῳ Ἰουστινιάνῃ καὶ Παύλῳ Ζανῇ ἵνα τηρήσωσι τὰ δικαιώματα τοῦ Μάρκου Ζένου, καὶ ἐὰν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ κύριος τῆς Ἄνδρου, ἤθελεν ἀποθάνῃ, εὐθὺς νὰ ἐνεργήσωσι προσωρινὴν τῆς νήσου κατάσχεσιν ἐν ὀνόματι τῆς Βενετίας, ἵνα μὴ περιέλθῃ εἰς ξένους χεῖρας, καὶ νὰ τὴν διοικήσῃ μέχρι νεωτέρων διαταγῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τούτοις ὁ Ἄνδρῆς δι' αὐτὴν τὴν φορὰν ἀνέλαβεν ἐκ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ, ἀνεβλήθη ἡ κατάσχεσις. Εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Χρυσίνος Δὲ Σαρμαρίπα, κύριος τῆς Πάρου εἰς Βενετίαν, μετ' ἑαυτὸν ἐν πρώτοις ν' ἀποκτήσῃ δι' ἑαυτὸν τὴν Αἰδηψὸν, ἧτις ἀπὸ τοῦ 1410 εἶχε δημοθετῆ, καὶ τῆς ὁποίας ἐστέρησαν κατὰ τὸ λέγειν τοῦ τὴν μητέρα του Μαρίαν παρουσίας δὲ ἐγγραφα ἐκ τῶν ὁποίων διεδηλοῦτο, ὅτι ὁ δοῦξ Νικολῶς Α'. Σανούδος τῆς Νάξου, ἔπειτα ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης Α', ἡ θυγάτηρ τούτου Φιωρέντζα, Νικολῶς ὁ Β', Ἀλέξ. Κάρκερι καὶ ἡ χήρα αὐτοῦ Πετρωνίλλα τὴν ἐξουσία αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐπομένως ὡς κληρονομικὸν κτῆμα τῶν Σανούδων προσήκειν αὐτῶν. Ἐν Βενετία ἴσταν τόσον ὀλίγον πληροφορημένοι περὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης ὑποθέσεως, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρωσι τὴν περὶ ταύτης κρίσιν των ταχέως, τὰ πράγματα διὰ τοῦτο ἐχρόνιζον, καὶ ὁ Χρυσίνος ἀφ' οὗ περιέμενον ἀρκετὸν καιρὸν, ἐπὶ τέλος ἐτήρησε ἵνα χορηγήσωσιν αὐτῷ πλοῖον 18 μέχρι 18¹ σελμάτων, ὥστε νὰ δύνηθῃ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Πάρον. Ἄν καὶ ἡ αἴτησις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ τὴν 19 Ἰουλίου 1430 παρὰ τῆς ἐπὶ τῶν αἰτήσεων ἐπιτροπῆς (Progadi) ἐν τούτοις ἔμεινε ἀκόμη ἐν Βενετίᾳ, διότι ὁ μόνος σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ ἀπολαύσῃ εὐνοϊκῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀφάσεων περὶ τῆς Αἰδηψοῦ. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἀπεφασίσθη τὴν 30 Νοεμβρίου 1431, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὀρισθῇ ἡ 4 Δεκεμβρίου ὡς τελικὴ δικήσεως ἡμέρα τῆς ὑποθέσεως τοῦ οἴκου Σανούδου - Σαρμαρίπα. Ἡ ἀπόφασις ἧτις ἐξεδόθη τὴν 29 τοῦ ἰδίου μηνὸς διελάμβανεν, ὅτι ἡ μὲν Αἰδηψὸς ἔπρεπε νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτὸν, ἀλλ' ὅτι ἔπρεπεν ἐκεῖνος νὰ πληρώσῃ ὅλα τὰ ἔξοδα ὅσα ἐγένοντο ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκμισθώσεως τῆς ὀχυρᾶς αὐτῆς θέσεως εἰς τὸν Λέοντα Κουκουδάτον, καθ' ὅσον αὐτὰ ἔλαβον χώραν διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τοῦ φρουρίου. — — —

Ἐν ᾧ δὲ τότε ὁ στόλος τῶν Γενουνησίων (1432) ἠρμήνευσε τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, καὶ μέλιστα τὴν Νάξον καὶ Ἄνδρον, ὁ Χρυσίνος ἐπαυρόμενος διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Αἰδηψοῦ, ἐξηκούθει ἐν Βενετίᾳ νὰ κινή νέας ἀγωγᾶς, ἐξαιτούμενος τὸ ὅλον τριτημόριον τῆς Βυβόιας, τὸ ὁποῖον εἶχε δημοθετῆ μετὰ τὴν τελευτὴν τῆς μητρός του Μαρίας Σανούδης. Ἡ Γερουσία καὶ ταύτην τὴν φορὰν ἐνέδωκεν εἰς τὴν αἴτησιν αὐτοῦ, καὶ διέταξε τὴν 7 Ἀπριλίου 1433 νὰ ἀναζητηθῇ ἐπὶ τίνι δικαιώματι εἶχον δημοθετῆ κατὰ τὸ 1426 τῆς Μαρίας τὰ κτῆματα ἐν Βυβόια. Κατὰ συνέπειαν ὁ βασιλεὺς

Μαρκάιος Δυνάτης (1432—1434) τὴν 27 Ἀγούστου ἐπανέδωκεν αὐτῷ ἐν πρώτοις τὸ χωρίον Πάχη, καὶ ἀποκατεστάθη ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀλέξανδρου Σαγρέδου (1434—1436) κατὰ τὴν 19 Νοεμβρίου 1435 εἰς τὴν κυριότητα τοῦ τεταρτημορίου τιμαρίου τινὸς κειμένου πλησίον τῆς Λιχάδος, τὸ ὁποῖον ἕως τότε ἀνήκειν εἰς τὸν οἶκον Ἀδ. Γρόνδα. Ἐν ᾧ Χρυσίνος ὁ Α'. ἀδιακόπως ἐπέφερεν ἀξιώσεις, δὲν ἔπαυε καὶ ἡ ἀδελφὴ του Φιωρέντζα Σαρμαρίπα, χήρα τοῦ Ἰακώβου Α' Κρίστου, νὰ παρουσιάσῃ νέας ἀγωγᾶς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐπὶ χερσὶ συντάξεώς της. Ἴνα βοηθήσωσιν αὐτὴν εἰς τὰ δίκαιά της, ἔγραψεν ἡ Γερουσία τὴν 2 Ἰανουαρίου 1434 πρὸς ἄπαντας τοὺς ἐν τῇ Ανατολῇ ἀρμολογᾶς νὰ ἐνεργήσωσι κατάσχεσιν ἐπὶ ὅλων τῶν πραγματειῶν καὶ κτημάτων τοῦ δουκὸς Ἰωάννου τοῦ Β', Κρίστου, καὶ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Οὕτω λοιπὸν διέταξεν ὁ Μάρκος Βενιέρ διοικητὴς τῆς Ἰταλίας (Silia) νὰ κατασχέσῃ πολυπληθεῖς ἐν Κρήτῃ ἐπισυρωμέναι πραγματεῖαι τοῦ Ἄνδρέα Ζένου τῆς Ἄνδρου, ἐν ᾧ ὁ Νικολῶς Μαλιπιέρος, ὁ τότε ἀρμολογῆς τῆς Τήνου καὶ Μυκόνου (1433—1435) συνέλαβε πλοῖον φορτωμένον ὑψίσματα Ἰανούλη τοῦ Γ'. Ἀέ Κορώνικ δυνάστου τῆς Σίφνου, διότι ἀμφότεροι ὡς ὑποτελεῖς τοῦ δουκὸς ἔπρεπε νὰ παράσχωσιν ἐγγύγμια διὰ τὰ πραττόμενα ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Β' ἀλλ' οὗτος ἀνταπέδωκεν ἴσα πρὸς ἴσα, καὶ ἀπετάθη πρὸς τὸν ἀδελφὸν τῆς ἐναγούσης Χρυσίνου τὸν δυνάστην τῆς Πάρου, ἀπαιτῶν νὰ δώσῃ αὐτὸς καὶ αὐτὰς ἐκ Πάρου καὶ Ἀντιπάρου διὰ τὸν δουκικὸν στόλον, καὶ ἠνόησε αὐτὸν παντοιοτρόπως. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ γρόγμια τῆς Γερουσίας ὑπὸ ἡμερομηνίαν 22 Ἰουλίου 1434 δὲν ἐχαλίνωσε τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ. Συγχρόνως παρουσιάσθη Ἄνδρῆς Ζένος ὁ δυνάστης τῆς Ἄνδρου αὐτοπροσώπως ἐν Βενετίᾳ, ἵνα διαμαρτυρηθῇ ἐνώπιον τῶν δημοσίων κατηγορῶν (*Avvogadori del comune*), διὰ τὰς κατασχεθείσας του πραγματείας, ἐν ᾧ Ἰανούλης ὁ Γ' ἐδήλωσεν ἐγγράφως, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν εἰς καμμίαν σχέσιν ὑποτελείας πρὸς τὸν Κρίστον, καὶ οἱ μὲν δημοῖσι κατήγοροι ἀπέπεμψαν τὴν 8 Ἀπριλίου ἀμφοτέρους τοῦ ἀναφερομένου ἀλλ' ἐκείνοι ἀπετάθησαν νῦν εἰς τὴν Γερουσίαν, ἵνα υποβληθῇ ἡ ὑπόθεσις εἰς νέαν ἐξέτασιν. Παρουσιάσθησαν δὲ ἐνώπιον τῆς Γερουσίας τὴν 24 Ἰουλίου ἡ Φιωρέντζα Σαρμαρίπα, ὁ Ἄνδρῆς Ζένος καὶ Ἰωλιελμάτζος Κρίσπος δυνάστης τῆς Ἀνάφης ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Β' καὶ ἐγένετο μὲν πρότασις νὰ ἀπαλλαγθῇ ὁ Ζένος τῆς ὑποχρέσεως τοῦ νὰ παρέχῃ ἐγγύγμια διὰ χρεὴν τοῦ συγγενοῦ αὐτοῦ ἀλλὰ τὴν 27 Ἰουλίου ἀπεφασίσθη νὰ κλητεῖσθαι τὸν δοῦκα Ἰωάννη τὸν Β' καὶ τὸν Ἄνδρέαν Ζένον, ἵνα παρουσιασθῶσι μέχρι τέλους Μαΐου τοῦ ἔτους 1435 αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς δημοκρατίας, καὶ ὅτι περὶ τοῦ Ζένου ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἔρευνα ἂν ἦτο ὑπηκόος τοῦ δουκὸς ἡ δχι. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει δὲν ἠδύνατο βέβαια νὰ ἦνε ὑπεύθυνος διὰ τὰ χρεὴν ἐκείνου ἄλλως τε, ὅτι ἔπρεπε μέχρι

πελικής αποφάσεως να μένωσι τὰ πράγματα εἰς αὐτὴν καὶ πάλιν κατὰστασιν. (in statu quo). Ομοίαν ἀπάντησιν ἔλαβε τὴν 23 Σεπτεμβρίου ὁ δυνάστης τῆς Σίφνου. Ἐκ μέρους Ἰωάννου τοῦ Β' δὲν ἐδόθη καμμία δῆλωσις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κλητηρίου θεσπίσματος, ἐξ ἐναντίας οὗτος ἐστράφη κατὰ τοῦ Ζένου, ὅστις ἠρνεῖτο τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἐξάρτησιν του, καὶ ἠγόχλει τὰς ἐν Ἑλλάδι κτήσεις του παντοῦ τρόπου. Ἐκ τούτου ἐσυμπεράναν ἡ δημοκρατία, ὅτι ὁ Ζένος δὲν ἠδύνατο νὰ ἦνε ὑπάρχων Ἰωάννου τοῦ Β', ἀπ' οὗ οὗτος, ὁ ἀξιώσις ἔχων ἐπικυριαρχοῦν κατὰ τὸν τῶν κτήσεων του, καὶ ἐδήλωσεν αὐτῷ τὴν 3 Ἰανουαρίου 1437, ὅτι δὲν δύναται νὰ θεωρητῆαι τοῦ λοιποῦ ὑπεύθυνος διὰ τὰ περὶ συντάξεως τῆς Φιωρέντζας Σομπαρίπα, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου τὰ ἔως τότε κατασχεθέντα πράγματα τοῦ ἔπρεπε νὰ τῷ ἐπιτραπῶσιν. Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐδόθη ἀκόμη ἑτέρα ἀγωγή κατ' αὐτοῦ. Ὁ ἴδιος γαμβρὸς τοῦ Μαρίνου Φαλιέρ ἐβλῶν ἀπὸ τῶν ἐν Κρήτῃ κτήσεων του πρὸς τὸν δούκα Ἰωάννη τὸν Β', ἀπῆτει τὸ τρίτον μέρος τῆς Ἄνδρου ὡς ἀπῆκου αὐτῷ κατὰ συνέπειαν τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Φιωρέντζας Ζένου· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἄνδρέας δὲν ἐδείκνυε καμμίαν προθυμίαν ἵνα ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις του, ὁ δούξ ἐξέδωκεν μίσθωσιν ὑπὲρ τοῦ Φαλιέρ· ὅθεν ὁ δυνάστης τῆς Ἄνδρου ἐξεκάλεισε τὴν δίκην του εἰς τὴν Γερουσίαν, ἣτις προσέκαλεσε τὸν Φαλιέρ εἰς Βενετίαν, ἵνα φέρῃ ἀποδείξεις ἐπὶ τῶν ἀξιώσεων του· ἀλλὰ διαφορὰ κατὰ τὸν ἴδιον κερὰν παρεμπιπτόντως θάνατοι ἐμπόδισαν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ψηφισμάτων, καὶ περιπέλεξαν τὰ πράγματα ἐπὶ τὸ χεῖρον. Ὁ πρῶτος θάνατος, ὅστις ἔσχεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἄνδρου ἦτο ἡ τελευτὴ τοῦ ἐπισκόπου Ἀνδρέα Λάφρια κατὰ τὸ 1436· ἀντ' αὐτοῦ ἀνομόματον ὁ πάπας Βύγγιος ὁ Δ' δι' ἀποστολικῶν γράμματος τὴν 28 Νοεμβρίου 1436 τὸν Λουβάρδον Δὲ Σάλις ὡς πνευματικὸν τῆς νήσου ἀρχιεπισκοπὴν, ἀνήκοντα εἰς τὸ τάγμα τῶν Φραγκισκανῶν καὶ ἔχι τῶν Ἀρμενικῶν, ὡς ἀναφέρει ἐσφαλμένως ὁ Βυζάντιος· ἀλλὰ κατὰ πόσον χρόνον προέστατο τῆς ἐκκλησίας Ἄνδρου δὲν εἶνε φανερόν. Ἐπομένως ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 1437 καὶ ἡ Φιωρέντζα Σομπαρίπα, χήρα τοῦ δούκα Ἰακώβου τοῦ Α' Κρίσπου καὶ ἀδελφῆ Χρυσίου τοῦ Α', ἀπ' οὗ ἔγραψε τὴν 10 Ἰανουαρίου τὴν διαθήκην της καὶ κατέλιπε τὰ ἐπὶ τῆς Ἀντιπάρου κτήματά της εἰς τὸν ἀδελφόν της· ὅθεν οὗτος προσεκλήθη τὴν πρῶτην Ἰουνίου ὡς κληρονόμος τῆς ἀδελφῆς του νὰ ἐπιστρέψῃ τὰς κατασχεθείσας ποτε πραγματείας τοῦ Δά Κορόνικ, ἀπ' οὗ ἀπεδείκνυετο, ὅτι ὁ τελευταῖος δὲν ἦτο ὑποτέλης τῆς δουκίας Νάξου ἀλλ' ἀνεξάρτητος δυνάστης καὶ κύριος Σίφνου. Ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος τῶν προμνησθέντων θάνατος περιέπλεξεν ὁμοίως τὰς μόλις καταπονηθείσας ὑποθέσεις τῆς Ἄνδρου ἐκ νέου, ἐν ᾗ ἡ τῆς ἐπὶ χερσὶ συντάξεως τῆς Φιωρέντζας φιλονεικία ἐκπύετο μετὰ τὴν τελευτὴν της· ἀπέθανε δηλαδὴ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1437 καὶ ὁ δυνάστης τῆς Ἄνδρου Ἀνδρέας Ζένος ἀφῆσας διαθήκην. Ἐπειδὴ δὲ

ἐκ τῆς ἐπιζήσασης αὐτῷ συζύγου του Γυλιέλμου Γεωργίου μόνη μία θυγάτηρ ἐγεννήθη αὐτῷ, τὸ περὶ κτήσεως καὶ κυριότητος Ἄνδρου ζήτημα εἰσῆλθεν εἰς νέον στάδιον· μόλις μετὰ παρελεύσιν πολλῶν ἐτῶν κατέστη δυνατόν νὰ διαλυθῶσιν αἱ εἰς ἄκρον περιπεπλεγμέναι αὐταὶ διαφοραὶ, καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς τελικὴν τιμὰ ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων.

II Ἄνδρος κατασχεθεῖσα. 1437—1440.

Ἰδὴ κατὰ τὸ 1423 εἶχεν ὀρισθῆ ἠερικῶς, ὅτι ἐν περιπτώσει τελευτῆς τοῦ Ἀνδρέα, ἐὰν ἡ θυγάτηρ του Πετρονίλλα Ζένου ἤθελεν εἰσελθὴ ἀνήλιξ, ἡ εἰσαγγελία τοῦ ἀγίου Μάρκου νὰ ἀναδεχθῇ τὴν ἐπ' αὐτῆς κηδεμονίαν, καὶ νὰ ἔχη αὐτὴν ὑπὸ ἀμείσον προστασίαν, μέχρις οὗ ὑπανδρευθῇ κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ῥωμανίας· ἐὰν δὲ ἀπέθνησκε καὶ αὐτὴ πρὶν ὑπανδρευθῆ, νὰ κληρονομήσῃ αὐτὴν ὁ θεῖός της Μάρκος Ζένος. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ Βενετία ἐφοβήτο ἐρίδας περὶ τῆς διαδοχῆς, καὶ δικαίως, ὁ βασιλεὺς Μετχλὼρ Γριμάνης τῆς Βυρβίου (1436—1438), ἔμα ὡς ἐφθασαν ἡ εἰδήσεις τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1437 λαβούσης χώραν τελευτῆς τοῦ δυνάτου τῆς Ἄνδρου, συσχεθεῖς μετ' ἀμφοτέρων τῶν συμβούλων του Μιχελέτου Βενιέρ καὶ Φραγκίσκου Βαρβαρίου, ἀπεφάσισε νὰ πέμψῃ πάραυτα ἑκατὼν τελευταίων, ἵνα διαφυλάξῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Βενετίας καὶ τὰ δικαιώματα Βενετῶν πολιτῶν ἐπὶ τῆς νήσου. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασίς αὕτη δὲν ἠδύνατο ἐπὶ πολὺ νὰ μένῃ μυστικὴ, ὥστε νὰ μὴ γένη γνωστὴ ἐν Βυρβίῳ. Χρυσίος ὁ Α' Σομπαρίπα, ὅστις τότε διέτριβεν ἐκεῖ, καὶ ἐφρόντιζε νὰ κερδήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ δούκα Ἰωάννου τοῦ Β', ἀπέστειλε πάραυτα ἐναντίον τῆς διαταγῆς τοῦ βενετικῶν διοικητοῦ κρυφίως κάτεργον εἰς Νάξον, καὶ ἐπρόδωκε τῷ δουκὶ τὰ σχέδια τοῦ Γριμάνη. Ἐὐθὺς ἐκείνος ἀνέμασε πληρεξουσίους ἐπιτρόπους τοὺς τρεῖς ἀδελφούς του, Νικολῶν τὸν δυνάστην τῆς Θήρας, Γυλιελάτῳ τὸν δυνάστην Ἀνάργης, καὶ Μάρκον τὸν δυνάστην τῆς Ἰου· οἱ δύο πρῶτοι ἀνευ χρονοτριβῆς ἦλθον εἰς Ἄνδρον πρὸς τὴν χῆραν τοῦ Ἀνδρέα, Γυλιέλμου Γεωργίου, καὶ συνωμολόγησαν μετ' αὐτῆς τὴν 23 Ἰανουαρίου ἐν τῷ πύργῳ τῆς νήσου συμφωνητικὴν, εἰς τὸ ἠοπίον ἐνέδωκεν αὐτὴ ἀκουσίως, πιεζομένη ὑπὸ τῶν υπερήφρων ἀδελφῶν Κρίσπῃ· εἰς τὸ συμφωνητικὸν τοῦτο, τὰ ὁποῖον συνυπέγραψαν ὁ Νικολῶς Γοτζίδης τῆς Κύθου καὶ Ἰανούλης ὁ Γ' τῆς Σίφνου ὠρίετο νὰ ὑποχρεωθῇ Πετρονίλλα, ἡ ἐπικληρὸς διάδοχος τοῦ Ἀνδρέα Ζένου, ἐντὸς πέντε ἐτῶν νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν Ἰακώβου Κρίσπου, υἱὸν καὶ διάδογον τοῦ δούκα Ἰωάννου τοῦ Β', φέρουσα εἰς προίκα τῷ γαμβρῷ τὴν νήσον Ἄνδρον· ἐὰν δὲ ἡ Πετρονίλλα Ζένου ἤθελεν ἀποθάναι πρὸ τῆς ἐκτέλεσεως τοῦ γαμικοῦ συμβολαίου, τὰ ἔως τότε παρὰ τῆς οἰκονομίας τῶν Κρίσπων νεμόμενα εἰσοδήματα τῆς νήσου νὰ μὴ ἐπιστραφῶσιν· ἐὰν δὲ ἤθελεν ἐπιστρέψῃ τῷ γαμβρῷ, ἡ νῆσος νὰ ἐν παντὶ τότε εἰς τὴν ἀπαύστην κτήσῃ της. Ἐπὶ αἱ

παραβιάσει τοῦ συμβολαίου τούτου ἐτέθη χρέματικὴ ποινὴ, τῆς ὅποιος τὸ ἕμισυ νὰ λάβῃ ἡ Βενετία.

Ὅτε λοιπὸν προυνιάσθη ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ βασιλεὺς Ἐμπροσθεν τῆς Ἄνδρου, ὁ δούξ Ἰωάννης ὁ Β' δὲν ἐπέτρεψεν αὐτῷ οὕτε τὴν πόλιν νὰ εἰδῇ, οὕτε αὐτῆς τῆς νήσου τὸ ἔδαφος νὰ πατήσῃ, ὥστε ἡ ναχκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος ὀπίσω. Οἱ πληρεξούσιοι τοῦ Κορίπου ἐκράτησαν ὑποχειρίους τὴν χῆραν Γυλιέλμαν καὶ τοὺς οἰκείους καὶ θεράποντας τοῦ ἀποθάνοντος, καὶ διετήρουν τὴν κατοχὴν τῆς νήσου. Ὁ τρόπος οὗτος ἔμα ἀκούσθεις ἐν Βενετία προσέκαλεσε γενικὴν ἀγανάκτησιν· ὅθεν τὴν 11 Μαΐου ἐψηφίσθη ἡ Γερουσία νὰ γράψωσι κατεπειγόντως εἰς τὸν δούκα τῆς Κρήτης Μάρκον Λιππομάνον (1436—1437) καὶ τὸν ἐκεί ναύαρχον Βιδόν Δά Κανάλε, νὰ ἐξαπλώσωσι καὶ σταίλωσι κάτεργον οὗδος τῆς νήσου διὰ δικαιοσύνην τῆς Βενετίας καὶ τῶν πολιτῶν της, καὶ νὰ πείψωσι πρὸς τὸν δούκα Ἰωάννη τὸν Β' τινὰ ἐκ τῶν εὐπατριδῶν, ὅστις νὰ μὴ ἐσυγγένει μετὰ κανένα τῶν ἀξιώσις ἔχόντων, μετὰ ἀνάλογον μισθὸν καὶ πρέπουσαν ἀκολουσίαν. Οὗτος δὲ ἔπρεπε νὰ δηλώσῃ αὐτῷ ὅτι ἡ Βενετία ἀργίσθη ἀκούσασα τὴν ἀνομιαν πράξιν του, καὶ τὴν ὀλιγωρίαν του διὰ τὸ πρὸς τὴν δημοκρατίαν ὀρειλόμενον σέβας· ὅτι ἡ πολιτεία ἀπαιτεῖ τὴν παράδοσιν τῆς νήσου, περὶ τῆς κτήσεως τῆς ὅποιος μόνον διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ δύναται ὀριστικῶς νὰ ἀπορασιθῇ, καὶ ταχεῖαν ἀπελευθέρωσιν τῆς χῆρας καὶ λοιπῆς θεραπείας τοῦ τελευτήσαντος Ἀνδρέα Ζένου· καὶ ἐὰν ὁ δούξ ἤθελεν ἔχει δικαιοματὰ ἀποδεδειγμένα ἐπὶ τῆς Ἄνδρου, ἡ δημοκρατία δὲν θέλει παραβιάσει αὐτὰ. Καὶ ἐὰν ὑπακούσῃ ὁ Κρίσπος, νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν ὁ πρέσβυς, ὅτι ἡ Βενετία τοιαύτην πάντοτε εὐπειθεῖαν περιέμενε, καὶ ὅτι τὸν ἐπαινῆ διὰ τοῦτο. Τότε νὰ ὑπάγῃ ὁ ἀπεσταλμένος εἰς Ἄνδρον καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ κυβερνήτης αὐτῆς, καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ ἀμέσως τὴν Γερουσίαν περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς ἀπαστολῆς του. Ἄν ὁμοίως ὁ δούξ ἀρνεῖται νὰ παραχωρήσῃ τὴν νήσον καὶ ἔχη ἀπαιτήσεις ἐπ' αὐτῆς ὡς ἐπανασταφέντος τιμαρίου, ἡ δυνάμει τοῦ μετὰ τῆς Πετρονίλλας συνωμολογηθέντος ἀρράθωνος, τότε νὰ ἀπαντήσῃ αὐτῷ ὁ ἀπεσταλμένος, ὅτι ἐὰν τῷ ὄντι αἱ ἀξιώσεις του εἶναι βέβαιαι, τότε τοσοῦτον εὐκολώτερον δύναται νὰ ἐνδώσῃ εἰς προσωρινὴν κατάσχασιν τῆς νήσου, διότι ἡ Βενετία δὲν ἔχει ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ νὰ ἀφήσῃ τὴν δικαιοσύνην νὰ ἀκολοθήσῃ τὴν πορείαν της. Καὶ ἐὰν μὲν ὁ Κρίσπος πεισθῇ, νὰ γίνῃ ὅ,τι καὶ πρῶτον ὠρίσθη, ἐὰν δὲ καὶ τότε ἀκόμη ἐναντιωθῇ, νὰ δηλωθῇ αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀπεσταλμένος ἔχει πλήρη ἐξουσίαν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ μεταχειρισθῇ τὸν δούκα, τὰς χώρας του καὶ τοὺς ὑπηκόους του ὡς ἐχθροὺς τῆς δημοκρατίας, καὶ ὅτι πάντες οἱ ἀρμοσταὶ τῆς Ἀνατολῆς ἔλαβον συμφώνως ὁδηγίας. Ἐὰν δὲ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἀπειλὴ δὲν ἤθελε φέρει τὸ ποδούμενον ἀπὸτέλεσμα, νὰ πλεύσῃ ὁ ἀπεσταλμένος

εἰς Ἄνδρον, καὶ νὰ προσκαλέσῃ τὰς ἐκεῖ ἀρχὰς ἐν ὀνόματι τῆς Βενετίας νὰ παραδώσωσι τὴν νήσον, καὶ νὰ ἀπειλήσῃ αὐτὰς ὅτι, ἐὰν δὲν ἔλθωσιν εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ συμφέροντός των, θέλουσι θεωρηθῆ ὡς ἐχθροὶ· Ἐὰν δὲ καὶ τοιοῦτοτρόπως δὲν ἤθελεν κατορθωθῆ τίποτε, νὰ ἀρχίσῃ χωρὶς ἀναβολῆς τὰς ἐχθροπραξίας, καὶ νὰ καταρνήσῃ τὴν διαγωγὴν τοῦ δουκὸς εἰς Βενετίαν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐν Ἑλλάδι ἀρμοστας· ὁ δὲ τριτάρχης μετὰ τοῦ κατέργου νὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του πρὸς ἐκτέλεσιν ταύτης τῆς αποφάσεως. Ἐν τῆσει τὰ ἔξοδα τῆς διεξαγωγῆς τῆς υποθέσεως νὰ πληρωθῶσιν ἀπὸ τῶν εἰσοδημάτων τῆς νήσου. Ὁ Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἔλαβον διαταγὴν πάντες οἱ ἐν Ἑλλάδι βενετοὶ διακητῆαι νὰ συμμορφωθῶσιν ἀκριβῶς μετὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου· εἰς Κρήτην μάλιστα ἀπεστάλη μυστικὴ ἐπιστολὴ διὰ νὰ ὑποστηρίξωσιν αὐτὸν μετὰ δυνάμειος· αὐτῷ δὲ τῷ ἴδιῳ ἡτοιμάσθησαν διαπιστευτήρια γράμματα, κατὰ τὰ ὁποῖα προσεκαλεῖτο ὁ Κρίσπος νὰ δώσῃ πίστιν εἰς πάσας τὰς προτάσεις καὶ εἰσηγήσεις, ὡς νὰ προήρχοντο ἀπὸ τῆς Γερουσίας αὐτῆς.

Ὁ δούξ τῆς Κρήτης ἐπεφόρτισε λοιπὴν εὐθὺς τὸν Φραγκίσκου Κυρίνην μετὰ αὐτὴν τὴν ἀσχερῆ ὑπόθεσιν. Οὗτος ἐπλευσεν ἐπὶ Κρητικῶν κατέργου εἰς Νάξον, καὶ ἀνέπτυξεν εἰς τὸν δούκα Ἰωάννη τὸν Β' τὰ καθ' ἕκαστα τῆς ἀπαστολῆς του. Κατ' ἀρχὰς εἰρήει ὁ δούξ ὑπεκρυγὰς· ἀλλ' ἔμα ὁ Κυρίνης ἠπειλήσεν ἐναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐνέδωκεν ὁ Κρίσπος· ἐδήλωσε δὲ ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ ἐλθῇ αὐτὸς εἰς Βενετίαν, ἵνα ἐκπροσωπήσῃ ἐκεῖ τὸ δικαίον του· παρεκάλεισε νὰ τῷ δοθῇ ἄδεια ἐλευθέρως διαβάσεως, ἣτις καὶ ἐχορηγήθη αὐτῷ ἀκολουθῶν τὴν 4 Οκτωβρίου, ἰσχύουσα διὰ ἔξ μῆνας, καὶ παρέδωκεν ἐπιτα τὴν νήσον Ἄνδρον εἰς τὸν βενετὸν ἀπεσταλμένον, ὅστις ἀνέλαβε πάραυτα ἐκεῖ τὰ χρεῖα βενετοῦ κυβερνήτου (Governador).

IV. Φραγκίσκος Κυρίνης, κυβερνήτης Ἄνδρου. 1437—1439.

Μόλις ἐφθασεν ἡ εἰδήσις περὶ τῆς κατορθωθείσης παραδόσεως τῆς νήσου εἰς Βενετίαν, καὶ ἡ Γερουσία ἐξέδωκε πάραυτα προκήρυξιν, ὅτι πάντες ὅσοι ἤθελον ἔχει δικαιώματα ἐπ' αὐτῆς, καὶ πάντες οἱ νομίζοντες ὅτι ἠδύνατο νὰ ἔχωσι τοιαύτα, ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῶσιν αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τῶν πέντε ἐπὶ τούτῳ διορισθέντων νομομαθῶν (Sanj), οἵτινες νὰ ἐξετάσωσι τὰς ἀξιώσεις των, καὶ νὰ ὑποβάλωσιν ἐπιτα ἐκθεσίων περὶ αὐτῶν εἰς τὴν Γερουσίαν. Ὁ ἑκτὸς τῆς Πετρονίλλας, ἣτις ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ πρὸ παντὸς ἄλλου ὡς νόμιμος κληρονόμος, παρουσιάσθησαν καὶ τρεῖς ἕτεροι ἀξιώσις ἔχοντες ἐπὶ τῆς Ἄνδρου. Πρῶτος ἦτο ὁ Ἰακώβος Β' Κρίσπος, δούξ τῆς Νάξου, ὅστις διεδέχθη τὸν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1437 ἀποθάνοντα πατέρα του, Ἰωάννη τὸν Β', ὑπὸ κηδεμονίαν τῆς μητρὸς του Φραγκίσκας Μωροζίνης, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπι-

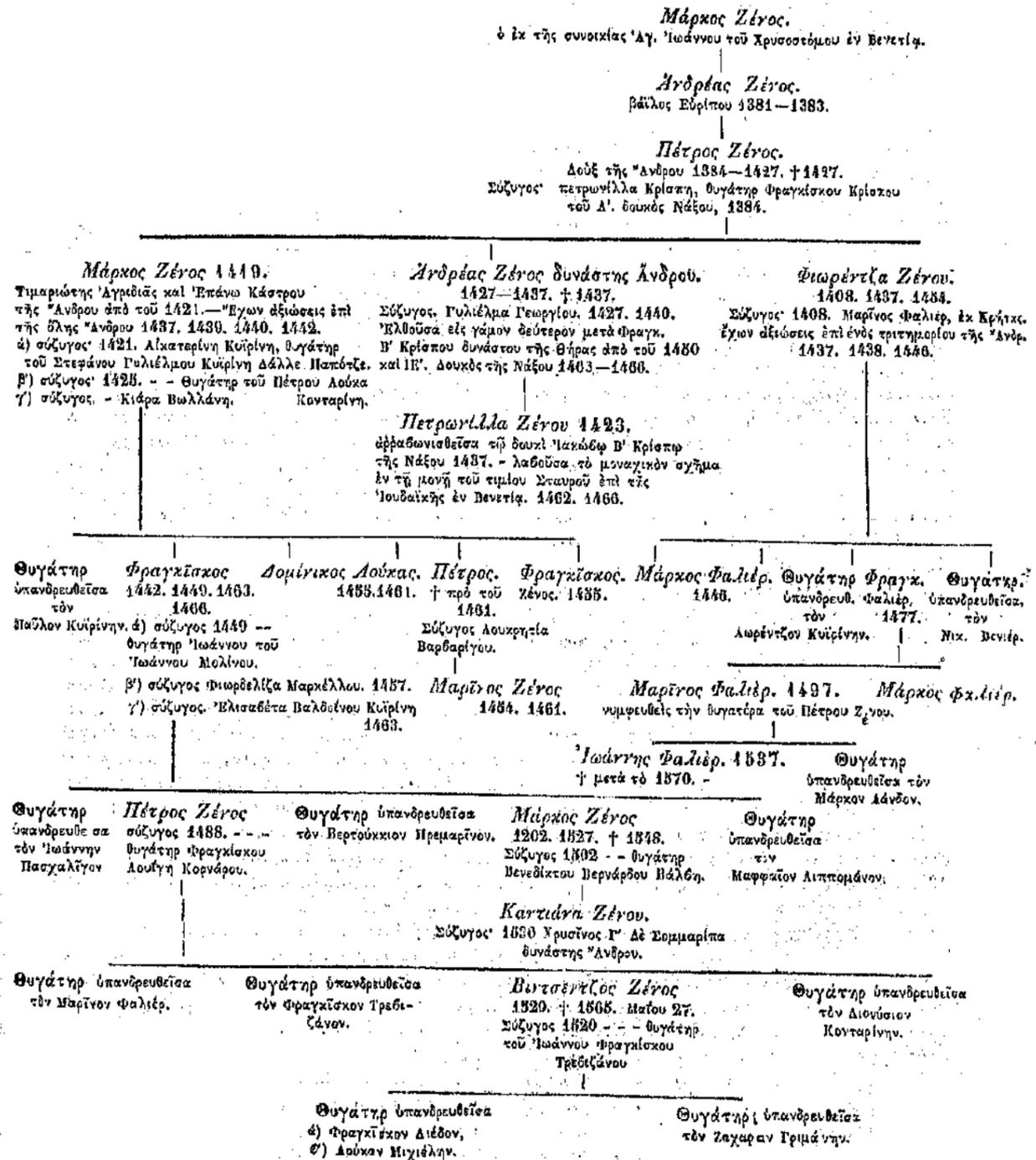
τροπειαν ἀμφοτέρων τῶν θεῶν του, Νικολῶ δυνάστου τῆς Θήρας, καὶ Γυλιελμάτζου τῆς Ἀνάφης, καὶ ὅστις ἀπῆτει τὴν νῆσον δυνάμει τοῦ μετὰ τῆς Πετρωνίλλας συνομολογηθέντος γαμικοῦ συμβολαίου ἦσαν δὲ ἀντιπροσώπωντες αὐτὸν ἐν Βενετία ὁ Γυλιελμάτζος τῆς Ἀνάφης, καὶ Μάρκος τις Βελένιος, ἐν ᾧ ὑπὲρ τῆς Πετρωνίλλας, ἐκτὸς τῆς εἰσαγγελίας τοῦ ἁγίου Μάρκου, παρουσιάσθη καὶ ὁ Δομίνικος Βιντσιγουέρρα Γεώργιος, ἀρχισταυρὸς τῆς αἰτούσης. Ὁ δεύτερος ἀξιώσις ἔχων ἦτον ὁ Μάρκος Ζένος, νεότερος ἀδελφὸς τοῦ ἀποθανόντος δυνάστου τῆς Ἀνδρου, ὅστις ἤδη παρὰ τοῦ πατρὸς του μὲ πολλὰ κτήματα ἐπὶ τῆς Ἀνδρου προικοδοτηθεὶς ἀπῆτει δι' ἑαυτὸν καὶ ὀλοκληρον τοῦ Ἀνδρέα τὴν κληρονομίαν. Τέλος παρουσιάσθη ἐν Βενετία καὶ Χρυσίνος ὁ Α' τῆς Πάρου, ἐπηρειδόμενος ἐπὶ τῇ κληρονομίᾳ μὲ ἧς ἐπροικοδότησε ποτὲ τὴν μητέρα του Μαρίαν Σανουόδη ὁ ὁμομήτριος ἀδελφὸς τῆς δούξ Νικολῶς ὁ Β' Ἀλλε Κάρκερι, καὶ ἀπῆτει τὴν νῆσον ὡς παρὰ νόμον ἀφαιρηθὲν ἀπὸ τῆς οἰλογενείας του κτήμα. Τὴν 19 Αὐγούστου 1438 ἐδόθη ἐκδίαισις περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆ Γερουσία παρὰ τῶν πέντε νομομαθῶν, καὶ αἱ μὲν τοῦ Μάρκου Ζένου ἀξιώσεις ἀπεδεικνύοντο ἀνευ βασιμότητος, μὴ ἔχοντος δικαιώματα ἐπὶ τῆς ἑλῆς νήσου, ἀλλὰ τὰ δικαιώματα τοῦ Χρυσίνου καὶ τῆς Πετρωνίλλας δὲν ἠδύναντο νὰ ὀρισθῶσιν εὐκρινῶς ἔτι ὀλιγώτερον ἠδυνήθη νέα συνεδρίασις τῆς Γερουσίας τὴν 25 Σεπτεμβρίου νὰ φέρῃ τὸ ζήτημα εἰς τὴν λύσιν του, ἐν ᾧ δὲ ὁ Χρυσίνος καὶ αὐτὸς ὁ Ζένος, μὲ ὅλας τὰς ἀποκρουσθεῖσας ἀξιώσεις του, ἐξηκολούθουν νὰ παρουσιάξωσιν αἰτήσεις εἰς τὴν Γερουσίαν, ὁ Κυρίνης κατέθεσε τὸ ἀξιωμα τοῦ ὡς κυβερνήτης, τὸ ἵποπον ἦτο περιβεβλημένος δύο ὄλα ἔτη, καὶ ἀντ' αὐτοῦ περιεβλήθη αὐτὸ ὁ Γεώργιος Ἰακώβου Κορνάρου. (1439).

V. Γεώργιος Κορνάρου κυβερνήτης Ἀνδρου. 1439—1440.

Τέλος ἐφαίνετο ὅτι ἦλθε πλέον ἡ ὥρα τῆς λύσεως τῆς διαφοράς. Τὴν 4 ἑκτεμβρίου 1439 ἐψηφίσαντο ἡ Γερουσία, ἀποκαμοῖσα ἀπὸ τῶν ἀδικῶν αἰτήσεων, νὰ εἰσαχθῇ ἡ περὶ Ἀνδρου ὑπόθεσις παρὰ τῶν πέντε νομομαθῶν τὴν 15 Δεκεμβρίου ἡμέραν τρίτην τῆς ἐβδομάδος ἐνώπιόν της, ἐπὶ ἀπειλῇ προστίμου 100 σολιδίων δι' ἕλαστον αὐτῶν ὅστις δὲν ἤθελε παρουσιασθῆ. Πάντες οἱ πέντε νομομαθεὶς ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῶσιν αὐτοπροσώπως, καὶ μόνον ἐὰν ἤθελε τύχει νὰ παρεμπέσῃ ἕως τότε ζήτημα πολλοῦ ἄξιον, ἀφορῶν τὴν πολιτείαν, τότε ἠδύνετο νὰ ἀναβληθῇ ἡ προθεσμία τὴν 17, ἡμέραν πέμπτην τῆς ἐβδομάδος. Τὴν 15 λοιπὴν συνήθη ἡ Γερουσία, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις ἀκόμη δὲν ἠδύνετο νὰ καταστῇ εὐκρινῆς, ὠρίσθη ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελε συνεδριάσει τὴν 16 τὸ συμβούλιον τῶν ΔΕΚΑ, νὰ συζητηθῇ ἡ ὑπόθεσις τὰ ἀβέβαιον τὴν 19, ἐὰν δὲ ἤθελε τύχει καὶ τότε νὰ ἔχη

συνεδριάσει ἡ Γερουσία, νὰ ἀναβληθῇ τὴν ἀκόλουθον τρίτην τῆς ἐβδομάδος, ἦτοι τὴν 22 τοῦ ἰδίου μηνός. Ὄθεν τυχοῦσης τῆς δευτέρας περιπτώσεως, ἀπεφασίσθη ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 19 Δεκεμβρίου νὰ τεθῇ ἡμέρα τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος ἡ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνός. Καὶ οὕτως ἐγένετο. Ἐν καὶ ὁ ἀκτινὴ Βιττούρης, εἰς τῶν νομομαθῶν, ἦτο τῆς γνώμης ὅτι ἡ Μαρία Σανουόδη διὰ τῆς αὐτῆς γενομένης παραχωρήσεως τῆς Πάρου καὶ Ἀντιπάρου ἐκ μέρους τοῦ δουκὸς Ἰακώβου τοῦ Α', ἀπώλεσε τὰ ἐπὶ τῆς Ἀνδρου δικαιώματά της, καὶ μόνον διὰ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν δύο αὐτῶν νήσων εἰς τὸν Μάρκον Ζένον ἠδύνετο νὰ κατορθώσῃ τῆς Ἀνδρου τὴν ἀνάκτησιν, καὶ οὕτως εἰπεῖν δι' ἀλλαγῆς προνομίων ἂν καὶ ὁ συνάδελφός του Λεονάρδος Κονταρίνης ἐπέμεινε, ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἔπρεπε νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν κατὰ τὴν 31 Μαΐου 1423 εὐρισκομένην καταστασιν ἐν τούτοις ὑπερίσχυεν ἡ πρότασις τῶν τριῶν ἄλλων νομομαθῶν Παύλου Κορρέρ, Φραγκίσκου Λωρεδάνου καὶ Παύλου Θρόνου, ὅτι δηλαδὴ, ἐπειδὴ πολλὰκις καὶ ἐπανειλημμένως ἀνεγνωρίσθη, ὅτι ἡ νῆσος ἀνήκε τῇ Μαρίᾳ Σανουόδη καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς κληρονόμοις, κατὰ τὸν νόμον ἔπρεπε νὰ παραδοθῇ αὐτῇ εἰς Χρυσίνον τὸν Α' Σομμαρίπαν, δυνάστην τῆς Πάρου, ὅστις ὅμως ἐξ ἄλλου μέρους ἔπρεπε νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ ἀποκαταστήσῃ εἰς τὸν Μάρκον Ζένον τὰ ἐπὶ τῆς Ἀνδρου αὐτῶ ἀνήκοντα κτήματα, καὶ νὰ πληρώσῃ ὡσαύτως εἰς τὴν Πετρωνίλλαν ἀποζημιώσιν 3,000 δουκάτων, πληρωτέων εἰς δέκα ἔτη ἀνά ὄσας 300 κατ' ἔτος. Τουντοτρόπως τὸ ζήτημα περὶ τῆς κτήσεως Ἀνδρου διελύθη τὸρα δὲ ἦτο πλέον ὁ λόγος νὰ συνομολογηθῇ συμφωνία τις μεταξὺ Χρυσίνου Σομμαρίπα καὶ Μάρκου Ζένου, ὅστις τελευταῖος παρουσίασε τὰς παρὰ τοῦ πατρὸς του κατὰ τὸ 1421 αὐτῶ ἀπονεμηθείσας τιμαριωτικὰς προνομίας τοιαύτην συμφωνίαν ἔλαβε χώραν διὰ τῆς ἐπενεργείας τῆς Βενετίας τὴν 4 Ἰανουαρίου 1440, προκαλεσθεῖσα κυρίως διὰ τῶν προσπαθειῶν Φραγκίσκου Λωρεδάνου καὶ Παύλου Θρόνου. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μάρκου Ζένου, κειμένη κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου ἐν Βενετίᾳ, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Νικολῶ Βενιέρ ἐφημερίου τῆς βηθείσης ἐκκλησίας, καὶ τοῦ ἱερέως Φραγκίσκου Ἰαφάρου σὺλ-λειουργοῦ τῆς ἰδίας ἐκκλησίας, καὶ τοῦ μαγίστρου Αὐγουστίνου Μάρκου τῆς ἰδίας ἐνορίας, ἐγράφη τὴν ἐπὶ τούτῳ πράξιν ὁ Δαυὶδ Ἰακώβου Δὲ Τεδαλδίνις, ἦτις διὰ μεγαλειτέραν ἀσφάλειαν ἐνεγράφη καὶ εἰς τὰ Δίπτυχα (Commemorali) τῆς δημοκρατίας. Δι' αὐτῆς τῆς πράξεως ἀπεκδυόμενος ὁ Μάρκος Ζένος πάντων τῶν δικαιωμάτων καὶ ἀξιώσεων του, ὡς ἠδύνετο νὰ ἔχη ἐπὶ τῆς Ἀνδρου δυνάμει τῶν δύο ἐκείνων ἡ καὶ ἄλλων προνομίων, παρεχώρει εἰς τὸν Χρυσίνον τὰ τε τιμάρια Ἀγρίδια καὶ Ἐπάρω Κάντρον (Castel de Aeto), καθὼς καὶ τὸ αὐτῶ ἀπονεμηθὲν τριτημῦριον τῶν εἰσοδημάτων τῆς νήσου. Ἐξ ἄλλου μέρους ὑπέσχετο ὁ Χρυσίνος δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς κληρονόμους του νὰ πληρώσῃ τῷ Μάρκῳ καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ ἀπογόνοις

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΖΕΝΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΡΟΥ

εις Βόρειαν έτησίως 150 δουκάτα εις χρυσόν, εν όσω ή Άνδρος ήθελε μένει εις την οίκογένειάν του, και ως πρώτον έτος ήθελε λογισθή ο χρόνος από 29 Δεκεμβρίου 1439 μέχρι της αΐτης ημερομηνίας 1440. Συγχρόνως ανέλαμβανεν ή οίκος Σομμαρίπκα την υποχρέωσιν να μη διαρρήξη, ούτε άλλως εκπαιθή την νήσον ποτέ, άνευ προαγγελίας υποχρέωσως του νέου ιδιοκτήτου, ίνα εξακολουθή την πληρωμήν των 150 εκείνων δουκάτων εις τον άρχον Ζένον και τους κληρονόμους του. Αμφοτέρα τά μέρη επέσταντο των διακηρυχθέντων λεπτολογιών, και επεκύρωσαν δι' έρκου τό συμβόλαιον. Όθεν την 5 Ιανουαρίου εξέδθη ή προνομία, εν ή ό δήγος Φραγκίσκος Φόσκαρης, πολυγύζων λαμπρός εις αίνον της δικαιοσύνης, παρέδιδε την κτήσιν της Άνδρου Χρυσίνω τή Α' Σομμαρίπκα, δυνάστη της Πάρου, και ανήγγελλεν εις πάντας τους εν τη ανατολή ενεργούοντας βενετούς δικαίχτας την κληροδότησιν αυτού με ταύτην την νήσον. — Εύθύς μετά τούτου την 7 Ιανουαρίου έγραψε περί τούτου ή Γερουσία εις τον Γεώργιον Κορνάρον κυβερνήτην της Άνδρου, ότι ανεγνωρίσθη ή νήσος άνήκουσα τή Χρυσίνω' επομένως, ότι έπρεπε να παραδώση αυτήν εις τον δυνάστην της Πάρου, ή εις άπεσταλμένον του, μεθ' όλων των εισοδημάτων, άφ' ου άφαιρέθωσι τά εκ της συντηρητικής καταστρέψεως προσγεγόμενα έξοδα. Αντίγραφα του γράμματος τούτου εστάλησαν εις τον δούκα Λούκαν Θρόνον της Κρήτης (1439—1441), εις τον βαίλου Φιντίνον Πιζάνην της Βυρβίου (1438—1440) και εις τους συμβούλους του Μαρτίνου Σοφάντζου και Βαλέριου Ζένου.

Και τό ζήτημα άκόμη της επί χειρία συντάξεως της Γουλιέλμας Γεωργίου ελόθη εύθύς μετά ταύτα' αΐτη εν τή μεταξύ υπαυδρεύθη εις δεύτερον γάμον τον Φραγκίσκον Κρίστον, υίου του Νικολώ δυνάστου της Οήρας, εν ή ό άφραβών μεταξύ της Ουγατρίας της Πετρωνίλλας και του Ιακώβου του Β' διελύθη, και άπήγει ως της χειρίας της άποτίμημα τό ήμισυ των κτημάτων του άποθανόντος συζύγου της κατά τό εν Ρωμανία ισχύον ποτέ τιμαριωτικών δίκαιον. Αλλ' οι δημόσιοι κατήγοροι (Avogadori del comune), ένώπιον των όποιων παρουσιάσθη προσωπικώς ή Φραγκίσκος, άπεφάνθησαν την 28 Ιουνίου 1440, ότι ή άγωγή της Γουλιέλμας έσερατέτο βασιμότητος, και άφησαν τον Χρυσίνον εις άδιαφιλονεικητον και άμέριστον κτήσιν της Άνδρου.

Ότι δε Χρυσίνος ή δυνάστης Πάρου επανηγύρισε την εισοδήν του και εις τό παλαιόν φρούριον των δυναστών της Άνδρου, και τό νεωστ' ανατείναν γένος των Σομμαρίπκα έδόσκει μετά των οίκωσήμων του τον παλαιόν πύργον του Μαρτίνου Δανδύλου (*), ήρξισαν πλέον και διά την Άνδρον ειρή-

(*) α Τά τείχη είνε σχεδόν άπανταχού κκαλυμμένα με τά οικόσημα και τά μονογράμματα των Κυρίων α Σομμαρίπκα εις τους όποιους έλλοτε άνήκεν ή νήσος αΐτη. (Επιστολή του πατρὸς Ηορτιέζ).

νικώτεροι καιροί. Αι πολυχρόνοι δίκαι δια την κτήσιν αυτής-ετσελιώταν με τό έτος 1440 οριστικώς μοναδικά τινες άτήμαντοι φιλονεικία ήγέρθησαν εις τους μεταγενετέτερους χρόνους, άφ' ου οι Σομμαρίπκα άκόμη υπέρ τά εκάτον έτη (μέχρι του 1566) διετήρησαν εκεί την κυριαρχίαν των.

(* Έπειτα συνέγεια.)

ΝΕΡΟΥΤΣΟΣ.

ΤΟ ΔΩΡΟΝ

της πρώτης του έτους.

(Άνέκδοτον.)

Α'.

Εορτής πλειοεκτήματα.

Αν ήσαι οικοδεσπότης, γνωρίζεις βεβαίως ποίαν ήμέραν αναμένουν πρό πάσης άλλης τά τέκνα σου, και ποίας την έλευσιν χαιρετώσι μετά πλειονος χαίρες οι ύπηρετάι σου' αν ήσαι έφημεριδογράφος, γνωρίζεις επίσης ποία είνε ή έννοουμένη ήμέρα, le jour de révélation, του διανομέως σου' αν ήσαι . . . πλην ήτι δήποτε και αν ήσθε όλοι, βεβαίως θα έχετε μεταξύ των γλυκυτέρων σας άναμνήσεων μίαν πρό πάντων του έτους ήμέραν, καθ' ήν ήν ήπια μεν επληρώσατε τά θυλάκια σας γλυκισμάτων και παγίων, νεανίσκοι δε και μείρακες ήσπασθητε μετά παραφόρου χαράς κομψόν τι κ' εύωδιάζον δώρον.

Η ήμέρα αΐτη είνε ή πρώτη του έτους.

Α! ένθυμηθήτε όποια είνετε χρυσά όνειρα την παραμονήν της μαγικής αυτής ήμέρας, όταν σας επλάνη ήτι τό μειδίαιμα της παιδικής ηλικίας ένθυμηθήτε ποίους παραδόξους χορούς έχορευον ίσως πρό των κεκλεισμένων όμμάτων σας νευρόσπαστα ποικιλόχροα και ποικιλόσχημα, ένθυμηθήτε τύμπανα ώραία, άτινα εβλέπετε ίσως καθ' ύπνους κρουόμενα άφ' έκρυτων, ή σάλπιγγας ήχοσας μόνας των, ή κάνιστρα πλήρη γλυκισμάτων, και θα ένθυμηθήτε την γλυκυτέραν νύκτα της ζωής σας, τά γλυκύτερα όνειρα της ώραιότερας εποχής του άνθρωπίνου βίου.

Την ήμέραν αΐτην ή κόσμος όλος προσφωνεί μετ' εύθυμίας' οι ποιηται, πρώτον, à tout seigneur tout honneur, διότι ύμνούντες αΐτην διά των κίτρινοκοκκίνων χαρτίων των διανομέων, προπληρώνονται ως επί τό πλείστον τους κόπους των βήμα ούτινος, και άνευ της πρό, σπανίως απολαβουσιν οι ταλαιπόροι ποιηται της Ελλάδος, διό τό υπέρ τό δέον μουσόφιλον του κοινού' οι νέοι, δεύτερον, διότι ανταλλάσσουν δώρα, οι διανομείς, διότι συνάγουσι τάλλα (και που και δεκάρας), τά νήπια διότι πνίγονται με σακχαρωτά, οι ύπηρετάι διότι πωλούν σιν όλίγον ακριβά τό καλημέρα των κατά την χρυσήν αΐτην ήμέραν, οι υπάλληλοι διότι προδιδάξαν-

ται, οι πολιτικοί διότι σταυροφορούνται, όλοι τέλος πάντων γενικώς, εκτός . . . (παντού αι καταραμένοι αύται εξαιρέσεις), εκτός εκείνων οΐτινες ή δέν προσμένουσι δώρα, και αύτοι είνε πολλά όλίγοι, ή δέν έχουσι να προσφέρωσιν, οΐτινες πάλιν είνε τόσον πολλοί, όσον όλίγοι είνε οι πρώτοι, διά τον άπλοον λόγον ότι τό λαμβάνειν είνε ευκολώτερον του δίδειν.

Είς ποίαν των δύο τούτων κατηγοριών ανήκει ή ήρως μας, θα τό μάθετε κατωτέρω' δέν σας τό λέγω δε εύθύς από τούδε, διότι δέν μ' άρέσκουν ποσώς τά in medias res.

Β'.

Επέψεις, τοπογραφικαί περί των όδων και ήθικο-λογικαί περί του νεανικού βίου.

Είνε παραμονή της πρώτης του έτους 1860.

Όδηγώ τον αναγνώστην μου, αν ήσθε βεβαίως να μ' ακολουθήση, εις ισόγειον τινα αίθουσαν της όδοϋ . . . —μα την αλήθειαν δέν την ένθυμομαι, αλλά και αν την ένθυμηθώ, καλλίτερον είνε να μη την ονομάσω διότι αν ποτέ τις περιέργως αναγνώστης άπεφάσκει να προσή εις εξέλεξιν των έδω γραφομένων, ήθελε χωρί: άλλο έμπεροδευθί, μετά την εκτελουμένην σήμερα διαπλάτυσιν, συγχώνουσιν και εύθυγράμμησιν των όδων, και πολύ άμφιβάλλω αν ήθελεν άνεύρει την όδον, ήτις ήθελε κατονομασθί ένταύθα. Καλλίτερον λοιπόν εις μεν τον αναγνώστην να μη την ονομάσω, εις έμέ δε να μη την ένθυμηθώ.

Είς τινα λοιπόν ισόγειον αίθουσαν όδοϋ οίκος δήποτε, νέος τις κάθηται πρό μικρού τραπέζιου στηρίζων επί αυτού τους άγκυνας του, και επί των χειρών του την κεφαλήν αυτού' ή κόμη του είνε ακτένιστος και ή ένδυμασία του άτημέλητος και άτακτος, διότι πρό μικρού εξηγήρη της κλίνας, και ποι έγγιζόσσης μεσημβρίας. Πλήν, τί να γείνη; είνε βλέπετε, καλομαθημένος, είνε l'enfant gate της οικογενείας του, δηλαδή μιάς γραιάς μητρός, ενός αδελφού προσθετέρου, επαγγελιομένου τον δικηγόρον, και μιάς αδελφής νεωτέρας αυτού, μελανοφάλλου και δεσποταετούς ύμφους. Δέν ταράττουσι λοιπόν τον ήμεροήιον ύπνον του, όπως επίσης δέν άποπειρώνται να έμποδίσωσι τάς νυκτερινάς αυτού άγρυπνίας' τον άφίνουσιν άνεξετάστως να κατακλίνηται την πρώτην μετά τό μεσονύκτιον ώραν, και να έγείρηται την μεσημερίαν. Διατί; διότι τον αγαπώσι πάντες μετά τυφλής στοργής, και τοσούτον μάλιστα τυφλής, ώστε ου μόνον αΐτη τά έλαττώματα του κρύπτει, αλλά πολλά τούτων μετασχηματίζει και εις προτερήματα εις τά όμμάτά των. Δέν άπορούσιν οι ταλαιπωροι ότι τό εικόστων ήδη και δεύτερον άγων της ηλικίας του είνε του, ουδέν άλλο άπολήττω πράττει, ούτε γνωρίζει να πράξει, ή να θυμηθή τό μέγεθος της ακίας του και τάς όδούς των Αθηνών και τό ύψος του λιγυρού του αναστήματος εις τά κάτοπτρα των κερυτρίων' δέν εύρισκόυσι πολύ άσυγχώρητον τό να ζή-

τη άιώνίως χρήματα παρά του αδελφού του, διά να τά σπαταλή εις διασκεδάσεις και όργια, ούτε παραδοξόν να πληρώνη πάλιν εκτάκτως ή δυστυχής αδελφός του άρκετά του χρέη, άτινα λησμονεί αυτός να πληρώση, ένεκα των πολλών του υποθέσεων, ή πολυάσχολος άνθρωπος! Παλλάσι δε τέλος και τον καμαρώνουσιν, δασείας βλέπουσιν αυτόν έξερχόμενον άγερώχως της οίκίας, και βαδίζοντα με την κεφαλήν όρθίαν και τον μύστακα όρθιον, φρονούντες ότι μεγάλην τινα ιδέαν κυφορεί ή σεσηπούα εκείνη κεφαλή.

Πόσοι νέοι καταστράφησαν ένεκα της τυφλής στοργής της οικογενείας των! πόσων νέων οι πατέρες, οι μητέρες, οι συγγενείς μετενόησαν πικρώς ότι τους ήγάπησαν περισσότερον παρ' όσον έπρεπε. Και όμως . . . Πλήν, έννε μοι μοιλιό, άς επανέλθωμεν εις τον ακτένιστον ήρωά μας.

Γ'.

Ερώτησις. Επιστολή άνορθόγραφος είνε ποτε κατηφείας άφορμή;

Εκάθητο λοιπόν ή Δημητράκης πρό της μικρής εκείνης τραπέζης σκεπτικός και κατηφής. Της κατηφείας του ταύτης τό αίτιον άνακαλύπτομεν εύκόλως, βρίζοντες τό βλέμμα εις τά επί του τραπέζιου εύρισκόμενα πράγματα.

Ας ίδωμεν!

Είς τό άκρον του τραπέζιου φαίνονται όρίζον τείως και επάλληλοι τεθειμένοι τόμοι τινές βιβλίων, βυραραί σχεδόν και έσχιμαμένοι εκ της συγχής αναγνώσεως. Ένοεί ή αναγνώστης, ότι βιβλία ταύτα είνε άναμφισβότως μυθιστορήματα' ποία όμως μυθιστορήματα είνε, τούτο ούτε τό έννοεί βεβαίως, ούτε άπαιτούμεν να τό έννοήση, διά τούτο και τό λέγομεν' τά βιβλία έκείνα είνε, εις τόμος του Φερνάνδου Δουπλεσσίου, ήτοι άπομνημονεύματων άνδρός συζύγου, μυθιστορήματος του Suo μεταφρασθέντος παρά του Κυρίου Σουλτίτζη τρεις τόμοι, εκ των τελευταίων, του υποκόμητος της Βραζελόνας, μυθιστορίας του Dumus, μεταφρασθείσης υπό άγνωστού τινός κυρίου, κρυφθέντος, πολλά δικάως, και κατά τό άξίωμα γράβησαντων, υπό της άνω κυρίας τον εύσπλαγγνον μανδύον, και επί αυτών ή Μιλβίνα, γνωστόν μυθιστόρημα της Κυρίας Colliu. Τά βιβλία ταύτα δέν είνε βεβαίως άφορμή κατηφείας' τό έξωτερικόν των όλίγον . . . αλλ' αυτό είνε έργον των χειρών του ήρωός μας, και έπαινωσ δέν πιστεύομεν να την κινή εις κατήφειαν. Παρά τά βιβλία ταύτα υπάρχει μελανοδοξείον γοργόν την νόσον εκείνην, ήν δέν υπάρχει φόβος ίσως να νοσήσωσι τά έλα της Ελλάδος, μ' όλους τάς άξιόπαινοϋς προσπαθείας της Κυβερνήσεως' επί των χαλύβδινων, ούτινος όμως τά σκέλη δέν φαίνονται πολύ διατεθειμένα να συμβαδίσωσιν επί του ήρώου του αναστήματος εις τά κάτοπτρα των κερυτρίων' δέν εύρισκόυσι πολύ άσυγχώρητον τό να ζή-

κυπέλλου αρκετά εύρυχωρού ο μελανός καφές, αντικείμενον, ως βλέπετε, φαιδρότητας μάλλον ή μελαγχολίας πρόξενον. Πρὸ αὐτοῦ τέλος ὑπάρχει τεμάχιον χάρτου, φέρον ὀλίγας γραμμάς, γεγραμμένας ὁμως ὀλίγον en zig-zag, κατὰ τὴν διάθεσιν ἐννοεῖται ἐκατέρου τῶν σκελῶν τοῦ προῤῥηθέντος καλάμου. Ἄν ἀναγνώσωμεν αὐτὰς τὰς γραμμάς, ἴσως πληροφορηθῶμεν τίποτε· καὶ μὲν, παραβιάζεται τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλ' ἀναπληροῦται τὸ κεληρὸς τοῦ ἱστορήματος τούτου.

Ἰδὲ τί περιέχουσιν αἱ γραμμαὶ αὐταὶ (ἐξαιρέσει ἑπτὰ ἀνορθογραφῶν).

« Φιλτάτη!

» Σὺς εὐχομαι εὐτυχὲς τὸ νέον ἔτος, καὶ σὺ; « παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε εὐμενῶς τὴν μικρὰν μου προσφοράν, ὡς ἐλάχιστον δεῖγμα τῆς ἀγάπης, » τῆς τρυφερότητος, καὶ τοῦ διακαοῦς πάθους μου.

» Ὁ πιστὸς σας θεράπων

» Δημητράκης. »

Αἱ γραμμαὶ αὐταὶ εἰσὶ γεγραμμέναι μ' ἑλὴν τὴν δυνατὴν καλλιγραφίαν τοῦ ἥρωος (καὶ τοῦ καν' δουλοῦ του) ἐπὶ ἡμίσεως φύλλου χαρτίου λευκοῦ, στιλπνοτάτου, χρωματισμένου μάλιστα ὀλίγον κατὰ τὰ κεντημένα ἄκρα του, ἐπὶ χαρτίου δηλαδὴ ἐρ' οὐ γράφονται συνήθως τὰ προσκλητήρια γάμων, τὰ περιπαθῆ γραμμάτια, κ.λ.π. Ἄν δ' ὁ ἀναγνώστης ἦνε περίεργος νὰ μάθῃ καὶ τὴν γενεαλογίαν τοῦ ἡμίσεως αὐτοῦ φύλλου τοῦ τοιοῦτου στιλπνοῦ χάρτου, ἰδοὺ αὐτῆ· εἶνε τὸ ἥμισυ ἄγραφον φύλλον προσκλητηρίου τινὸς εἰς γάμον, ὅπερ μετὰ μακρὰς καὶ κοπιῶδαις ἐρεῦνας ἀνευρών ὁ Δημητράκης εἰς τὸ βάθος σκευοθήκης τινὸς τῆς ἀδελφῆς του, ἐδιχοτόμησεν ἕνα καὶ τῆς κατεπειγούσης ἀνάγκης, ἣν εἶχε νὰ στείλῃ κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ νέου ἔτους δῶρον τι εἰς τὴν φίλην του, καὶ νὰ στείλῃ αὐτὸ συναδευμένον μετ' ἐπιστολῆς.

Ἄλ' εἶχεν ἄρα γε καὶ τὸ δῶρον τοῦτο ἑτοιμον, ἀρ' οὐ ὑπῆρχεν ἑτοιμὴ ἡ ἐπιστολή;

Ἦς ὁμολογήσωμεν τὴν ἀλήθειαν χωρὶς ἐντροπῆν. Τὸ δῶρον τοῦτο ἔλειπε, καὶ ἐπρόκειτο νὰ εὑρεθῆ δύσκολον ὀλίγον τὸ πράγμα, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε εἰς τοῦτο κατεγίνετο ὁ ἀκτένιστος ἥρωος μου· καὶ ἐνοεῖται ὅτι ἦτον ἀρκετὰ σπουδαῖον τὸ ἀντικείμενον, ὥστε νὰ τὸν ἀπασχολῇ πρὸ παντὸς ἄλλου, μάλιστα ἐξεγερθέντα τῆς κλίτης, ἀνιπτον ἔτι, καὶ λησμονοῦντα μάλιστα νὰ ροφήσῃ καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ καφέν, τὸν ἀναδίδοντα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὴν ἐσχάτην ἀμώδη του ἔλικια. Τὸ δυστύχημα ὁμως εἶνε ὅτι τὸ δῶρον ἐκεῖνο ἦτο, ὡς φαίνεται, ἀρκετὰ δυσεῦρετον, διότι ὁ ἥρωος μελαγχολεῖ καὶ στήριζει κατηρῆς καὶ σκυθρωπὸς τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ἀγώνων.

Δ.

Ἄδερ. Ὅχι· μάλιστα δὲ ἡ ὑπερβολικὴ ἰσχυρότης τοῦ πουγγίου.

Ἰδοὺ ἀκριβῶς ἡ ὥρα, καὶ ἦν ἐπισκέφθημεν τὸ

δωμάτιον τοῦ Δημητράκη μετὰ τοῦ ἀναγνώστου. Ἰδοὺ καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς σκυθρωπότητος καὶ τῆς κατηρῆς του.

Ἄλλ' ἄραγε, διατί εἶνε τόσον δυσεῦρετον τὸ δῶρον, ὅπερ θέλει νὰ στείλῃ ὡς εὐαρχισμὸν ἢ ἀγιο-βασιλειάτικον ὁ Δημητράκης εἰς τὴν φίλην του; Ἢ φίλτατε ἀναγνώστα, διὰ τὸν ἀπλοῦν καὶ λίαν εὐκατάληπτον λόγον ὅτι τὸ ταμίειον τοῦ Δημητράκη ἀχαλαεῖ, διότι ὁ ἥρωος Δημητράκης, δοὺς χθὲς εἰς τὸν καπνοπώλην μίαν δεκάραν ἐν ἀγορᾷ καπνῶν, ἐθυσίασε τὸ ἔσχατον τῆς περιουσίας αὐτοῦ ναυάγιον.

— Τί διάβολον! ἀναφράζει αἰφνης (οὐχὶ ὁμως καὶ μεγαλοφώνως) ὁ Δημητράκης, τί διάβολον! νὰ μείνῃ κανεὶς εἰς τὰ κρῦα τοῦ λουτροῦ, ἀφοῦ σχεδὸν τίποτε πλέον δὲν λείπει· καὶ διατί; διὰ τρεῖς τέσσαρας γελοίας δραχμάς, μὲ τὰς ὁποίας ἔα ἐπραμηθεύομεν ὅτι ἤθελον. Καὶ φαντάσου τώρα ποῖαν ἰδέαν θὰ συλλάβῃ περὶ ἐμοῦ ἡ Ἑλένη (οὐτω, φαίνεται, ἐκαλεῖτο ἡ φίλη του), ἀφοῦ μάλιστα καὶ τῆς εἴγῃ ὑποσχέθη ἐν ἐμμορφῶν δῶρον, μίαν surprise [sic] διὰ τὸ νέον ἔτος... Τί νὰ κάμω!... μὰ τὴν ἀλήθειαν οὐτ' ἐγὼ δὲν ἤξεύρω, καὶ ὁμως πρέπει νὰ γείνῃ ὅ,τι θὰ γείνῃ σήμερον... Καὶ στριχθεῖσα πάλιν ἐπὶ τῶν χειρῶν του ἡ κεφαλὴ του ἐβύθισθη εἰς σκέψεις.

Ε'.

Ποῦ κατοικεῖ τὸ αἰσθημα, κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν γυναικῶν τῆς νῦν ἐποχῆς.

Ἢ, φίλε ἀναγνώστα (ἂ πρόπος, ἤξεύρεις διατί σὲ ὀνομάζω πάντοτε φίλον μου, διότι μὲ ἀναγινώσκεις· τί νὰ γείνῃ; ἀδυναμία συγγραφῆς, ὡς βλέπεις); πρέπει νὰ εὑρίθης εἰς τοιαύτην τινα κρίσιμον περιστασίαν, ὅπως ἐνηοήσης εἰς ὅποιον δεινὴν περιπλοκὴν εὑρίσκετο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην ὁ ταλαίπωρος Δημητράκης. Φαντάσου νὰ ἔχῃς φίλην τινα, νὰ τῇ ὑποσχέθῃς ἐν δῶρον, καὶ νὰ βλέπῃς ἔπειτα ὅτι δὲν ἔχεις τὸ κατηραμένον αὐτὸ δῶρον διὰ νὰ τὸ στείλῃς· νὰ ἔχῃς δ' ἀπεναντίας τὴν βεβαιότητα, ἢ τοῦλάχιστον τὴν πιθανότητα, ὅτι ἡ τρυφερά αὐτῆ δεσποινίς δὲν διαφέρει πολὺ πολλῶν ἄλλων ὁμοφύλων τῆς, αἵτινες τρέφουσιν ἰδιαιτέραν πρὸς τὰ ὠραία κοσμήματα κλίσειν, αἵτινες λατρεύουσιν ἐν φιάλιον ess-bouquet, ἢ ἐρωτεύονται τὰ ψιθινὰ των σκαδία, αἵτινες τέλος κἀντων φρονοῦσιν ὅτι ἡ κατοικία, lo domicilio, τοῦ ἔρωτος εἶνε ἡ ὄπισθεν τῶν κροταλίων τῶν ὠρολογίων μας ἢ ἐντὸς τοῦ κιβωτίου, ὅπου θέτουσι τὴν πούδραν των· καὶ νὰ δικαιούσαι ἐπομένως πληρῆστα νὰ πιστεύῃς ὅτι ἡ ἀπουσία τοῦ δῶρου σου θέλει ἐπηράσει ὅπωςοῦν τὴν τρυφεράν τῆς καὶ εὐαίσθητον καρδίαν.

Ταῦτα πάντα ὅταν διαλογισθῆς, θέλεις δικαιοῦσαι τὴν κατήφειαν καὶ τὴν μελαγχολίαν τοῦ Δημητράκη μου.

Ἄν ὁμως δὲν σὲ κινή εἰς οἶκτον ἢ δεινὴν του θέσις, ἢ

σαι χωρὶς ἄλλο ἀνθρώπος ἀνάλητος, μὴ γευθεὶς τὰς γλυκεῖας συγκινήσεις τοῦ πρώτου ἔρωτος, μὴ ἀριθμήσας μὲ παλμοὺς εὐφροσύνης τὸ εἰκοστὸν σου ἔαρ, μὴ δοκιμάσας τὸν γλυκὺν τοῦ ἔρωτος χαλινόν, μὴ... et caetera... et caetera.

— Ὁ ταλαίπωρος! τοῦλάχιστον ἐν τοιοῦτον ἐπιφώνημα ἀξίζει, νομίζω, ὁ ἥρωος μου· τί ὀργή!...

ΣΤ'.

Περὶ τῆς χρησιμότητος μυθιστορήματος χρυσοδεμένου.

— Ἄ! ἀνεφάνησε τέλος πάντων ὁ Δημητράκης, ὡσεὶ συλλαβῶν εὐτυχῆ τινὰ ἰδέαν, καὶ κατορθώσας νὰ εὔρῃ ὅ,τι πρὸ μικροῦ ἐξέτει· ταχὺ μείδιαμα, ἀνοῦχι θριάμβου, τοῦλάχιστον νίκης, διέστειλε στιγμιαίως τὰ χεῖλη του, καὶ ἐγερθεὶς τῆς καθέδρας του ἔστεισε τὴν κεφαλὴν, οὐχὶ ὅπως ἀποδιώξῃ πενήμιος ἢ ὀχληρὰς ἰδέας, κατὰ τὴν στερεότητον ἐκδοσῖν τῶν τοιοῦτων φράσεων, ἀλλ' ἐν ἀποσειῇ τοὺς καταπεσόντας πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του βοστρόχους τῆς μακρᾶς καὶ οὐλῆς του κόμης.

— Ἄ! καὶ τὴσὺν ὦρον νὰ μὴ τὸ συλλογισθῶ!...

Κλειδάσας δὲ ἐντὸς τοῦ σῦρτου τοῦ τραπεζίου του τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἀνέγνωμεν πρὸ μικροῦ, διευθύνθη πρὸς τὴν θύραν τοῦ δωματίου του, δι' ἣς αὐτὸ ἐκοινῶνει πρὸς ἄλλον τινα θάλαμον, χρησιμεύοντα ὡς σπουδαστήριον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐξαιρουμένων τὸν ἐφεξῆς μοιόλογον·

— Πραγματικῶς, ἀξιολογᾷ τὸ ἐσκέφθην ὠραιότερον δῶρον δὲν γίνεται, εἰμὴ βιβλίον, καὶ μάλιστα ἡ Ματθίλδη. Τί ὠραῖον μυθιστόρημα!... καὶ, δεμένον, καθὼς εἶνε, τόσον λαμπρὰ! ὦ! θὰ εὐχαριστήθῃ χωρὶς ἄλλο, καὶ μάλιστα ἂν τὸ ἀναγνώσῃ.

Ἐισελθὼν δὲ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἔλαθεν ἀπὸ τῆς τραπέζης, ἐφ' ἣς ἔκειτο ἠνεωγμένον ἀναστρέφως βιβλίον κομψότατα δεδεμένον, καὶ ἐπανάθην ἐν θριάμβῳ εἰς τὸ δωμάτιόν του.

— Ὅτ' ἀναγινώσκῃ βέβαια ὁ Σωκράτης, ἀφοῦ τὸ εἶχεν ἀνοικτὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης του, διελόγησατο μειδῶν ὁ Δημητράκης, καὶ πιθανῶς νὰ τὸ ζητήσῃ μετὰ ταῦτα· ἀλλὰ... καὶ ἐμειδίασε πάλιν.

Ἄν ἐπιθυμῇ τὴν ἀποδοσὶν τοῦ ἀλλὰ τούτου ὁ ἀναγνώστης, καλὸν εἶνε νὰ μάθῃ, ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Δημητράκη εἶχεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ συνειθίσει εἰς τοιαύτας αἰφνιδίους ἀναλήψεις βιβλίων του, ὧν μάλιστα πολλὰ ἔβλεπε μετεμψυχούμενα ἐνίστε εἰς τὰς τραπέζας τῶν ῥωποπαλῶν.

— Ἀλλὰ τὸ κακὸν εἶναι τώρα, ἐπανέλαθεν, ὅτι πρέπει νὰ γείνῃ καὶ ἡ ἐπιστολὴ ὁπωςοῦν σύμφωνος μὲ τὸ στελλόμενον δῶρον. Καὶ ποῦ νὰ εὔρω ἄλλο χαρτί!... Ὅψ! τί σκοτούρα εἶνε αὐτὴ ἡ πρῶτη τοῦ ἔτους...

Ζ'.

Ὅτι αἱ δευτέραι ἀσφύξεις (γρ. ἐκδοσεῖς) δὲν εἶνε πάντοτε σοφώτεραι.

Τέλος πάντων ὁ Δημητράκης μετ' ὀλίγην ὦρον

διεβίβασε τὸ δῶρον του εἰς τὸν πρὸς ἐν ὦρον, συναδέσας αὐτὸ μετὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς, ἀλλὰ τὴν φέρῃν ταύτην μετὰ δεκαετῶν ἀνορθογραφῶν. (Ἢ δευτέρα ἐκδοσις, ὡς βλέπετε, ἦτο, κατὰ τοὺς τύπους, ἐπιψυχημένη.)

« Κυρία μου!

» Σὺς εὐχομαι ἀπὸ καρδίας νὰ περάσητε ὅλον τὸ ἔτος, τὸ ὅποιον αὔριον ἀρχίζει, εὐθῆμος καὶ φαεινὸν, μὲ τὸ μείδιαμα εἰς τὰ χεῖλη. Σὺς παρακαλῶ δὲ νὰ δεχθῆτε ὡς ἐλάχιστον δεῖγμα τῆς διηνεκοῦς μου ἀγάπης καὶ τῶν εὐκρινῶν μου αἰσθημάτων τὸ μικρὸν τοῦτο δῶρον, καὶ ἀναγινώσκουσα αὐτὸ ἐνίστε νὰ ἐνθυμηθεὶ τὸν δωρητὴν τὴν του καὶ

» Ὀλον ἰδικόν σας

» Δημητράκη.

» Γ. Γ. Ὁ ἀνόητος βιβλιοδέτης ἐλησμόνησε νὰ θέσῃ ἐπὶ τοῦ βιβλίου, ὡς τῷ εἶχον παραγγεῖλαι, τὸ χρυσοῦν σας ὄνομα· τὴν συγχωρεθῆν σας τὴν ζητῶ ἐγὼ ἀντὶ ἐκείνου.

» Ὁ αὐτός. »

Η'.

Καὶ τι παράδοξον.

Ἄν ἐπιθυμῇ ἤδη ὁ ἀναγνώστης νὰ μάθῃ τί ἀπάντησε πρὸς ταῦτα ἡ φίλη τοῦ Δημητράκη, ἡ δεσποινὶς Ἑλένη, ἔς ἀναγνώσῃ τὰ ἐξῆς·

« Κύριε!

» Ἢ κυρία ἀδελφῆς σας, τὴν ὅποιαν εἶχον ἐρωτήσει πρὸ ἡμερῶν, πῶς τῇ ἐφάνη ἡ ἱστορία τῆς Ματθίλδης, τὴν ὅποιαν τῇ εἶχον δανείσει, μ' ἀπήντησεν ὅτι τὴν ἀναγινώσκει ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ ἀδελφός σας Κύριος Σωκράτης. Δὲν ἐπιθυμῶ, βεβαιωθῆτε, νὰ γίνω ἀφορμὴ, ὅπως ἡ γενναιοπαρία σας στερήσῃ τὸν ἀδελφόν σας τῆς ἀναγνώσεώς του. Σὺς ἐπιστρέφω λοιπὸν τὸ δῶρον σας, διὰ νὰ τὸ δώσετε εἰς τὴν κυρίαν Χαρίκλειαν, ἢ βεβαιώσυντες αὐτὴν συγχρόνως ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ δία καὶ ὁ Κύριος Σωκράτης δύνανται νὰ τὴν ἀναγνώσωσιν ἐν ἀνέσει, καὶ ὅσον δὲν μοὶ ἀναγκαιοὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος.

» Ἑλένη. . . »

Θ'.

Τί ἔκαμεν ὁ Δημητράκης μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης;

Ὁ ἥρωος μου, ἀναγνώσας τὴν ἐπιστολήν ταύτην, ἤνοιξε τόσον πολὺ τὸ στόμα του, ὥστε ἠδύνατό τις νὰ μετρήσῃ ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς καταγεγραμμένους ἐν τῆς καταχρήσεως τῶν γλυκυμάτων ὀδόντας του.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

A. Αρακίος.

ΑΡΣΑΚΕΙΟΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΝ.

—ooo—

Αί ενδιαίσεις εξετάσεις του Παρθεναγωγείου...

Την τελευταίαν ημέραν των εξετάσεων, ο της επί των Σχολείων επιτροπής εισηγητής...

(1) Όρα φιλολόγ. 236 σελ. 182.

ιδρυτού του παρθεναγωγείου Κ. Αρακίη, δόξιν κραταιά και σύντομος και άρ' υποκατάστη ή προστασία της Βασιλείας...

Ίδου τα άκουσίματα του πρώτου λόγου του Κ. Μελλά

α Η δέ Συνέλευσις αυτή ευχαρίστως, ελπίζομεν, θέλει πληροφορηθή ότι μία παλαιά εύχη και επιθυμία των προγενετέρων Διοικητικών Συμβουλίων...

σχέσις και συνάφεια των εξωτερικών μετά των εσωτερικών μαθητριών...

Η διαιρέσις αυτή είχε βεβαίως πολλές τάς τε εσωτερικάς και εξωτερικάς δυσκολίας, ιδίως ως εκ της ελλείψεως των αναγκαίων αιθουσών...

Ο χωρισμός αυτός, Κύριοι, επέφερον, ως είπομεν, την ανάγκην της αύξήσεως του αριθμού των επιμηνητριών...

Άλλ' όπως αι επιμηνητριάς εκπληρώσι προσκόντως τά σπουδαία αυτών καθήκοντα, άπητείτο να γνωρίζωσιν ακριβώς ταύτα, προσέτι δε και τον τρόπον της εκπληρώσεως αυτών...

Και ταύτα μόνον περι του προσωπικού του Αρσακείου. Αλλά τό προσωπικόν, Κύριοι, δέν άπερρέφθησεν ολόκληρον την προσοχήν του Συμβουλίου σας, και επομένως τό Διοικητ. Συμβούλιον εφρόντισε να καταρτίσθαι και διαρρυθμισθαι τό αλληλοδακτικόν ως σχολειόν πρότυπον...

ονας προόδους βεβαίως υπόσχεται εις τά εν αυτώ φοιτάντα κοράσια, και πάντα τά απαιτούμενα προς διδασκαλίαν και εφαρμογήν του Οδηγού παρέχει εις τάς μαθητριάς εκείνας...

Επειδή δε ο λόγος περι αλληλοδιδασκτικού, Κύριοι, επιτρέψατέ μας να εύχθώμεν και πάλιν να μη βραδύνη πλείτερον ή παρό τω Αρσακίω άνεργούς αλληλοδιδασκτικού εύρυχώρου, συμφώνως με τάς ελπίδας δι' ών πρό πολλού τρέφεται ή Εταιρία αυτή.

Επί δε του Προγράμματος των μαθημάτων του Αιδασκαλείου έγιναντο εφέτος αι εξής μεταρρυθμίσεις:

1) Καθ'όλας τάς τάξεις των τε εσωτερικών και εξωτερικών επεβλήθησαν ορθογραφικά γυμνάσματα, καθόσον αι γενόμεναι εξετάσεις άνέδειξαν τάς πλείστας χαλινούσας περι την ορθογραφίαν.

2) Είκοσις της πολιτικής ιστορίας εθεωρήθη αναγκαίον και τό μάθημα της ιστορίας των ελληνικών γραμμάτων, όπως αι εξερχόμεναι εκ του Αρσακείου ελληνίδες διδασκάλισσαι μη ώσιν άμοιροι της προγονικής φιλολογίας...

3) Η διδασκαλία της γαλλικής γλώσσης επεξετάθη και εις τάς πάντα τάξεις των εσωτερικών, θεωρηθείσα αναγκαία και χρήσιμος εις πάσαν καλώς ανατετραμμένην Ελληνίδα.

Τό συμβούλιον προσέτι, Κύριοι, εκανόνισε τό εορτυλόγιον του Καταστήματος, εισήγαγε τά αναγκαία μαθητολόγια, και συνέταξε τύπον συμβολαίου, τό όποιον, υπογραφόμενον κατά την εισαγωγήν των συσσίτων υπό των εγγυητών αυτών εν ιδίω άνόματι, εξασφαλίζει ήδη την τακτικήν των διδάκτρων απότινι.

Χάριν δε της υγείας και της καθαριότητος του Παρθεναγωγείου, και οι αναγκαίοι εν αυτώ νιπτήρες κατεσκευάσθησαν, και τό απαιτούμενον ύδωρ άπενταχού εισήχθη, και τό θεραπευτήριον προσήκόντως καταρτίσθη και από του λοιπού καταστήματος άπεχωρήσθη, και τά μαρμαρίνα εδάφη των διαδρομών, των κλιμάκων και του ιερού ναού εκαλύφθησαν, και προς άνανέωσιν του αέρος εις τάς αιθούσας των παραδόσεων ή προσήκουσα πρόνοια ελήφθη.

Συναισθανόμενοι δε, Κύριοι, ότι ο ούσιωδέστερος σκοπός του Παρθεναγωγείου τούτου είναι ή ήθοποιήσις των εν αυτώ εκπαιδευομένων, ουχι μόνον τον διαχωρισμόν των εξωτερικών, από τάς εσωτερικάς προς τον σκοπόν τούτον επρακτικώσαμεν, αλλά και των διδασκάλων και επιμηνητριών την προσοχήν και τον ζήλον επί του άντικειμένου τούτου ιδίως έπιστήσαμεν, και τάς διατάξεις του κανονισμού περι των εν τω καταστήματι επισκέψεων, και περι της εξόδου των κορασιών μεθ' όλης της άυστηρότητος εφημερώσαμεν, απαιτήσαντες αφ'ένδς μόν εγγράφους αιτήσεις των εν Αθήναις γονέων ή επιτρόπων ο-

πος κατὰ τὰς κανονισμένας ἡμέρας ἐπιτρέπωμεν τὴν ἐξοδὸν τῶν εἰς μόνον δὲ τοὺς γονεῖς καὶ ἐπιτρόπους συγγνωσθέντες τὴν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ ἐπίσκεψιν αὐτῶν.

Ἡ Δύτη, ἐν περιλήψει, Κύριοι, εἶναι ἡ κατάστασις εἰς τὴν ἡμετέραν παραδίδομεν σήμερον τὸ Ἄρσακειον. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι δὲν θέλετε εὐρεῖ μαρναθέντα εἰς χεῖρας μας τὴν ἐθνικὴν αὐτὴν κήπον, τὸν ὁποῖον πρὸ ἐνὸς ἔτους παρεδώκατε εἰς τὴν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν ἡμῶν. Ἐξ ὅλης δὲ ψυχῆς καὶ καρδίας εὐχόμεθα εἰς τοὺς διαδόχους ἡμῶν ὅπως βελτιώσωσι τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ, καὶ παραγάγῃσι καρποὺς ὠρμούς, οἵτινες θέλουν εὐφρανεῖ τὴν καρδίαν τῆς φίλης ἡμῶν Πατρίδος!

Ἰδοὺ καὶ ὁ λόγος τῆς 19 Ἰουλίου 1880.

«Μεγαλειοτάτη Ἄνασσα καὶ Σεβαστὴ Ὁμήγουρις! Ἐὰν ἡ Παρθενὸν, τὸν ὁποῖον ὁ Περικλῆς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνήγειρε, σκοπὸν εἶχε νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς τὸ ἀμύμητον κάλλος τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, πολὺ εὐγενέστερος, πολὺ ὑψηλότερος βεβαίως εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ νέου τούτου Παρθενῶνος, τὸν ὁποῖον ὁ μὲν πατριωτικώτατος ζῆλος τῆς Φιλικπαίδευτικῆς ἑταιρίας ἐπροκάλεσεν, ὁ δὲ μεγαθυμὸς Ἕλληνας Ἀρσάκης φιλοκάλως ἀνήγειρεν, ἡ δὲ ἡμετέρα Μεγαλειότης ὑπὸ τὴν κραταιάν αὐτῆς προστασίαν εὐμενῶς παρέλαβεν, ὅπως ἐξ αὐτοῦ διὰ τῆς διαπλάσεως χρηστῶν Ἑλληνίδων μεταδοθῇ καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν τὸ ἠθικὸν κάλλος τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ ζωογόνον φῶς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, τὸ θεῖον ἄρωμα τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς: διότι παρὰ πάντων ἤδη ἀνεγνωρίσθη ὅτι τὸ ἀλάθηστον θεμιόμετρον τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ πάσης οἰκονομικῆς κοινωνίας, εἶναι ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις τοῦ γυναικείου φύλου, οὐχὶ δὲ ἡ φθοροποιὰ παλυτέλεια καὶ τῶν ἡθῶν ἡ χαλάρωσις.

Ἡ Παρὰ πάντων δὲ συνομολογεῖται ὅτι ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων μοχλῶν πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι καὶ ἡ γυνή, αὐτὸ τὸ εὐγενέστατον πλάσμα τοῦ Ἰψίστου, τὸ παντὸς ἄλλου ἐπιδεδεικνότερον τῶν δύο μεγάλων χριστιανικῶν ἀρετῶν, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀγάπης, δι' ὧν ἡ ἀνθρωπότης βελτιοῦται, προοδεύει καὶ παρηγορεῖται. Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ ἐπὶ τῆς γῆς φυλὴ χορῆσασα παρηγορίας, βελτιώσεως καὶ προόδου, αὐτὴ βεβαίως εἶναι ἡ πολυπαθὴς καὶ πρὸ αἰῶνων στενάζουσα φυλὴ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡμετέροις δὲ παρατηρούμεν ὅτι ὁ μέγας καὶ ὑψηλὸς σκοπὸς τοῦ Παρθεναγωγείου τούτου πληρῶστα ἐκπληροῦται, διότι οὐχὶ μόνον ἐξ Ἀνατολῶν ἐνταῦθα προσέρχονται καὶ ἡμεῖς οἱ φίλτατοι ἡμῶν ἀδελφοὶ ζητούντες καὶ λαμβάνοντες χρηστὰς διδασκαλίας, ὅπως δι' αὐτῶν ἐνισχύοντες τὴν καταπιεζόμενον ἑλληνισμὸν παρηγορῶνται ἐν τῷ μέσῳ τῆς πικρᾶς δουλείας, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς λύσεως, ὅπου πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν διεσπάρησαν, συγχάρις ἐνταῦθα ζητοῦν καὶ λαμβάνουσι τὸ ζωο-

ρον τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅπως δι' αὐτοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ξενιτείας διατηρῶσιν ἀσβεστον τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς πατρίδος.

Ἡ Δικαίως λοιπὸν κατ' ἔτος ἐπὶ τοῦ νέου τούτου Παρθενῶνος ἀναβαίνοντες ῥίπτομεν βλέμμα περίεργον ἐπὶ τοῦ παρελθόντος, ὅπως ἐξ αὐτοῦ προεισθησώμεν τὸ μέλλον. Εἶθε δὲ καὶ σήμερον εὐάρεστον ν' ἀνεύρωμεν τὸ παρελθόν, ὅπως εὐαρεστότερον ἀναφανῇ τὸ μέλλον, καὶ ἡ καρδία μας σκιρτήσῃ ἀπὸ χαρᾶν!

Ἡ Ἀλλὰ τὴν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος γενομένην ἐν τῷ Ἄρσακειῳ πρόοδον, ὑπὸ τὴν διπλὴν αὐτῆς ἐποψίαν, τὴν τε ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν, θέλομεν θεωρήσει: διότι πεπαισμηθεὶς ὅτι τὰ γράμματα ἄνευ ἀγωγῆς οὐδέποτε ὠφέλησαν· καθ' ὅσον ἡ μονομερὴς ἀνάπτυξις τοῦ νοῦς, παραμελουμένης τῆς καρδίας, προκαλεῖ, κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν ἱατρῶν, συμφορὴν ἐγκεφαλικὴν, ὑπερτροφίαν τοῦ ἐγκεφάλου, σπασμούς καὶ ἐπομένως θάνατον. Τὸ φῶς τῆς παιδείας, μόνον ὑπὸ τοῦ ἀγνοῦ ἐλαίου τῆς ἀρετῆς ζωογονούμενον, δύναται ν' ἀποπέμψῃ ἀκτῖνας ἰατρίας καὶ εὐφροσύνης: ἀλλ' ὅπως τυφλῶναι, κατακαλεῖ καὶ πυρπολεῖ. διὰ τοῦτο, καθὼς ἡ παγκόσμιος ἱστορία διδάσκει, τὰ ἔθνη ἄνευ δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἡθῶν καταρρέουσιν καὶ καταστρέφονται: τὰ δὲ γράμματα καὶ ἡ ὑλικὴ δύναμις, οἱ νόμοι καὶ οἱ ἐλευθεροὶ θεοὶ βεβαίως δὲν τὰ σώζουσι. διότι οἱ μὲν νόμοι καὶ οἱ θεοὶ, ὑπὸ τῶν ἡθῶν μὴ ἐνισχυόμενοι, εὐκόλως ἐμπαίζονται καὶ ὡς ἱετοὶ ἀρχῆς διασχιζοῦνται: τὰ δὲ γράμματα ἄνευ ἡθῶν σοφιστὰς καὶ δημαγωγούς ἀετιῆρας εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας ἐγέννησαν: ἡ δὲ κασμοκράτωρ Ἑβραία τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀρετὴν ἀπολέσασα ἐπέσε πτώσιν αἰσχρᾶν.

Ἡ Οὐχὶ λοιπὸν τὰ γράμματα διὰ τὰ γράμματα, ἀλλ' ἡ διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ὀρθογραφίας ἠθικὴ ἀνύψωσις τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἃς εἶναι τὸ προσφιλέστατον καὶ κυριώτερον μέλημα παντὸς φιλοπάτριδος.

Ἡ Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πάντων τῆς μητρὸς ἡ ἀγάπη καὶ τῆς παιδαγωγοῦ ἡ καρδία εἶναι αἱ κυριώταται πηγαί, ἐξ ὧν ἀπορρέει τῆς ἠθοποιήσεως τὸ σωτήριον γάλα, ἃς εὐφρανθῇ καὶ τῆς ἡμετέρας Μεγαλειότητος ἡ εὐγενὴς ψυχὴ, ἃς εὐφρανθῇ καὶ ἅπασα ἡ σεβασμία αὐτῆ Ὁμήγουρις πληροφορομένη, ὅτι ἡ ἐν τῷ Ἄρσακειῳ διάπλασις τῶν ἡθῶν προοδεύει θαυμασίως. Τὸ θεραπευτικὸν αἰσθημα τοῦ χριστιανισμοῦ εἶναι ἀντιφθέτως ἡ πρώτη βῆσις πάσης ὀρθῆς ἀγωγῆς, ἡ ἀληθὴς πηγὴ πάσης κοινωνικῆς ἀρετῆς καὶ πάσης εὐδαιμονίας. Τὸ δὲ αἰσθημα τοῦτο καλλιεργούμενον καὶ ἀναπτυσσόμενον καθημέραν εἰς τὰς τρυφερὰς τῶν κορασιῶν καρδίας διὰ τε τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς προσευχῆς, ἐνισχυόμενον δὲ καὶ ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἀγαθότητος τῆς διευθυνούσης σήμερον τὸ Παρθεναγωγεῖον, ἀναδεικνύει προσηκόντα τοῦς ἀγαθοῦς τοῦ καρποῦ καὶ τὰ εὐάρεστα τοῦ ἀποτελέσματος.

Ἡ Ἀρκεῖ νὰ παρευρεθῇ τις ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ

κατὰ τὰς ὥρας τῆς προσευχῆς, καὶ νὰ ἴδῃ ἀφ' ἐνὸς τὴν προθυμίαν, μετ' ἧς ἅπαντα τὰ κοράσια προσέρχονται πρὸς ἐκπληρωσιν τοῦ θεραπευτικοῦ τῶν καθήκοντος, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ σέβας καὶ τὴν κατανύξιν, μετ' ὧν ἀναπέμπουσι πρὸς τὸν Ἰψίστον θεὸν καὶ αἰθῶς δεήσεις: ἀρκεῖ, λέγω, νὰ ῥίψῃ τις βλέμμα ἐπ' αὐτῶν, καὶ θέλει πεισθῇ ὅτι τὸ θεῖον μῦθον τοῦ χριστιανισμοῦ, θερμοκινούμενον ἐντὸς τοῦ κόλπου τῶν, ἤρχισε νὰ σχηματίζῃ πέραξ αὐτῶν τὴν ἀρωματικὴν ἐκείνην ἀτμοσφαῖραν, ἧτις παρακολουθεῖσα τὸν ἀληθῆ καὶ εὐσεβῆ χριστιανὸν καθ' ὅλον τὸν βίον του, εὐώδες ἐκπέμπει τὸ θεῖον τῆς ἀρώμα.

Ἡ Ἐὰν δὲ ἡ ὠραιότερα ἀπόβροια τοῦ χριστιανικοῦ αἰσθηματος εἶναι ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη, ἡ ὁμόνοια, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἁρμονία, αἱ χριστιανικώταται αὐταὶ ἀρεταί, βασιλεύουσαι σήμερον ἐν τῷ Ἄρσακειῳ, ἀποχρώντως ἀποδεικνύουν τὴν ἐν αὐτῷ ἀναπτύξιν τοῦ αἰσθηματος τούτου.

Ἡ Μετ' εὐχαριστήσεως δὲ δυνάμεθα νὰ διαβεβαιώσωμεν πάντας ὅτι κοσμιότης καὶ φιλοκαλία, σεμνότης καὶ φιλοτιμία, φιλαλήθεια καὶ φιλοπονία χαρακτηρίζουσι τὰς ἐν τῷ Ἄρσακειῳ νεάνιδας.

Ἡ Τὴν ἠθικὴν δὲ πύργον τοῦ Παρθεναγωγείου πρόδοον ὀφείλομεν κυρίως εἰς τὴν σύντηγον καὶ διηκετὴ ἐπιτήρησιν τῶν κορασιῶν ὑπὸ ἀξίων καὶ χρηστοτάτων ἐπιμελητριῶν, καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἀσκήσιν, τὴν σεμνήν, καὶ τὴν ἐμφορὰν Ἑλληνίδα, τὴν διευθύνουσαν σήμερον τὸ Παρθεναγωγεῖον διὰ τῆς φιλοτιμίας, διὰ τῆς συμβουλῆς, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ παραδείγματος, καὶ διὰ τῆς παντοδυνάμου γλυκύτητος τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἡ Δείγματα δὲ προφανῆ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς φιλοκαλίας τῶν κορασιῶν δὲν εἶναι μόνον τὰ ποικίλα καὶ κομψὰ ἐργόχειρα καὶ τὰ καλλιτεχνικά ἔργογραφήματα, τὰ ἐφελκύνοντα τοὺς ἐπαίνοους τῶν φιλοκαλῶν θεατῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ διανοητικὴ πρόοδος, ἧτις ἀριθμῶς ἐκ τῶν ἐξετάσεων προέκυψε.

Ἡ Καὶ τῷ ὅντι ἡ ἑλληνικὴ παιδεία, ἧτις καὶ τὴν διάνοιαν ἀνυψοῖ, καὶ τὴν καρδίαν ἐξευγενίζει, καὶ τὸ αἰσθημα τοῦ καλοῦ διοφθαλμοῦ, ἐκαλλιέργηθη εὐδοκίμως κατὰ τὸ λήξαν ἔτος καθ' ὅλην τὰς τάξεις τοῦ Ἄρσακειου: ὥστε οὐ μόνον αἱ ἀπολυόμεναι μαθήτριά τῆς πέμπτης τάξεως καλλιπεῖς καὶ ὀρθῶς ἐγραψάν, ἀλλὰ καὶ μαθήτριά τῆς πρώτης καὶ κατωτάτης τὸ εὐάρεστον τοῦτο καὶ πρωτοφανές φαινόμενον ἐπαρουσίασαν.

Ἡ Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἱερὰν ἱστορίαν, καὶ εἰς τὴν Κατήχησιν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας ἀπήντησαν. Περισσότερα δὲ πρὸ ἄλλοτε οἰκειότητος ἀνεφάνη μεταξὺ τῶν ἑωγενητικῶν Πινάκων καὶ τῶν κορασιῶν μας. Διὰ φωνα δὲ ἀριθμητικὰ προβλήματα μετ' εὐχάρειας ἐλύθησαν. βεβαίως δὲ ἐκ τῶν ἐξετάσεων προέκυψεν ὅτι καὶ ἡ ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ ἡ μαθηματικὴ καὶ φυσικὴ γεωγραφία, καὶ ἡ ἑλληνικὴ καὶ ῥωμαϊκὴ ἱστορία μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας ἐδιδάχθησαν.

Ἡ Ἡ γαλλικὴ γλῶσσα πρώτην ἤδη φορὰν ἀνεφάνη εὐτυχῶς ἐγκαθιδρυμένη εἰς ὅλην τὰς τάξεις τοῦ Ἄρσακειου.

Ἡ Ἡ δὲ Καλλιγραφία, ἧτις συνήθως ἀπεικονίζει τὰς ἠθικὰς διαθέσεις τοῦ γράφοντος, οὐσιώδη βελτιώσιν ἐλαβεν.

Ἡ Εἰς τὴν ἔργογραφίαν τῶν προσώπων προσετέθη καὶ ἡ ἀνθογραφία καὶ ἡ τοπιογραφία.

Ἡ Τῆς δὲ προόδου τῆς τε ὀργανικῆς καὶ φωνητικῆς μουσικῆς μέρους αὐτήκοος ἡ φιλόμουσος αὐτὴ Ὁμήγουρις.

Ἡ Περιττὸν δὲ νὰ προσθέσω ὅτι καὶ ἡ υγιεία, καὶ ἡ χάρις, καὶ αὐτῆς ὁ βηματισμὸς τῶν νεανίδων ἀριθμῶς ἀποδεικνύουν, ὅτι καὶ τῆς ὀργανικῆς καὶ τῆς γυμναστικῆς τὰ μαθήματα εὐχάριστα ἀποτελέσματα παρήγαγον.

Ἡ Ἐἰ δὲ καὶ εἰς τὴν ἀπονομὴν τῶν ἀπολυτηρίων, καὶ εἰς τοὺς προβιβασιμῶς ὑπὴρξασαν ἀσθεροτάτοι, διότι μόνον ἐντὸς τῆς ἀσθεροτήτος ταύτης ἀνευρίσκομεν καὶ τῶν κορασιῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν εἰς ἃς ἀνήκουσι τὸ ἀληθὲς συμφέρον, καὶ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου καθιδρύματος τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν, καὶ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας τὴν ἀληθῆ ὠφέλειαν, δὲν ἐδυστάσαμεν ὁμῶς ν' ἀπολύσωμεν καὶ τὰ δεκαπέντε ἐσωτερικὰ κοράσια τὰ ἀπαρτίζοντα ὁλόκληρον τὴν 5 καὶ ἀνωτάτην τάξιν.

Ἡ Ἐκ δὲ τῶν 36 ἐξωτερικῶν τῆς 5 τάξεως, 25 ἐνεκρίθησαν ἄξια ἀπολυτηρίου: ὥστε 13 Ἑλληνίδας χορηγίας καὶ καλῶς συγκεροτημένας ἀποδίδει σήμερον εὐχαρίστως ἡ Φιλικπαίδευτικὴ ἑταιρία εἰς τοὺς κόλπους τῶν οἰκογενειῶν τῶν, εἰς τὰς ἀγάλας τῆς Μεγάλης Πατρίδος, ἀποστόλους τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς, ἀποστόλους τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀποστόλους τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ. (1).

Ἡ Προβιβασιμῶς δὲ ἄξια ἐκ μὲν τῶν ἐσωτερικῶν μαθητριῶν τῆς Δ, Γ, Β καὶ Α, τοῦ ἑλληνικοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἀνωτάτης τοῦ ἀλλοδαπιδιδακτικοῦ 76 ἐνεκρίθησαν, 20 δὲ μόνον ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον νὰ ἐνδιατρίψωσιν εἰς τὰ αὐτὰ μαθήματα, καὶ 5 ἕνεκα τῆς πασχούσης υγιείας τῶν δὲν ἐνεκρίθησαν.

Ἡ Ἐκ δὲ τῶν ἐξωτερικῶν 154 ἐθεωρήθησαν προβιβάσιμοι, 94 ἕμειναν ἀπροβιβάστοι καὶ 35 δὲν ἐνεκρίθησαν.

Ἡ Ὅστε ὅλαι ὁμοῦ ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαὶ αἱ κριθεῖσαι ἄξια προβιβασιμῶς εἰσι 230.

Ἡ Τὰ δὲ ἐκπαιδευθέντα κατὰ τὸ λήξαν ἔτος κοράσια, συμπεριλαμβανόμενα καὶ τῶν τοῦ ἀλλοδαπιδιδακτικοῦ, εἰσι 511, ἐξ ὧν 122 ἐσωτερικὰ καὶ 389 ἐξωτερικὰ.

Ἡ Ἡ δὲ ἀναλογίαν τῶν προβιβασιμῶν οὖσα εἰς μὲν τὰς ἐξωτερικὰς 60 παῖς ἑκατὸν, εἰς δὲ τὰς ἐσωτερικὰς 70 τοῖς ἑκατὸν, βεβαίως καὶ τῶν Ἑλληνίδων τὴν εὐφροσύνην καὶ ἐπιμέλειαν ἐπιμαρτυρεῖ, καὶ τῶν διδασκαλῶν καὶ διδασκαλιστῶν τοῦ Ἄρσακειου τὴν ἱκανότητα καὶ τὸν ἀξέπαινον ζῆλον, καὶ τῆς

(1) Περὶ μόνον 19 κοράσια ἐσωτερικὰ τε καὶ ἐξωτερικὰ ἔχον κριθῆ ἄξια ἀπολυτηρίου.

διεθνοσύνης και τῶν Ἐπιμελητριῶν τὴν ἀκρόν ἐπιτήρησιν βεβαίωσι.

» Ὅθεν ἂς ἐκφράσωμεν πανδημῶς τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν πρὸς τε τοὺς ἀξιότιμους διδασκάλους και τὰς διδασκαλίσσας, και πρὸς τὰς χρηστέας Ἐπιμελητρίδας, και πρὸς τὴν ἀξιοτίμην ὑπαδιευθύντριαν, τῶν ὁποίων οἱ εὐγενεῖς ἀγῶνες τοσοῦτον εὐαρίστως ἐστεφανώθησαν. Ἄς συγχαρῶμεν δὲ συγχρόνως; τὰ τε προβιβασθέντα και ἀπολυθέντα κοράσια, διότι δι' ἐπιμελείας και φιλοτιμίας και τῶν οικογενειῶν των τὰς γλυκυτάτας ἐλπίδας, και τῆς μεγάλης πατρίδος τὰς δικαίας προσδοκίας ἀξιοπαίτως ἐδικαίωσαν.

» Καὶ εἰ; μὲν τὰ ἀπολειπόμενα ἂς εὐχρηθῶμεν ὥστε διὰ τῆς φιλοπονίας των ν' ἀναφανῶσι και αὐτὰ κατὰ τὸ προσεγγές ἔτος ἀξια προβιβασμοῦ' εἰς δὲ τὰ προβιβασθέντα ἂς εὐχρηθῶμεν ὅπως και αὐτῶν οἱ κῆποι στεφανωθῶσι δι' ἀπολυτηρίων ἀρίστων.

» Εἰς δὲ τὰ ἀπολυόμενα σήμερον ἂς ὑπενηθυσώμεν πρὶν ἀποχωρισθῶμεν αὐτὰ, διὰ τῆς ἐν τῷ Ἀρσακείῳ εὐτυχῶς ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν των, δὲν ἀπεπαράθησαν και πάντες οἱ ἀγῶνες αὐτῶν.

» Ναί! φίλιταται νεάνιδες, ἐντὺς τοῦ Παρθεναγωγείου τούτου ἠγωνίσθητε και ἐκοπιάσατε μόνον και μόνον ὅπως προγυμναζόμεναι ἐνταῦθα ἀγωνισθῆτε εὐδοκίμως τὸν μέγαν και δύσκολον τοῦ πραγματικῶ βίου ἀγῶνα, ὅστις σᾶς περιμένει ἐξερχόμενος τοῦ Ἀρσακείου. Ἀλλ' ὅπως και ἐκ τοῦ νέου τούτου ἀγῶνος ἐξέλθητε νικηφόροι, ἐξακολουθήσατε πάντοτε ἠερμαίνουσαι ἐντὸς τοῦ κόλπου σας τὸ θεῖον ἄρωμα τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας τῶν πατέρων σας.

» Φέρουσαι δὲ πάντοτε τὴν λευκὴν ἐσθῆτα τῆς σεμνότητος, και ὠπλισμέναι μὲ τῆς ἀρετῆς τὸν πωτήριον ὄψακα, μὲ τῆς φιλοπονίας τὸ παντοδύναμον δόρυ, και μὲ τῆς φιλοπονίας τὴν ἀκαταμάχητον ἀσπίδα, εἰσελθετε μετὰ θάρρους εἰς τὸν μέγαν τοῦ βίου ἀγῶνα, και ἡ νίκη σας θέλει εἶσθαι βεβαία, και ἡ πατρὶς μετρίδιαι θέλει σᾶς πλέξει στεφάνους, και τῶν γηραιῶν γονέων σας οἱ ὀφθαλμοὶ θέλουσι δακρῦσαι ἀπὸ χαρᾶν, και ὁ Θεὸς θέλει σᾶς εὐλογῆσαι.

» Ἄλλα και τότε ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαρᾶς και ἀγαλλιάσεως μὴ λησμονήσατε, κοράσια φίλιτατα, τὸ Ἀρσακεῖον, αὐτὴν τὴν πρώτην κοιτίδα τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας σας. Ἐνθυμηθῆτε τότε τὸν φιλόανθρωπον και γενναῖον καθιδρυτὴν τοῦ Παρθεναγωγείου σας, ἐνθυμηθῆτε τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν εὐγενεῖς ἀγῶνας τῆς Φιλεκαπαιδευτικῆς ἑταιρίας, ἐνθυμηθῆτε τὴν μητρικὴν στοργὴν και τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην μεθ' ὧν ἐνταῦθα σᾶς περιέβαλψαν και σᾶς ἐξεπαίδευσαν, και τὰ εὐγενῆ δάκρυα τῆς εὐγνωμοσύνης ἀπόδημητα ἂς βρεθῶσι τὰ βλέφαρά σας.

» Ἄλλα πρὸ πάντων ποτὲ μὴ λησμονήσατε, κοράσια φίλιτατα, ἐπὶ τῆς νεότητος και τῆς καλῆς ἀγωγῆς σας προπάτη; κριταῖα ὑπῆρξεν ἡ Μεγαλειότης τῆς Ἑλλάδος Βασιλίσσα, και ἐπομένως μετὰ βασιλευσῆς εὐγνωμοσύνης ἀνακράξατε » Ζήτω ἡ Προστάτις ἡμῶν, Ζήτω ἡ Βασιλίσσα τῆς Ἑλλάδος ο.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

—οοο—

Ὁ Κ. Λούδ, μέλος τῆς Ἑταιρίας τῶν Φιλεκαχῶν (Dilettanti), περὶ τὰ γλυπτικά τοῦ Παρθενῶνος κοσμήματα ἀσχολούμενος, ἀνεκάλυψεν ἐπὶ τὸ τμήμα τὸ παρ' ἡμῶν σωζόμενον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος, εἶναι ὁ κυρτὸς τοῦ ἀγάλματος τῆς ἠνιόχου ἥτις περιέχεται κατὰ τὴν γωνίαν ταύτην ἐν ταῖς ζωγραφίαις τοῦ Κάρρεῦ, ταῖς γενομέναις ὅταν τὰ ἀγάλματα τοῦ ἀετώματος τούτου ἦσαν ὡσα, ἥτις δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων ἐπεκλήθη Νύξ ἢ Ξελήνη. Τὸ τμήμα τοῦτο εἶναι προτομὴ νέας γυναικὸς, ἐλλειποῦς ἀπὸ τῆς ὀσφύος, ἐχούσης δὲ ταινίαν διεσταυρωμένην ἐπὶ τοῦ στήθους, και κίνησιν τοῦ σώματος κατὰ πολὺ ὄμοιον πρὸς τὴν τῆς ἠνιόχου τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος, ἥτις ὠνομάσθη Ἄμφιτρίτη. Ὁ Κ. Λούδ στήσας ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ τὸ γύψινον ἐκμαγεῖον τῆς προτομῆς ταύτης μετὰ τῶν ἐν πρωτοτύπῳ αὐτῷ διατηρουμένων κεφαλῶν τῶν ἵππων, αἵτινες ἐκόσμουσι τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ Παρθενῶνος, και τοῦ ἐξαισίου συμπλέγματος τῶν λεγομένων μοιρῶν, αἵτινες εἶπαντο μετὰ τὸ ἄρμα και τὴν ἠνιόχον, εὗρεν ὅτι αὕτη τῆ ὄντι εἶναι διὰ τε τὸ ὕψος και τὴν συναρμολογίαν τῆς συνθέσεως ἡ κατάλληλος θέσις τῆς. Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Κ. Λούδ, ἥτις οὕτω συμπληροῖ ἐν μέρος τῆς τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου ἀετώματος συνθέσεως, δικαιολογεῖ ἡ θέσις εἰς ἣν τὸ σωζόμενον τμήμα κείται ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος.

Και ἑτέραν δὲ συνεισφορὰν ἀξίαν λόγου προσέφερον ὁ φιλόπονος και ἐξυδερκὴς Κ. Λούδ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ φειδαϊκοῦ τούτου συμπλέγματος' ἐν τινὶ γωνίᾳ τῆς θλιγνίας συλλογῆς ἐκεῖνο πρὸ ἡμισίας ἑκατονταετηρίδος παρεβρίμμενον ἄμορφον τεμάχιον μαρμάρου, ἀφανὲς και ἀχρηστον εἰς τὴν τέχνην. Τοῦτο ἐπιμελῶς ἐξετάσας, ἀνεκάλυψεν ὅτι εἶναι τὸ δεξιὸν σκάφος τοῦ ὄρατου και κολοσσαίου ἀγάλματος τῆς Νίκης, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸ αὐτὸ ἀέτωμα, και προσαρτήσας αὐτὸ εἰς τὸ κεκολοθωμένον ἄγαλμα, εἶδε τὴν ἐπίνοιαν τοῦ προφανέστατου ἐπικυρουμένου, διότι και αἱ ἀναλογίαι; και ἡ σύνθεσις, και ἡ τῶν πτυχῶν διάθεσις, τὰ πάντα ἠλεγχον τὴν ταυτότητα, εἰ και τὸ σκέλος δὲν προσαρμόζεται ἀκριβῶς εἰς τὸ συντετριμμένον μέρος τοῦ σώματος, διότι ὑπάρχει τινῶν δακτύλων ἀπόστασις μετὰ τῶν αὐτῶν, και προσέτι ἡ τριβὴ ἐστρογγύλισε τὰ χεῖλη τοῦ θραύσματος. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη εἶναι ἀσπαστὴ και τοῖς ἀρχαιολόγοις και τοῖς καλλιτέχναις, διότι συνεπλήρωσεν ἐν τῶν ἀναγκασιότατων και σπανίων λειψάνων τῆς φειδαϊκῆς γλυφίδος, ἐφ' οἷς σεμνύεται και τὸ κακτιμῆνον αὐτὰ Βρετανικὸν Μουσεῖον και ἡ παραγαγοῦσα αὐτὰ Ἑλλάς.

ΡΟΒΕΡΤΟΣ ΕΜΜΕΤ.

(18: φύλλοι 238, 239, 237, 238, 239, 240, 244, 246 και 247.)

—οοο—

Ἡ εἰδήσις τῆς ἀποστασίας τοῦ Δουβλίνου, ἐπέφερε ζωηρὰν συζήτησιν εἰς τὸ Παρλαμέντον τῆς Ἀγγλίας. Ἐπέπληξαν τὸν λόρδον τοποτηρητὴν και τὴν διοίκησιν αὐτοῦ, και τὸν κατέκριναν ἐπὶ ἀπαθείᾳ και ἀνικανότητι. Ὁ λόρδος Κάστελριγ, ὁ σὶρ Οὐίλλιαμ Ἐλλιοτ, ὁ συνταγματάρχης Κρόφορ, ὁ σὶρ Ἰωάννης Οὐρόρτεσθυ ἔλαβον ὅλοι οὗτοι ἀλληλοδιαδόχως τὸν λόγον, προσέβαλον και ὑπερασπίσθησαν τὴν κυβέρνησιν. Ὁ σὶρ Ἰωάννης Οὐρόρτεσθυ προσέβη και μέχρι τῆς προτάσεως τοῦ νὰ ἐνάξωσι τὸν λόρδον τοποτηρητὴν εἰς τὸ δικαστήριον. Δὲν ἠδύνατο ν' ἀρνηθῶσιν ὅτι τρομερὰ συνωμοσία ἐξυφάνθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου, και ὅτι οὗτος οὗτε κἂν ὑποπτέθη περὶ αὐτῆς. Ὁ Κ. Χαριδὲν ἀπεκρίθη ὅτι σπουδαιότατον ἦτο νὰ μὴ παραδεχθῶσιν ὅτι ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰρλανδίας ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ νὰ πῆσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀποστατῶν' τοῦτο ἤθελεν ἐγκαρδιώσει τὴν ἀποστασίαν και τὴν προδοσίαν καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τοῦ βασιλείου. Ὁ λόρδος Κάστελριγ ἐβεβαίωσε ὅτι εὐεγαλοποίησαν τὸν κίνδυνον. Ἦτο ψευδὲς ἔτι ἡ κυβέρνησις εὐρέθῃ ἀνευ προσπαρσκευῶν ὅτε ἡ ἀποστασία ἐξεβρόδῃ. Βῆθετε τὴν ἄδειαν νὰ ἀναίρησῃ τοῦτο δι' ἀποδείξεων. Ὁ λόρδος τοποτηρητῆς προειδοποίηθει πρὸ πολλῶν ἡμερῶν περὶ τῆς φοικτῆς ταύτης συνωμοσίας, ἐγκαίρως ἔλαβε τὰ μέτρα αὐτοῦ. Ὁ λόρδος Κάστελριγ, χωρὶς νὰ προκληθῆ ἔδραξε τὴν εὐκαιρίαν ταύτην, ὅπως ὑπεραπίσῃ τὴν διαγωγὴν τῆς κυβερνήσεως κατὰ τὸ 1798. . . . « Οὐδέποτε ἀνταρσία ἀνεστάλη τόσον ταχέως και μετὰ τόσον ὀλίγη; ἀσθηρότητος. . . » Τὸ ὑπουργεῖον ἔφερε τὴν ἐπιούσαν δύο βουλευματα, αἵτινα ἀμέσως ἐψηφίσθησαν' και διὰ τοῦ μὲν πρώτου κατεδικάζετο εἰς ἀργίαν τὸ h a h e a s c o r p u s, τὸ ὅποιον τῆ ἀληθείᾳ ὑπῆρξεν ἀέποτε ἐν Ἰρλανδίᾳ ἀπλοῦν ὄνομα, τὸ δ' ἕτερον ἐπέβαλλε τὸν στρατιωτικὸν νόμον καθ' ὅλην τὴν χώραν. Αἱ κεφαλαὶ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀποστασίας ἐτέθησαν ὑπὸ τιμῆν, και ἀμοιβὴ ἐψηφίσθη εἰς ὅτινα ἤθελεν ἀνακαλύψει τοὺς δολοφόνους τοῦ λόρδου Κιλουάρδεν.

Μ' ἄλλας τὰς προσπάθειας τῶν συνωμοτῶν ἵνα σταματήσωσι τὸ κίνημά των, μερικαὶ τινες ἀποστασίαι ἐξεβρόδισαν' πάραυτα τὰ στρατοδικεῖα ἤρριξαν τὰ ἔργα αὐτῶν' αἱ φυλακαὶ ἐνεπλήσθησαν, αἱ κεραικικαὶ ἐκτελέσεις μετὰ ταχύτητος διεδέχοντο ἡ μίᾳ τὴν ἄλλην' ἀθῶοι και ἐνοχοί, πάντες ὅσοι περιέστησαν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τούτων τῆς θρηϊάδος δικαιοσύνης, ὅλοι ἀδικαικῶς κατεδικάζοντο εἰς θάνατον. « Τὸ μεγαλύτερον κακὸν ἀποτυγχάνουσις ἀποστασίας ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν, λέγει ὁ Γράτταμ, γινώσκει ἐκ τοῦ ἀγρίου τρόμου και τῆς νομίμου σαγῆς ἣν προκαλεῖ ἐκείνη. » Ἐνῶ ὁ Ροβέρτος Ἐμμετ ἐκρύπτετο, συνέλαβε τὴν παράδοχον ἰδέαν, τὴν ὁποῖαν ὅμως και δὲν ἐξετέ-

λεσε, νὰ ἀπευθῆν ἀνόνομον ἐπιστολὴν πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ὅπως πείσῃ ταύτην νὰ ἀναστῆλῃ τὰς ἐκδικήσεις τῆς. Ἀπόσπασμα τῆς ἡμιτελοῦς ἐκείνης ἐπιστολῆς ἀνεγνώσθη ἐν τῇ δίκῃ αὐτοῦ. « Περὶ τῆς παρουσίας συνωμοσίας, ἔλεγεν οὗτος, ἡ κυβέρνησις χρεωστῆ νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι οὐδὲν γινώσκει, ἢ σχεδὸν οὐδέν. Ἐὰν διὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀνακαλύψεων αὐτῆς δὲν ἐφοβίσθη, νομίζει ὅτι διὰ τῆς ἀσθηρότητος τῶν τιμωριῶν τῆς τοῦλάχιστον ὀκτὲ ἐμπνεύσῃ φόβον; Μήπως ὁ συνωμοτῆς περιμένῃ σήμερον νὰ μάθῃ ὅτι ὁ κατὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως συνομνύων ἐκθέτει εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν αὐτοῦ; Τὰ ἀπειρα περὶ τούτου παραδείγματα ἤρριξαν ὅπως τὸν διδάξωσι, και εἰάν τὰ παραδείγματα ταῦτα ὑπῆρξαν ἀνεπαρκῆ, ἀν αἱ βῆσανοι και ἡ πληθὺς τῶν θυμάτων δὲν ἐνεπλήσαν τρόμου τοῖς Ἰρλανδοῦς, ποῖα τις εἶναι ἡ πρόθεσις τῆς κυβερνήσεως; Οὐσιαζούσα ἀδύνατα, ἀφανῆ, μεμονωμένα τινὰ πρόσωπα, ὀλίγα μόνον νήματα κόπτει ἐκ τῆς ἀπεράντου συνωμοσίας, ἥτις ἔλαθεν αὐτὴν μέχρι σήμερον. Οἱ ἰνωμένοι Ἰρλανδοὶ εἰσὶν ἀποφασισμένοι ταχέως ἢ ἀργὰ νὰ ἐλευθερώσωσι τὸν τόπον αὐτῶν. Θέλουσι περιμένει καιρὸν ἀρμόδιον. . . . » Ἐνταῦθα ἡ ἐπιστολὴ διακόπτετο.

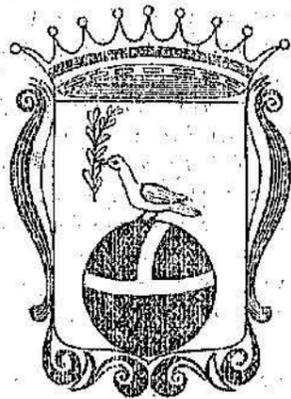
Ὁ Ροβέρτος, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἠδύνατο νὰ σωθῆ' ἀλλ' ὁ πόθος τοῦ νὰ μὴ ἀφήσῃ τὸν τόπον εἰς τὸν ἡ νέα Κόρβαν ἐατώκει, ἵσως δὲ και ἡ ἐλπίς τοῦ νὰ ἐπαναλάβῃ ὁσονοῦπω εὐτυχαστέραν τιμὴν ἀπέπειραν, τὸν ἀνεχάιτισαν δυστυχῶς μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς κεραικῆς του. Ὁ ταγματάρχης Σιρ, ὅστις εἶχεν ἀποκαλύψει και συλλάβει τὸν λόρδον Φίτζ Γεράλδον, ἐπεδόθη και εἰς τοῦ Ροβέρτου τὴν καταδίωξιν. Κατὰ πρῶτον διέβη εἰς Butterick Lane. Ἡ μὲν φωνὴ εἶναι ἐδῶ, α εἶπεν εἰσχωρῶν εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Ροβέρτου Ἐμμετ, τὸ πτηνὸν ὅμως ἐπέταξε. » Τρεῖς ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἡ οἰκίη τῆς μιστρῆς Πάλλμερ περιεκυκλώθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας. Ὅτε δὲ ὁ ταγματάρχης εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν του, ἡ ἀκρά θυγάτηρ τῆς μιστρῆς Πάλλμερ ἔτρεξε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Ροβέρτον, εὐρισκόμενον εἰς τὸ γέφυμα. Ἄμέσως οὗτος ἐδοκίμασε νὰ δραπετεύσῃ διὰ τινος πρὸς τὸν κῆπον θύρας, και νὰ φύγῃ εἰς τὴν πεδιάδα. Κατὰ διαταγὴν ὅμως τοῦ ταγματάρχου, ὅστις τὸν εἶδε φεύγοντα, ὁ σαρπὸς ὁ φυλάκτων τὴν οἰκίαν, ἔτρεξε κατόπιν, και σημάδευσας αὐτὸν τὸν ἐπλήγωσε διὰ τοῦ πιστολίου εἰς τὸν ὦμον. Τότε ὁ Ροβέρτος Ἐμμετ παρεδόθη, εἰπὼν ὅτι ὠνομάζεσαι Κούνιγκαμ. Ἡ στολὴ αὐτοῦ ἦτο ἐπὶ τῆς κλίνης του' ἐπὶ τινος δὲ ἔδρας, πλησίον τῆς κλίνης, τὸ σχέδιον διακοπαίσεως ἐπιστολῆς. Ὁ ταγματάρχης πλησίασε τὸν αἰχμάλωτον, ἐνοσχολούμενον νὰ σφογίσῃ τὸ ἐκ τῆς πληγῆς αὐτοῦ ῥέον αἷμα, τὸ ἐξήτησε συγγνώμην διὰ τὴν τραγικότητα μεθ' ἧς ἐβιάσθη νὰ τὸν μεταχειρισθῆ. Ὁ δὲ Ροβέρτος τὴν ἀπεκρίθη ὅτι ἐν καιρῷ πολέμου ὅλα εἶναι συγχερόμενα (all was fair in war). Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, διεσχίσε τὸ πλῆθος τὸ ὕπσον περιεκύκλωσεν τὴν οἰ-

κίαν, ακολουθούμενος υπό του ταγματάρχου και των αξιωματικών αυτού, μη δεικνύων, λέγει τις των παρευρεθέντων, μήτε φόβον μήτε ταράχην, αλλά διατηρών την γαλήνην και την αξιοπρέπειαν δι' ὃν διεκρίθη πάντοτε ὁ ἀληθῶς ἐκτακτος ἐκείνος νέος. Τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸ φρούριον, ὅπου ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τινος τῶν ἀρχαίων συμμαθητῶν του, ἐνόμισε περιττόν. νὰ κρούσῃ πλέον τὸ ὄνομά του. Ὁ πρῶτος ὅστις τὸν παρετήρησεν εἰσερχόμενον εἰς τὴν αὐλήν τῆς φυλακῆς, ἦτο ἡ ἄγνα Δελβίνου. « Παρ' ὄλιγον γὰρ πείσω κατὰ γῆς ὅτε τὸν εἶδον, λέγει αὐτῇ ἐπέρσασε πλοσίον μου βαδίζων ταχέως, καὶ ἐπεριφέρετο εἰς τὴν αὐλήν. ὡς νὰ μὴ με εἶχε ποτὲ ἰδεῖ· ἀλλ' ἐγώ, ἥτις καλῶς ἐγνώριζον τὴν φυσιογνωμίαν του, διέκρινα ἀπὸ τὸ ἀνεπαίσθητον μειδιάματός του ὅτι με ἀνεγνώρισεν. »

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν σύλληψίν του, ἔγραψε πρὸς τὴν νέαν Κύβραν. Ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ ἐκείνῃ ἐπιστολῇ, ὁμιλεῖ καὶ περὶ πολιτικῶν καὶ περὶ θρωτοῦ, καὶ ἔλεγεν ὅτι ἐπιθεωρῶν ὄλην τὴν διαγωγὴν του, δι' ἃν μόνον ἐμέμφετο ἑαυτὸν, δι' ἔλλειψιν φρονήσεως· ἀπέδιδε δὲ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποστασίας εἰς τὴν μετριότητα τῆς διοικήσεως τοῦ λόρδου Ἄρδουϊκ, τὴν ὅποιαν ὠνόμαζε « δολίαν μετριότητα. » Ὁ δεσμοφύλαξ εἰς ἃν ἐνεχείρισε τὴν ἐπιστολήν, καὶ ὅστις ὑπεσχέθη, χάρις εἰς ἀξιόλογον χρηματικὴν ἀμοιβὴν δοθεῖσαν αὐτῷ, νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὸν πρὸς ἃν ὄρον, τὴν παρέδωκεν εἰς τὸν εἰσαγγελέα. Ἀμὰ πληροφορηθεὶς τοῦτο ὁ Ροβέρτος, ἐταράχθη φοβηθεὶς μὴ ἐνέβαλεν εἰς κίνδυνον τὴν ἐρωμένην του· γνωρίζων δὲ ὅτι ἐφοβοῦντο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς εὐγλωττίας του εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ δικαστηρίου καὶ εἰς τὴν λαϊκῆν ἀπόμινον, ἔγραψεν ἀμέσως εἰς τὸ ἰδιαιτέρον συμβούλιον, λέγων· « Ἠδίκησα νέαν κέρην ἀθύραν· καὶ ἐκνὴν με ὑπόσχεσθε ὅτι δὲν θέλετε βλάψαι τὴν οἰκογενεῖαν αὐτῆς, θὰ συγκατανεύσω νὰ ὁμολογήσω ἑμαυτὸν ἔνοχον, καὶ νὰ εἴθω εἰς τὴν λαϊκῆν ἀπόμινον χωρὶς κἄν λέξιν νὰ προφέρω εἰς ὑπερασπίσιν μου· ἀλλ' ἐκνὴν με ἀρνηθῆτε τοῦτο, εἴμαι ἀποφασισμένος νὰ ὁμιλήσω πρὸς τὸν λαόν, καὶ νὰ μεταχειρισθῶ ὅλας μου τὰς δυνάμεις μετὰ τῆς μεγαλητέρας ἐδσταθείας. » Τὴν ἐπαύριον ἐγένετο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κύβραν ἔρευνα, κατ' ἐντολήν τοῦ εἰσαγγελέως, καὶ φήμη· διεσπάρη ὅτι ὁ περιώνυμος δικηγόρος ἦτο μέτοχος τῆς συνωμοσίας. Παρὰ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ εὗρον τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ροβέρτου, καὶ, « τότε μόνον, λέγει ὁ Ριχάρδος Κύβραν, ἔμαθον ὁ πατήρ τὸ ὀλέθριον πάθος τῆς θυγατρὸς του. » Ὁ Κύβραν ὠργίσθη εἰς ἄκρον διὰ σχέσιν ἃν δὲν ἐπέτρεψεν· ἦτο χαρακτηριστῆρος ἀγαρώχου καὶ σκληροῦ. Ἡ ψευδὴς θέσις εἰς ἃν ἡ ἀνακάλυψις αὐτῆ τὸν ἔθετεν ὡς δημόσιον ἄνδρα, αἱ γανηθείσαι ὑποψίαι, ἡ ὑποχρέωσις εἰς ἃν εὐρέθη τοῦ νὰ παρβήσιασθῇ ἐνώπιον τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου, καὶ νὰ δικαιολογηθῇ, ὅλα συνέτρεξαν ὅπως ἐπαυρήσῃ τὴν ὀργὴν του. Ἡ ἀτυχὴς Σάββα Κύβραν ἐξώσθη τῆς πατρικῆς οἰκίας, μετ' ὅλας τὰς ἰκεσίας τοῦ εἰσαγγελέως, τοῦ κυρίου Standish, O Grady, ὁ ὅποιος ἀντὶ νὰ διεγθῆ αὐστηρὸς πρὸς τὸν πατέρα,

ἐμεσίτευσεν ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς. Ὀλίγον πρὸ τῆς δίχης τοῦ Ροβέρτου, ὁ εἰσαγγελεὺς, ἐνεργῶν τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς συνέντευξιν μετὰ τῆς νέας Κύβραν· ἀλλὰ τὴν μεταχειρίσθη, λέγει ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς, μετὰ τσαύτης γλυκύτητος καὶ ἐπιεικειᾶς, ὡστε μετέβαλε τὴν ἐπίσημον ταύτην συνέντευξιν εἰς παρηγορητικὴν ἐπίσκεψιν. Ἀφήκε τὴν ταλαιπωρίαν πλήρη εὐγνωμοσύνης, βεβαιῶν ὅτι τὴν μεταχειρίσθη μετὰ πατρικῆς στοργῆς. »

(Ἔτεται συνέχεια.)

ΟΙΚΟΣΗΜΟΝ ΜΕΤΑΞΑ.

Τὸ παρατιθέμενον οἰκόσημον ἀνήκει τῇ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καταγομένη οἰκογενεῖᾳ Μεταξᾶ, τῇ πρὸ τετρακοσίων περίπου ἐτῶν ἀποκατασταθείσῃ ἐν Κεφκλήνῃ, ὅπου μέχρι σήμερον διατηρεῖ σημαντικὴν ἐπιρροήν τε καὶ περιουσίαν, καὶ ὅθεν μετέβη καὶ εἰς Ἑλλάδα. Τὸ οἰκόσημον σύγκειται ἐκ κυανοῦ θυρεοῦ ἐμπεριέχοντος ἀργυρῶν περιστρεφάν ἱσταμένον ἐπὶ ὑδρογείου σφαιρας, καὶ φέρουσαν διὰ τοῦ βήμφους ἀργυροῦν κλάδον ἐλαίας, τὸ δὲ στέμμα ἔχει ἐννεα ἐπιφύσεις ἀποληγούσας εἰς μαργαριτίνους σφαιρας καθὸ κόμητος. Δύο γόνοι τῆς οἰκογενεῖας ταύτης, ἦτοι ὁ Ἀναστάσιος καὶ ὁ Ἄγγελος, συνεστράτευσαν μετὰ τοῦ φραγκίσκου Μοροσίνου εἰς Πελοπόννησον, διακριθέντες ὡς ἀρχηγοὶ σώματος Κεφκλήνων. Κατὰ δὲ τὸ 1691 ἔτος, ἐπὶ τοῦ δουκὸς τῆς Βυβητίας Ἐ. Μοροσίνου, ἔλαβον παρὰ τῆς ἐνετικῆς πολιτείας οἱ ἀδελφοὶ Ἀναστάσιος καὶ Ἄγγελος τὸν τοῦ Κόμητος τίτλον, ὅστις ἀπεδόθη καὶ εἰς τοὺς κατιόντας αὐτῶν, διὰ πράξεως τῆς Ἰονίου βουλῆς κατὰ τὴν 3 Ἰουνίου 1840. Τὸν τίτλον τοῦτον ἔδωκεν ἡ βενετία εἰς τὸν Ἀναστάσιον καὶ Ἄγγελον ἕνεκα τῶν ἀξιολόγων αὐτῶν ἐν τῇ κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμῳ στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ χρηματικῶν θυσιαῶν. Ὁ ἐπαξίως δὲ τιμηθεὶς τῆς γενικῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτογραφήσεως ἀντιστρατήγος Ἀνδρέας Μεταξᾶς, εἶναι δισέγγονος τοῦ Ἀναστασίου, ὁ δὲ γνωστός ἀγωνιστῆς Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς δισέγγονος τοῦ Ἀγγέλου.

Π. ΔΕΚΗΤΑΛΛΑΞ.